

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ Δ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 208 • ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2007 • ΑΔΑΡ-ΝΙΣΑΝ 5767

ΜΙΑΚΛΙΝΗΚΕΝΗΦΕ
ΒΕΤΑΙΕΣΤΡΛΜΕΝΗ
ΤΠΑΦΑΝΔΗ

ΠΡΑΓΩΣ
ΜΟΡΙΒΑ-ΚΟΡΥΤΣΑ-ΓΑΛΑΝΑ
ΤΟΜΟΡΩΝ-ΤΡΕΜΠΕΖΙΝΑ
ΧΕΙΜΑΡΡΑ-ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ
731-ΜΠΟΥΛΕΖΕΣ-ΚΑ

ΑΝΔΡΩΝΕΠΙΣΑΝΔΗ
ΠΑΣΑΓΗΤΑΦΟΣ

ΚΑΕΙ ΕΟΤΡΑ-ΠΡΕΜΗ
ΦΕΤΡΟΒΙΤΣΑ-ΠΟΓΡΑ
ΦΟΥΡΕΑ-ΠΕΡΙΦΛΗ
ΕΛ-ΑΛΑΜΕΤΗ-ΡΙΜ
ΠΟΤΒΙΚΗΝ-ΔΔΕΚΑ
ΓΡΩΣ

ΣΗΜΕΡΑ, 63 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ...

Της μπεττύς μαρίζου

- Πατέρα κλαις;
- Η θύμηση πονάει παιδί μου.
- Πατέρα προσπάθησε να ξεχάσεις.
- Η λησμονιά πονάει περισσότερο από τη θύμηση παιδί μου.
- Πατέρα δε θα ξεχάσω ποτέ, του υποσχέθηκα.

KΙΑΛΗΘΕΙΑ πώς θα μπορούσα να ξεχάσω τον αριθμό 116257 τον γραμμένο με ανεξίτηλο μελάνι στο χέρι του; Πώς θα μπορούσα να ξεχάσω τον αγέρωχο αυτό άνδρα να λυγίζει και να κλαίει σαν παιδί καθώς προσπαθούσε να μου μιλήσει για το πιο αποτρόπαιο έγκλημα που διαπράχθηκε στα μέσα του 20^{ού} αιώνα, του αιώνα της προόδου και της ανάπτυξης, στην καρδιά της Ευρώπης; Πώς θα μπορούσα να ξεχάσω πως μου στερήθηκε η χαρά να γνωρίσω και να ζήσω με παππούδες και με συγγενείς;

ΓΕΝΝΗΜΑ ΠΡΩΤΗΣ ΓΕΝΙΑΣ μετά το Ολοκαύτωμα, το νοιώθω κοντά μου, το νοιώθω δική μου υπόθεση και θεωρώ χρέος μου να μεταβιβάσω την θύμησή του στο παιδί μου, στο παιδί του παιδιού μου κι αυτά νι το μεταβιβάσουν παραπέρα, ακριβή κληρονομιά χωρίς μίσος και εκδίκηση. Δεν υπάρχει πια μίσος στις καρδιές των Εβραίων. Υπάρχει μόνο λίκρα και από κάποιους ακόμα και συγχώρεση.

ΣΤΟ «ΠΙΑΤΙ» που ρωτούσα τον πατέρα μου «γιατί αλήθεια συνέβησαν όλα αυτά;», αυτός ο άνθρωπος που υπέφερε τόσα πολλά προσπαθούσε να μου εξηγήσει τα γεγονότα της εποχής. Να βρει ένα κάποιο άλλοθι για τους

ανθρώπους, για την ανθρωπότητα. Φοβόταν μη με κάνει να χάσω την εμπιστοσύνη μου στους ανθρώπους. Φοβόταν μη με κάνει να πάψω να τους αγαπώ. «Μεσοπόλεμος παιδί μου, και στην Γερμανία η ανεργία, οι κοινωνικές αντιθέσεις και η δυσαρέσκεια που επικρατούσαν έγιναν εκμετάλλευση μιας κάστας Γερμανικής Ολιγαρχίας που με την χρησιμοποίηση βίας, αναρριχήθηκε στην εξουσία. Η διαστρεβλωμένη και σάπια νόηση του Χίτλερ, του πιο παρανοϊκού δικτάτορα της ιστορίας, αποτέλεσε την αρχή του κακού. Τα επίσημα κρατικά όργανα διαβρώθηκαν και σε συνδυασμό με τις πάμπολλες τρομοκρατικές οργανώσεις, άρχισε ένας λυσαναλέος πόλεμος σε κάθε τι, που θεωρούσε εμπόδιο ο Χίτλερ. Οι ψυχές των Γερμανών ποτίσθηκαν με δηλητήριο, η υπερηφάνειά τους μεταβλήθηκε σε φθηνό ρατσισμό και η στείρα ιδεολογία και η ανόητη θεωρία «περί άριας φυλής» έγινε σκοπός της ζωής τους, αναγκάζοντάς τους να γίνουν οπαδοί ενός βρώμικου και άδικου πολέμου».

ΜΕΧΡΙΣ ΕΚΕΙ, μπορώ να πω πως τα κατανοούσα. Όμως, από εκεί και πέρα το μυαλό μου δεν χωρούσε αυτά τα τρομερά, που άκουγε. Κι αλήθεια πώς είναι δυνατόν ανθρώπινος νους να χωρέσει όλα αυτά;

«ΟΛΑ ΣΕΚΙΝΟΥΣΑΝ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ παιδί μου, με αποδιοργάνωση της εβραϊκής ζωής, με βεβήλωση των ιερών μας χώρων, με λεηλασίες σπιτιών και μαγαζιών μας, με διωγμούς από τα σπίτια μας, με τη δημιουργία γκέτο, με τη σφραγίδα της τιμωρίας και της καταδίκης στο πέτο το «άστρο του Δαυίδ», με εκμηδενισμό της αξιοπρέπειάς μας, της ελπίδας μας και της δύναμής μας, με πλήρη καταρράκωση του ιθικού μας. Και αποκορύφωμα αυτών το σχέδιο «τελική λύση». Τρένα θανά-

► Συνέχεια στη σελίδα 40

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Το Μνημείο Αγνώστου Στρατιώτη όπου έγινε κατάθεση στεφάνων στη μνήμη των θυμάτων του Ολοκαυτώματος.

Αφιερωματικό τεύχος

για την

Εθνική Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ήρώων του Ολοκαυτώματος

Ιανουάριος 2007

Για το Ολοκαύτωμα έχουν δημοσιευθεί, σε παγκόσμια κλίμακα αλλά και στην Ελλάδα, αναρίθμητα βιβλία, έχουν εκπονηθεί πολλές μελέτες σε όλους τους κλάδους της επιστημονικής γνώσης, έχουν εκφωνηθεί χιλιάδες επετειακοί λόγοι. Με ένα λόγο: η ανθρώπινη διανόηση έχει διερευνήσει, σε πολλαπλά επίπεδα, το χωρίς καμία λογική ή δικαιολόγηση ομαδικό έγκλημα των Ναζί σε βάρος 6.000.000 Εβραίων για μόνον τον λόγο της θρησκείας τους.

Όπως είναι φυσικό, κάθε φορά που ερχόμαστε σε επαφή με τα γεγονότα του Ολοκαυτώματος η ατμόσφαιρα είναι φορτισμένη, η μνήμη πληγωμένη, η ψυχή θλιμμένη. Τα όσα συνέβησαν είναι ακόμα τόσο ζωντανά, διπλα μας βρίσκονται -με τον επαίσχυντο αριθμό των ομήρων των στρατοπέδων χαραγμένο στο χέρι- εκείνοι που επέζησαν από την τραγωδία, ενώ συνεχώς πληθαίνουν οι καταγραφές, οι μαρτυρίες. (Είναι χαρακτηριστικό ότι τώρα, μισό και πλέον αιώνα μετά, τα τραγικά θύματα του Ολοκαυτώματος, αποφασίζουν σιγά-σιγά να διηγηθούν, μόνα τους, σε απλή γλώσσα, τα όσα ανατριχιαστικά είδαν, αντιμετώπισαν, υπέστησαν). Η ζωή αναμφισβήτητα έχει και διεκδικεί τα δικά της δικαιώματα. Κανείς όμως δεν μπορεί να ζήσει με κενά μνήμης. Όλα μαζί, όσα συνέβησαν και συμβαίνουν, διαμορφώνουν τους κανόνες της διαβίωσης της κάθε εποχής. Το παρόν διδάσκεται από το παρελθόν για να διαμορφώσει το μέλλον.

Από το Ολοκαύτωμα προκύπτουν παράλληλα τραγικά διδάγματα για το πό μπορούν να οδηγήσουν οι αυταρχικές θεωρήσεις του ρατσισμού, της μισαλλοδοξίας, του αντισημιτισμού.

Σε μια εποχή όπου αρχίζουν να εμφανίζονται πάλι, έστω δειλά και περιορισμένα, συμπεριφορές και θεωρίες που προσβάλλουν την ανθρώπινη ιδιότητα, οι αναμνηστικές τελετές για το Ολοκαύτωμα αποτελούν, εκτός της αποδόσεως τιμής στα θύματα, προειδοποιητικά καμπανάκια κινδύνου προς πολλές κατευθύνσεις.

Το ανά χείρας τεύχος του περιοδικού περιλαμβάνει πολλά από τα κείμενα που εκφωνήθηκαν κατά τη φετινή επέτειο του Ολοκαυτώματος, τον Ιανουάριο του 2007, κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων για την Εθνική Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ήρώων του Ολοκαυτώματος.

Οι ομιλίες και τα μηνύματα, που εκφωνήθηκαν κατά τις τελετές στις Ισραηλιτικές Κοινότητες Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Λάρισας και Βόλου, εκφράζουν τη συμβολή του ελληνικού πνεύματος στον αγώνα για να τιμηθεί και να προστατευθεί η αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Ερχονται τα κείμενα αυτά, που δημοσιεύονται στη συνέχεια, να προστεθούν σε πολλά άλλα αξιόλογα και σημαδιακά που έχουν δημοσιευθεί στα χρόνια που ακολούθησαν το Ολοκαύτωμα.

ΑΘΗΝΑ

Tην Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2007, τημώντας τη μνήμη των θυμάτων του Ναζισμού, η Νομαρχία Αθηνών, το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος και η Ιοραηλιτική Κοινότητα Αθηνών, οργάνωσαν στην Αθήνα εκδηλώσεις για την Εθνική Ημέρα Μνήμης των Εβραίων Μαρτύρων και Ήρώων του Ολοκαυτώματος.

Ο φετινός επίσημος εορτασμός ακολούθησε μια συμβολική διαδρομή, από τη Συναγωγή Αθηνών στο Μνημείο του Αγνωστου Στρατιώτη. Η διαδρομή αυτή ακολούθησε νοερά την πορεία από το μαρτέριο μέχρι τη δόξα των ομοθρήσκων μας - θυμάτων του Ολοκαυτώματος.

Στη Συναγωγή, με την παρουσία των Αρχών της χώρας και του Εβραϊσμού, έγινε αναφορά στο ιστορικό του μοναδικού σε έκταση και βάρβαρη εκτέλεση ομαδικού εγκλήματος στην ιστορία της ανθρωπότητας. Δόθηκε εκεί η ευκαιρία για υπενθύμιση των τραγικών συμβάντων, για αναπόληση των συγγενών και φίλων που χάθηκαν, καθώς επίσης και για την εκτέλεση των θριακευτικών μας καθηκόντων προς τις ψυχές των θυμάτων. Ενώπιον του Θεού προσευχήθηκαμε γι' αυτούς, για την επικράτηση της ειρήνης στον κόσμο, για την αποτροπή παρόμοιων εγκληματικών ενεργειών στο μέλλον. Η κεντρική ομιλία, μάλιστα, της Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων κυρίας Άννας Ψαρούδα - Μπενάκη βοήθησε στο να προβληματιστεί ο καθένας για τα δεινά που προκύπτουν από τη μισαλλοδοξία, τον ρατοισμό, τον αντισημιτισμό, τη μη αναγνώριση των πιστεύων και των δικαιωμάτων του άλλου.

Οι εκδηλώσεις συνεχίστηκαν στο Μνημείο του ασιδίου Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού, ο οποίος με θάρρος αντιτάχθηκε στο διώγμό των Εβραίων και πρωτοστάτησε στην προάσπιση των δικαιωμάτων των Ελλήνων κατά την Κατοχή. Η αναμνηστική επιγραφή, που χαράχθηκε με μέριμνα του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβούλιου Ελλάδος, υπενθυμίζει στους νεώτερους την ηρωική στάση του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού, η οποία αποτελεί φωτεινό παράδειγμα και σταθερό υπόδειγμα για το μέλλον.

Οι εκδηλώσεις συνεχίστηκαν στο Μνημείο του Αγνωστου Στρατιώτη, η κατάθεση στεφάνων από τις Αρχές και τις εβραϊκές Κοινότητες απέδωσε τις πρέπουσες τιμές, όχι μόνον προς τα θύματα του Ολοκαυτώματος, αλλά προς όλους τους Έλληνες που πολέμησαν, τραυματίστηκαν, έχασαν τη ζωή τους κατά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της τριπλής Κατοχής της χώρας μας. Ήταν η ώρα της αναγνώρισης της προσφοράς τους για την ελευθερία και την αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

Στις εκδηλώσεις παρέστησαν η Πρόεδρος της Βουλής κα. Α. Ψαρούδα - Μπενάκη, ο υπουργός Εσωτερικών κ. Π. Παυλόπουλος, ως εκπρόσωπος της Κυβερνησης, ο υψηλούργος Εξωτερικών κ. Θ. Κασσίμης, η Γ.Γ. Νέας Γενιάς κα. Β. Κόλλια, οι βουλευτές κα. Ε. Κουντούρα εκ μέρους της Ν.Δ., κ. Τιλ. Χυτήρης εκ μέρους του Π.Α.Σ.Ο.Κ., ο κ. Στ. Λάμπρου εκ μέρους του Κ.Κ.Ε., ο κ. Γαν. Τριγάλης εκ μέρους του Συνασπισμού, ο νομάρχης Αθηνών κ. Ιω. Σγουρός, ο δήμαρχος Αθηναίων κ. Ν. Κακλαμάνης και ο αντιδήμαρχος κ. Χρ. Ακριτίδης, οι πρέσβεις του Ισραήλ κ. Α. Γιαχία, της Γερμανίας κ. Β. Σουλτχάις, της Αυστρίας κ. Χ. Κρολ, της Ισπανίας κ. Χ.Ρ. Σαλαζάρ, της Ιταλίας κ. Τζ. Σκαράντε, οι επιτετραμμένοι των Η.Π.Α., του Καναδά και της Μεγ. Βρετανίας, ο τ. πρωθυπουργός κ. Ιω. Γρίβας, ο εκπρόσωπος της Εθνικής Αντίστασης κ. Απ. Σάντας, εκπρόσωποι των Στρατιωτικών Αρχών, των Μ.Μ.Ε., πρέδεροι και εκπρόσωποι των Ιοραηλιτικών Κοινοτήτων Ελλάδος και των εβραϊκών οργανισμών, δημητροί επιζώντες του Ολοκαυτώματος και πλήθος κόσμου.

ΗΘΙΚΗ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Ομιλία της Προέδρου της Βουλής κας Αννας Ψαρούδα-Μπενάκη

Aποτελεί για μένα έξεχωριστή τιμή να βρίσκομαι μία ιδιαίτερη ημέρα σαν τη σημερινή μαζί σας στο χώρο αυτό, για να τιμήσουμε από κοινού τη μνήμη των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ήρωών του Ολοκαυτώματος.

Για όσους από εμάς βιώσαμε, έστω και σε τρυφερές ηλικίες, τα δεινά του πολέμου και την απόπειρα εξόντωσης των Εβραίων συνανθρώπων και συμπολιτών μας, εκδηλώσεις σαν αυτή ανασύρουν από τη μνήμη μας εικόνες και στιγμές που το μόνο βέβαιο είναι ότι δεν πρόκειται – και δεν πρέπει – να λησμονήσουμε ποτέ. Και αυτό, όχι για να διαιωνίσουμε αντιπαλότητες και διχασμούς, αλλά για να αποτρέψουμε τον κίνδυνο ευδοκίμησης και επανεμφάνισης νοσηρών θεωριών ή φαινομένων και για να παραδώσουμε τη σκυτάλη της εμπειρίας μας στις νέες γενεές, μεγαλύτερη απειλή για τις οποίες αποτελούν, ίσως, η λήθη και ο εφησυχασμός.

Από το κατώφλι του 21^{ου} αιώνα, αναζητώντας στα γεγονότα του 20^{ου} αιώνα -στους πολέμους, στις καταστροφές, στα επιτεύγματα της πολιτικής, της επιστήμης και του πολιτισμού- τη σφραγίδα του αιώνα αυτού, δυστυχώς δεν μπορούμε παρά να δεχθούμε ότι το Ολοκαύτωμα έθεσε τη μοναδική και ανεξίτηλη σφραγίδα του, τη σφραγίδα της παράνοιας, της φρίκης και της απανθρωπίας.

Την ημέρα μνήμης του Ολοκαυτώματος εκφράζουμε αισθήματα τιμής προς πολλές κατευθύνσεις:

– Τιμούμε όλοι μας -και όχι μόνο οι Έλληνες Εβραίοι τους ομοθρήσκους τους- τους Έλληνες πολίτες που οι ΝΑΖΙ τους ξέχωρισαν από ανάμεσά μας για να πληρώσουν αυτοί μόνοι με τόσο φρικτό τρόπο την παρανοϊκή μισαλλοδοξία τους.

– Τιμούμε όλους όσους βοήθησαν –και είναι πολλοί- στη διάσωση Εβραίων στην εποχή του μεγάλου διαγόμου: κρατικούς λειτουργούς, πολιτικούς ήγέτες, την ορθόδοξη εκκλησία, τους επώνυμους και ανώνυμους πολίτες, τις ελληνικές οικογένειες που έκρυψαν ή φυγάδευσαν συμπολίτες τους Εβραίους.

– Τιμούμε επίσης τους επιζήσαντες και ιδίως τις νέες γενιές Ελλήνων Εβραίων που παρά τον αποδεκατισμό τους έμειναν ή επέστρεψαν στην Ελλάδα και αποτελούν σήμερα επίλεκτα μέλη της ελληνικής κοινωνίας.

Στη μνήμη των θυμάτων του Ολοκαυτώματος: Άναμμα κεριού από την Πρόεδρο της Βουλής.

– Τέλος, ως έκφραση τιμής προς τους εκλιπόντες διατρανώνουμε την αδελφική σχέση του ελληνικού και του εβραϊκού έθνους καθώς μας συνδέουν κοινές προσπάθειες για την ανεξαρτησία, ευημερία και πρόσδο, αλλά και κοινά ιστορικά χαρακτηριστικά, όπως η αγάπη για την ελευθερία, οι αγώνες εναντίον των ποικιλών βαρβάρων κατακτητών, το ανήσυχο επιχειρηματικό πνεύμα, ο κοσμοπολιτισμός και βέβαια η διασπορά.

Οστόσο η ημέρα μνήμης του Ολοκαυτώματος έχει και μια άλλη σημαντική αποστολή. Μας επιβάλλει να προχωρούμε, πέρα από το συναίσθημα, στον στοχασμό για την ανατομία αυτού του αποτρόπαιου συμβάντος, να απαντούμε κάθε φορά στο βασιανιστικό ερώτημα, πώς έγινε δυνατό να συμβεί κάτι τέτοιο και πώς είναι δυνατό να μην ξανασυμβεί.

Μια πρώτη οδυνηρή διαπίστωση είναι ότι η εξόντωση ενός ολόκληρου έθνους εξαιτίας της παράνοιας ενός δικτάτορα δεν θα είχε συμβεί – τουλάχιστον σε αυτή την έκταση – αν λειτουργούσαν στη Γερμανία τα κατάλληλα αντανακλαστικά της κοινωνίας. Η θηριωδία ολίγων δεν θα «μεγαλουργούσε», αν δεν συνδυαζόταν με την εντυπωσιακή αδιαφορία και την αδράνεια των πολλών.

Ακόμη αξίζει κάθε φορά να συνειδητοποιούμε ότι η βαθύτερη επιδίωξη τότε δεν ήταν απλά η αφαίρεση της ζωής, αλλά ήταν η θανάτωση της ίδιας της ανθρώπινης ιδιότητας μέσα από τον κατεξετελισμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Και, τέλος, ας μη μας διαφεύγει ότι η εξόντωση των Εβραίων επιδιώχθηκε μεθοδικά με εντυπωσιακή εκμετάλλευση της λεγόμενης προόδου, με επιστράτευση δηλ. της διαθέσιμης τότε επιστήμης, της τεχνολογίας, των διοικητικών μηχανισμών, πράγμα που δείχνει ότι τα αγαθά αυτά δεν έχουν αυταξία, αλλά μπορούν ανάλογα με το ποιός και πώς τα χρησιμοποιεί να μετατραπούν από αγαθά σε συμφορές.

Τι σημαίνει, λοιπόν, σήμερα για μας το Ολοκαύτωμα; Ποια είναι η κληρονομιά που μας αφήνει η θυσία τόσων Εβραίων, ανάμεού τους και των συμπατριωτών μας; Έμεινε άσκοπη, ήταν μια τραγική συγκυρία της ιστορίας;

Νομίζω ότι πέραν όλων των άλλων η μεγάλη ηθική και πολιτική αξία του Ολοκαυτώματος είναι ότι οδήγησε τον κόσμο στην αναβίωση και τον επανακαθορισμό των αξιών που ποδοπατήθηκαν. Η θυσία των Εβραίων έγινε σύμβολο και μοχλός για να αναστηλωθούν μεταπολεμικά αξίες όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και η ζωή, και αρχές όπως η ελευθερία, η ισότητα, η ανεξιθρησκεία, το δικαίωμα στη διαφορετικότητα, η ανεκτικότητα. Εάν σήμερα επιχειρούσαμε να δώσουμε ένα ορισμό της δημοκρατίας και του πολιτισμού μας, δεν θα είχαμε παρά να αθροίσουμε τις αξίες

και αρχές που προανέφερα. Πάνω σε αυτές και με σκοπό την προστασία και προαγωγή τους οικοδομήθηκε κατά τα χρόνια που ακολούθησαν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο το σύστημα λειτουργίας του σύγχρονου ελεύθερου κόσμου, γεννήθηκαν διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες, αναπροσαρμόσθηκαν παλαιά Συντάγματα και δημιουργήθηκαν νέα.

Αξιοπρόσεκτο είναι π.χ. ότι ο θεμελειώδης νόμος της Γερμανίας του 1945, νόμος που συντάχθηκε ως αντίδραση και αποκήρυξη του ολοκληρωτισμού – δηλ., το τότε Σύνταγμα της Δ. Γερμανίας, σήμερα ολόκληρης – υπήρξε πρότυπο για την συνταγματική κατοχύφωση αυτών των αρχών. Αυτές οι αρχές είναι άλλωστε και το ενοποιητικό στοιχείο της πρωθυπουργίας Ευρ. Ένωσης.

Και το δικό μας Σύνταγμα ήταν και είναι πρωτοπόρο στην προστασία των αρχών αυτών και στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων που αυτές εξαπαλίζουν, συνεχίζοντας μία τιμητική συνταγματική παράδοση. Ας μην ξεχνούμε, πως όταν η Ελλάδα ήταν μόνο μια μικρή κουκίδα περιορισμένη στην Πελοπόννησο και τη Στερεά και οφειλε την παλιγγενεσία της κατά μέγιστο μέρος στην Ορθοδοξία, εν τούτοις μερίμνησε στο «Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος» της Επιδιάύρου να κατοχυρώσει ρητά την ελευθερία της θρησκείας.

Ιδού, λοιπόν, η απάντηση μας στο Ολοκαύτωμα. Δίνεται με την άρτια λειτουργία του πολιτεύματός μας και των θεσμών, δίνεται και με τη σημερινή μας παρουσία εδώ.

Αλλοίμονο, όμως, εάν πιστέψουμε ότι έτσι, με την καταδίκη του Ολοκαυτώματος, το έργο μας τελείωσε. Μία προσεκτική ματιά γύρω μας αρκεί για τον εντοπισμό – σήμερα εν δυνάμει, αύριο, ιως, πραγματικών – κινδύνων που ελλοχεύουν και που τροφοδοτούνται από το χαρακτήρα των σύγχρονων κοινωνιών. Ζούμε σε ένα κόσμο όπου η αφθονία αγαθών και υπηρεσιών καθιστά εύκολη την ανάπτυξη ακραίων τάσεων, μειώνοντας ταυτόχρονα τις αντιστάσεις και τις ανησυχίες της κοινωνίας. Ακόμη, η ανάπτυξη της τεχνολογίας διευκολύνει την άμεση διάδοση όλων των ιδεών χωρίς αξιολόγηση, ακόμη και των πλέον διεστραμμένων. Η βεβήλωση τεμενών, συνταγωγών, εκκλησιών και άλλων τόπων λατρείας, τα φαινόμενα ρατσισμού, οι ακραίες θέσεις και τάσεις πιστοποιούν ότι οι σκιές του παρελθόντος μπορεί να αναβιώσουν και εάν σήμερα εμφανίζονται λιγότερο απειλητικές από τότε, ενδεχόμενη αδράνεια μας μπορεί να τους δώσει, όπως και τότε, εκ νέου σάρκα και οστά, με απρόβλεπτες συνέπειες.

Απαιτείται, κατά συνέπεια, εγρήγορση από όλους μας. Η πορεία της δημοκρατίας σε αυτή τη χώρα, όπου και γεννήθηκε, μαρτυρά ότι για να επιβιώσει, χρειάζεται ενεργούς πολίτες. Η ασπίδα προστασίας που μας παρέχουν οι θεσμοί της Δημοκρατίας χρειάζονται στήριξη, την οποία μό-

νο εμείς οι ίδιοι, ως άτομα και ως πολίτες, μπορούμε να προσφέρουμε με τη δράση μας. Απαιτείται, λοιπόν, πρώτιστα η κοινωνία να δημιουργήσει τους μηχανισμούς καταπολέμησης όλων αυτών των φαινομένων, που – εμείς οι παλαιοί το γνωρίζουμε – μόνο νέα δεν είναι. Απαιτείται, προσοχή και μέριμνα για τη νεολαία, ώστε η γνώση του χθες να γίνει κτήμα της και θεμέλιο του κόσμου που θα κληθεί να οικοδομήσει. Απαιτείται συλλογική και ατομική επαγρύπνηση, διότι τη στιγμή κατά την οποία νιώθουμε άτρωτοι είμαστε, ισως, περισσότερο ευάλωτοι από ποτέ.

Όταν έλαβα την πρόσκληση του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου για να παραστώ στη σημερινή εκδήλωση, πέραν της τιμής που δοκίμασα ως άτομο, αισθάνθηκα ότι η παρουσία μου εδώ αποτελεί και ένα είδος χρέους. Ως εκπρόσωπος του θεσμικού οργάνου της πολιτείας που έχει ταχεί να προστατεύει τις αξίες, για τις οποίες θυσιάσθηκαν οι

Εβραίοι συμπατριώτες μας, αισθάνομαι την ανάγκη να υποκλίθω και να αποτίω φόρο τιμής σε αυτούς, διότι οι αξίες για τις οποίες θυσιάσθηκαν είναι το θεμέλιο του ίδιου του Συντάγματός μας, το οποίο έχω ταχθεί να υπηρετώ.

Πέρα από αυτό, είμαι εδώ και ως Ελληνίδα, γιατί εκτιμώ ότι, όπως η τραγωδία εκείνων των χρόνων ήταν όλης της Ελλάδας, έτσι και το σημερινό μνημόσυνο αγγίζει όλους τους Έλληνες. Όλοι μας δίδουμε σήμερα το παρόν για να θυμηθούμε πρωτίστως αυτούς που έφυγαν πρόωρα και άδικα.

Η σημερινή ημέρα μνήμης, την οποία καθιέρωσε η Βουλή των Ελλήνων, δίδει το στίγμα των προθέσεων μας, φωνάζοντας στους αδικοχαμένους συμπολίτες μας ότι η Ελλάδα τους θυμάται. Ακόμη περισσότερο, όμως, περνά το μήνυμα ότι η Δημοκρατία αγρυπνά και ότι ο θάνατός τους δεν ήταν χωρίς νόημα.

Αιωνία τους η μνήμη.

ΜΝΗΜΗ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Χαιρετισμός του Νομάρχη Αθηνών κ. Ιωάννη Σγουρού

Mε βαθιά συγκίνηση σας καλωσορίζω στη σημερινή εκδήλωση της «Εθνικής Ημέρας Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος».

Ημέρα μνήμης η σημερινή αλλά και ημέρα τιμής, πόνου και θλίψης.

Σήμερα ακουμπάμε ένα πονεμένο κεφάλαιο της ιστορίας που αφορά τη σκοτεινή πλευρά της ανθρωπότητας.

Φέρνουμε στη μνήμη μας την τραγική ιστορία των χιλιάδων συνανθρώπων μας, που λόγω της εβραϊκής καταγωγής τους, υπέστησαν τη φρίκη του Ολοκαυτώματος, το συστηματικό διωγμό, τη γενοκτονία, τα στρατόπεδα εξόντωσης, τη μαζική και κεντρικά οργανωμένη προσπάθεια για την εξολόθρευσή τους.

Σ' εκείνη τη μαρτυρία εποχή, για να νιώσουμε τον κόσμο του χάους και του θανάτου που επικράτησε, θα αναφέρω τα λόγια ενός από τους επιζώντες που αφηγείται χαρακτηριστικά: «στα στρατόπεδα συγκέντρωσης μπήκαμε άνθρωποι και μέσα σε λίγη ώρα βγήκαμε αριθμοί».

Η ανθρωπότητα, παρά το γεγονός ότι, διανύει ένα νέο αιώνα, μια νέα εποχή εκρηκτικής ανάπτυξης, εξακολουθεί και σήμερα να κυριαρχείται από μια τραγική αντίφαση: από την μια οι εκπληκτικές δυνατότητες της σημερινής κοινωνίας και από την άλλη η κυριαρχία μας απαισιόδοξης αντίληψης για το μέλλον της ανθρωπότητας.

Μια απαισιοδοξία που προέρχεται από το γεγονός ότι

εξακολουθούν και σήμερα να υπάρχουν εστίες καταστροφής και θανάτου.

Εξακολουθεί και σήμερα και στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα να υπάρχει ο φαύλος κύκλος της δυστυχίας, της βίας, της τρομοκρατίας.

Απέναντι στα φαινόμενα τρόμου, σύγχυσης και απελπισίας που εξακολουθούν να υπάρχουν, χρειάζεται να σηκωθεί η ασπίδα της λογικής, της ανθρωπίας, της φροντίδας για το συμπολίτη, για το συνάνθρωπο, να μπει τέλος στις στρατηγικές εξευτελισμού και μηδενισμού απ' όπου και αν προέρχονται.

Και για να συμβεί αυτό θα πρέπει να έχουμε πάντα στη μνήμη μας, τις τραγικές στιγμές της ανθρωπότητας, να μην ξεχάσουμε ποτέ αυτούς που θυσιάσθηκαν με μοναδικό κριτήριο εξόντωσης την ιδεολογία και τις ηθικές τους αξίες.

Σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, επιβάλλεται να συνεχίσουμε να στέλνουμε στις νέες γενιές το ιερό μήνυμα του Ολοκαυτώματος, να αγωνιζόμαστε για μια άλλη πορεία της ανθρωπότητας, που θα βασίζεται στις αρχές της προόδου και της ισότητας ανάμεσα σε όλους τους ανθρώπους.

Ας είναι για πάντα η μαρτυρική θυσία των ηρώων του Ολοκαυτώματος η πιο ιερή παρακαταθήκη για ένα καλύτερο κόσμο, για ένα κόσμο ελεύθερο και ειρηνικό.

Απόδοση τιμών στο Μνημείο Αγνώστου Στρατιώτη

ΠΟΤΕ ΠΙΑ

*Προσφώνηση του προέδρου του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος
κ. Μωϋσή Κωνσταντίνη*

Για άλλη μία χρονιά συγκεντρωθήκαμε αυτή την ιερή Ημέρα για να θυμήθούμε τους πρόγονους, τους συγγενείς, τους φίλους μας που χάθηκαν άδικα κι απάνθρωπα στα χιτλερικά στρατόπεδα. Όσο περνάνε τα χρόνια, όσο απομακρυνόμαστε χρονικά από το μεγάλο έγκλημα του Ολοκαυτώματος, οι μνήμες δεν ξεθωριάζουν, τα πρόσωπα των θυμάτων δεν ξεχνιούνται, αλλά παραμένουν ζωντανά. Παραμένουν παρουσίες συμβολικές, συνάμα όμως εμβληματικές, δεδομένου ότι οι αξίες για τις οποίες θυπάστηκαν βρίσκονται και πάλι σε κίνδυνο. Όταν γύρω μας αναπτύσσεται, κατά τρόπο ύπουλο, ο ρατσισμός, η μισαλλοδοξία, ο αντισημιτισμός, το Ολοκαύτωμα, το ομαδικό έγκλημα που σημάδεψε την ιστορία του εικοστού αιώνα, έρχεται να υπενθυμίσει, να διδάξει, να προβληματίσει λαούς και άτομα.

Η βαθύτερη σημασία των τελετών για το Ολοκαύτωμα, ο σκοπός που η Ελληνική Πολιτεία μαζί με άλλες χώρες το έχουν ανυψώσει σε Εθνική Ημέρα Μνήμης, βρίσκεται στο ότι παράλληλα με τη μνήμη υπάρχουν η τιμή και η διδαχή. Οι νέοι άνθρωποι, που ευτυχώς

δεν έχουν γνωρίσει τα δεινά μιας παγκόσμιας καταστροφής, μέσα από την ιστορία του Ολοκαυτώματος, αντιμετωπίζουν προβληματιζόμενοι, τα αδικαιολόγητα δήθεν αίτια, τις ιδεολογίες της ανώτερης-Αρίας Φυλής, τα φτηνά συνθήματα, όλα εκείνα τα στοιχεία που έχουν οδηγήσει, κατ' επανάληψη, την παγκόσμια κοινότητα στον άλεθρο.

Το Ολοκαύτωμα, στο οποίο χάθηκαν 6 εκατομμύρια ομόλιθησκοι για μόνο το λόγο της θρησκείας τους, είναι μοναδικό στην ιστορία της ανθρωπότητας ως σύλληφη ιδέας, ως μεθοδολογία στην εφαρμογή, ως έγκλημα στην εκτέλεση. Αυτή η ιδιαιτερότητα έχει καταστήσει το Ολοκαύτωμα σημείο παγκόσμιας αναφοράς κι αποτροπιασμάτων.

Αν σταθούμε ειδικά στον ελληνικό χώρο, όπου χάθηκαν 67.000 Έλληνες Εβραίοι, είναι σκόπιμο να τονίσουμε ότι τα μνημεία του Ολοκαυτώματος που έχουν τιμητικά αναγερθεί σε διάφορες ελληνικές πόλεις – παλαιές κοιτίδες Εβραίων, αυτό το σκοπό της διδαχής προς τις νέες γενιές επιτελούν. Αυτό το Ποτέ Πια, που στάθηκε η δυνατή πανανθρώπινη απαίτηση μετά το Ολοκαύτω-

μα, εκφράζεται παραστατικά από τα μνημεία.

Είναι γι' αυτό το λόγο – απορίας άξιον ότι η πρωτεύουσα της Ελλάδος, η Αθήνα, εξήντα δύο χρόνια μετά, στέρειται ενός παρόμοιου μνημείου τιμής και διδαχής. Θέλω από της θέσεως αυτής να ευχαριστήσω τον νεοεκλεγέντα Δήμαρχο της Αθήνας κ. Νικήτα Κακλαμάνη, ο οποίος τιμά σήμερα την εκδήλωση, για την υπόσχεσή του ότι σύντομα η Αθήνα θα αποκτήσει, όπως όλες οι ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, Μνημείο του Ολοκαυτώματος.

Κυρίες και Κύριοι,

Με πόνο στρέφω τη μνήμη στους ομοθρήσκους που βάναυσου θυντώθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα. Με ιδιαίτερη συγκίνηση αντικρίζω εδώ δίπλα μας κάποιους άλλους που κατόρθωσαν να σωθούν και να μεταδώσουν, ως αφευδείς μάρτυρες, τα δεινά που οι ίδιοι υπέστησαν. Με δύναμη διακηρύσσω την απόφαση των Εβραίων οπουδήποτε της γης να μην επιτρέψουμε να ξανασυμβεί ένα τέτοιο ομαδικό έγκλημα σε βάρος μας, καθώς και της ανθρωπότητας.

Με την ίδια δύναμη επαναλαμβάνω ότι θεωρούμε

τους εαυτούς μας συστρατευμένους στον αγώνα για να μην επικρατήσει ο ρατσισμός, για να μην επιτραπεί ο αντισημιτισμός, για να μην ανθίσει η μισαλλοδοξία.

Πιστεύουμε βαθύτατα στις αρχές του Ανθρωπισμού, διόπις διαμορφώθηκε από το ελληνικό πνεύμα, αντιστρετούμαστε τον φανατισμό και έχουμε την ελπίδα ότι οι νέες γενιές, γνωρίζοντας το παρελθόν, θα παλέψουν για τον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου.

Αυτά είναι τα μηνύματα της σημερινής τελετής.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνω στην Κυρία Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων Καθηγήτρια κα Άννα Ψαρούδα Μπενάκη, η οποία, παρά τον μεγάλο φόρτο των ευθυνών της, βρήκε τον χρόνο να μας τιμήσει με την ομιλία της. Της ανταποδίδουμε την αγάπη και την εκτίμηση.

Επίσης, ευχαριστώ από καρδιάς τον Νομάρχη Αθηνών κ. Ιωάννη Σγουρό για την ευαισθησία που επιδεικνύει στη Μνήμη του Ολοκαυτώματος και για τη μέριμνα που αναλαμβάνει κάθε χρόνο για τη διοργάνωση των εκδηλώσεων της επετείου.

Τέλος ευχαριστώ ιδιαίτερα τους ομήρους επιζώντες και όλους εσάς που τιμάτε τη σημερινή τελετή.

Από την τελετή στην Πλ. Μητροπόλεως: Απομνήστημα αναμνηστικής πλάκας από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και τον πρόεδρο του Κ.Ι.Σ.

ΣΕ ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΙΕΡΟ ΤΟΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΓΩΓΗΣ

Προσφώνηση του προέδρου της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών
κ. Βενιαμίν Αλμπάλα

Hταν εδώ σε αυτόν τον ιερό τόπο, σε αυτή την Ιερά Συναγωγή των Αθηνών Μπεθ Σαλώμ, που σημαίνει οίκος της Ειρήνης, όπου ξεκίνησε ακριβώς πριν 63 χρόνια, στις 24 Μαρτίου 1944, την παραμονή της Εθνικής Παλιγγενεσίας, ο διωγμός και η εξόντωση των Εβραίων της Αθήνας.

Ήταν εδώ, σε αυτήν την Ιερά Συναγωγή, που οι πατέρες μας και οι παππούδες μας έδιναν τακτικά το εξευτελιστικό 'παρών' για να πάρουν λίγο αλεύρι και ζάχαρη από τους «καλούς» Γερμανούς για να επιβιώσουν μέσα στη λιμοκτονούστα Αθήνα.

Ήταν εδώ κοντά και στη γύρω περιοχή που αστυνομικοί και άνδρες της εθνικής αντίστασης καιροφυλακτούσαν για να σώσουν συνανθρώπους τους. Κατέβαλαν απεγνωσμένες προσπάθειες, κάτω κυριολεκτικά από τη μύτη των Γερμανών, για να διώξουν προς το σταθμό του ηλεκτρικού του Θησείου και στους γύρω δρόμους του Ψυρρή, για να αποφύγουν τη σύλληψη, τους γονείς μας που έρχονταν να πάρουν άζυμα από την Κοινότητά τους στις 24 Μαρτίου 1944, παραμονές του εβραϊκού Πάσχα που είναι, τι ειρωνεία!!, η γιορτή προς την ελευθερία του εβραϊκού λαού. Και έωσαν αρκετούς, που διέφυγαν στους γύρω δρόμους και μετά κρύφτηκαν από το Θεό και τους ανθρώπους μέχρι την απελευθέρωση.

Ήταν εδώ που κατρακύλησε στο ναδίρ η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και έφτασε στο ζενίθ ο πόνος και η δυστυχία, όπως είχε γίνει και πριν ένα χρόνο στη Θεοσαλονίκη, τη μητέρα του Εβραϊσμού της Ελλάδος.

Η συνέχεια, που καθόρισε την πορεία προς το θάνατο, ήταν η εξοντωτική. Τελικός σταθμός ο Άδης, δηλαδή το Νταχάου, το Λουσβίτικ και τα άλλα στρατόπεδα-εργοστάσια του φρικιαστικού θανάτου.

Έφυγαν πολλοί από την Ελλάδα. Γύρισαν λίγοι, που άντεξαν τον πόνο, τις αρρώστιες και τις κακουχίες. Είναι αυτοί οι ομηροί που στέκονται μπροστά μας, πραγματικοί ήρωες, ζωντανά πρότυπα αντοχής, θάρρους και αυταπάρνησης. Ξέφυγαν από τύχη τη μεθοδολογία θανάτου των Ναζί και βρίσκονται σήμερα εδώ μαζί μας για να θυμηθούν. Τι να θυμηθούν άραγε; Θυμόμαστε κάτι όταν πάει αυτό να ξεχαστεί. Είναι δυνατόν αυτοί οι ανθρώποι να ξεχάσουν; Ασφαλώς όχι.

Εμείς όμως οι άλλοι τι κάνουμε; Μήπως αυτό που συνέβη πριν 63 χρόνια φεύγει από την κουρασμένη μνήμη μας και σιγά - σιγά ξεθωριάζει; Ασφαλώς όχι, γιατί σε εμάς που χάσαμε γονείς, παππούδες, αδέλφια συγγενείς μπορεί να έχει

εντυπωθεί η μνήμη στο γονιδιωμά μας.

Αλλά, οι άλλοι, οι πολλοί, οι φυσιολογικές σημερινές κοινωνίες, τι κάνουν; Στη συντριπτική πλειοψηφία τους θυμούνται, ίσως μαθαίνουν για το Ολοκαύτωμα των 6.000.000 Εβραίων και πολλών άλλων, στα σχολεία, βλέπουν κινηματογραφικά ή θεατρικά έργα, διαβάζουν σχετικά βιβλία και μπορεί να συμπάσχουν.

Αλλά αυτοί οι πολλοί, οι πάρα πολλοί, δεν αντιδρούν αποτελεσματικά στους λίγους τους πολύ λίγους, συγκριτικά, αρνητές του Ολοκαύτωματος. Και αφήνουν ή καλλίτερα ανέχονται αυτούς τους λίγους, εκκολαπτόμενους χιτλερίστους ή μεμονωμένα άτομα, να ρίχνουν δειλά άλλα συστηματικά το δηλητήριο της αμφισβήτησης του Ολοκαύτωματος και με αυτό τον τρόπο να προσβάλλουν απροκάλυπτα τον καθένα μας και όλους μαζί.

Τις η προχθεινή, στις 26/1/2007, απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, που καταδικάζει με τον πιο έντονο τρόπο την κάθε είδους διάφευση της ύπαρξης του Ολοκαύτωματος ως Ιστορικού γεγονότος, να δώσει αυτή τη φορά επιτέλους το σωστό μήνυμα.

Το Ολοκαύτωμα δεν έχει ανάγκη υπεράσπισης από κανένα, γιατί απλούστατα είναι αυταπόδεικτο και δεν επιδέχεται καμιά συζήτηση. Υπάρχουν εκατομμύρια ντοκουμέντα και η κραυγαλέα απουσία εκατομμυρίων Εβραίων από την Ευρώπη, ύστερα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, που έχουν αφήσει το ανεξίτηλο στίγμα στην ιστορία του ανθρώπινου γένους, στην ιστορία της Ευρώπης μας.

Τι αυτό επιβάλλεται η συλλογική μνήμη, γιατί η μνήμη είναι χρέος τιμῆς και σεβασμού στα εκατομμύρια θύματα Εβραίων και πρέπει να τη διαφυλάξουμε, με πάθος και δύναμη από τους λίγους παρανοϊκούς, αλλά ενδεχομένως δυνιτούς, γιατί η ιστορία και διδάσκει και δυστυχώς μπορεί και να επαναληφθεί.

Η δυνατή μνήμη έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία σήμερα, όπου ο εγχώριος και διεθνής αντισημιτισμός, κρυφός, υφέρπων ή φανερός, ανθίζει σε κάθε ευκαιρία, άλλοτε δειλά και άλλοτε, δυστυχώς, θαρραλέα.

Φαίνεται ότι η παγκόσμια κοινότητα δεν έχει εμπεδώσει ακόμα ότι το Ολοκαύτωμα το σχεδίασαν και το διέπραξαν οι μεγαλοφυές χιτλερικοί, το ετοίμασαν όμως στη Γερμανία του μεσοπολέμου οι αντισημίτες. Είναι ανάγκη πλέον να δράσουμε όλοι συνολικά και συστηματικά για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και του ρατσισμού.

ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΕΠΙΖΩΝΤΕΣ

Μαρτυρία της προέδρου της Ένωσης Ομήρων Ισραηλιτών Ελλάδος
κας Μπέρρυς Ναχμία και της ομήρου Άννας Μορδοχάϊ

Αρχές Ιανουαρίου 1945

Hθύμησή μου τρέχει πολύ πίσω, εγώ μικρή κοπελίτσα στο Auschwitz, κρατούμενη στα διάφορα καταναγκαστικά έργα, βρέθηκα στο τέλος ανάμεσα σε 6 κρεματόρια κάνοντας υποχρεωτικά 40 πακέτα την ημέρα... ρούχα των χαμένων γονιών μου, συγγενών, ομοθρήσκων... με προσορισμό να σταλούν στην Γερμανία.

Οι φλόγες κατακόκκινες, έβγαιναν από τις καμινάδες των κρεματορίων. Παντού μύρίζε ανθρώπινη καμένη σάρκα. Σε αυτή την κατάσταση έζησα για πολλούς μήνες.

Ιανουάριος 1945, ανώτατη διαταγή: Να κατεδαφιστούν τα κρεματόρια από μας τους κρατούμενους... εκτός ενός... και να ισοπεδωθεί το έδαφος σαν να μην συνέβαινε τίποτα επί τού σχρόνια σε αυτόν τον χώρο. Και αυτό έγινε.

18 Ιανουαρίου 1945.

Επί τέλους όλοι οι δρόμοι γύρω μας γεμάτοι. Οι Ρώσοι απελευθερωτές απέχουν μόνο 15 χιλιόμετρα και βρίσκονται απέναντί μας.

Λίγες ώρες απέμεναν να μας απελευθερώσουν. Οι Γερμανοί όμως δίπλα μας έψαχναν απελπισμένα κάποιο κρυφό μονοπάτι να διαφύγουν, σέρνοντας και εμάς μαζί τους για ασπίδα.

Για κακή μας τύχη, ξαφνικά βρέθηκε μπροστά μας ένα κρυφό μονοπάτι, που συνέχεια μας απομάκρυνε από τους Ρώσους.

Ελεύθερος δρόμος ανοιχτήκε ξαφνικά διάπλατα για τη Τερμανία. Ένας δρόμος γεμάτος... χιλιάδες σκλάβους και οπλισμένους φρουρούς στις δύο άκρες. Σε αυτό το μακρύ δρόμο κανείς δεν είχε δικαίωμα να σταματήσει.

Σαν χτες, 27 Ιανουαρίου 1945

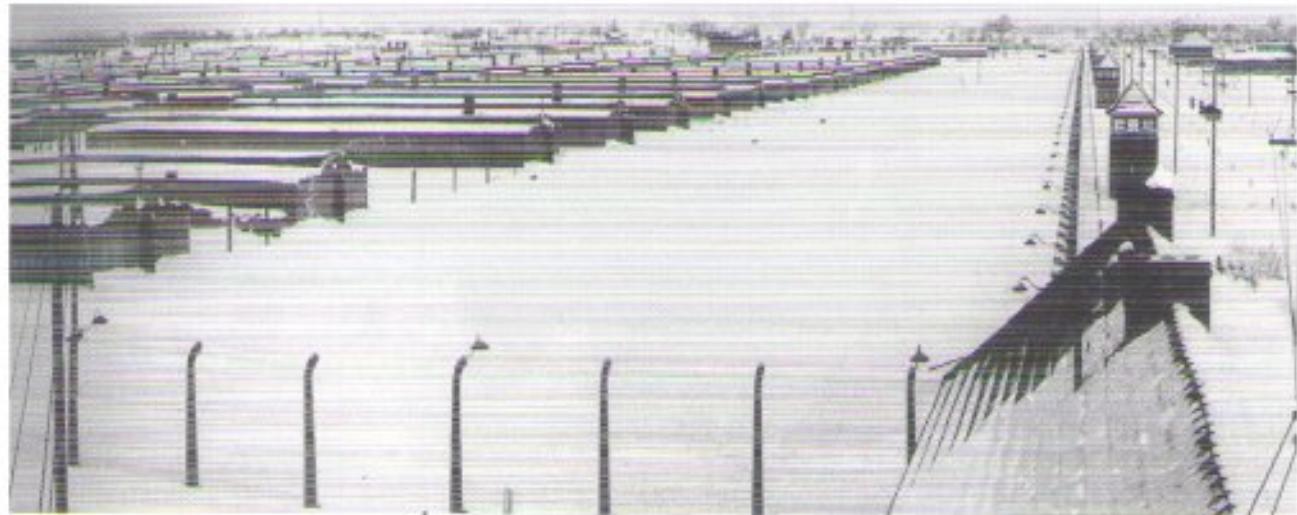
Oι Ρώσοι απελευθέρωσαν το Auschwitz, όπου βρέθηκαν μόνο πεθαμένοι και λίγοι ζωντανοί ανήμποροι να περπατήσουν.

Παντού συντρίμμια... δεν υπήρχαν κρεματόρια πια παρά ένα και μοναδικό που υποτίθετο ότι χρησιμοποιούνταν για αυτούς που πέθαιναν φυσιολογικά... όπως άλλωστε ήθελαν να δείξουν.

Σήμερα, σας παρουσιάζω την φίλη μας Άννα Μορδοχάϊ που επέζησε κατά τύχη ακριβώς εκείνη την εποχή. Οταν φεύγαμε εμείς από το Auschwitz η Άννα ήταν κατάκοιτη, τόσο αδύναμη, σχεδόν πεθαμένη. Αδύνατον να κινηθεί. Ήταν την βρήκαν οι Ρώσοι απελευθερωτές.

Την μαρτυρία μου αυτή καταθέτω σε όλους σας σήμερα και εγώ μαζί με την Άννα Μορδοχάϊ, υπεύθυνα με την παράκληση να την διαφυλάξετε ως πιστό και πραγματικό ντοκουμέντο της τότε θηριωδίας που υποστήκαμε στα στρατόπεδα του Auschwitz, εμείς οι τελευταίοι Εβραίοι επιβιώσαντες του Ολοκαυτώματος.

Άννα Μορδοχάϊ, αριθ. βραχίονος A 8412
Μπέρρυ Ναχμία αριθ. βραχίονος 76-859

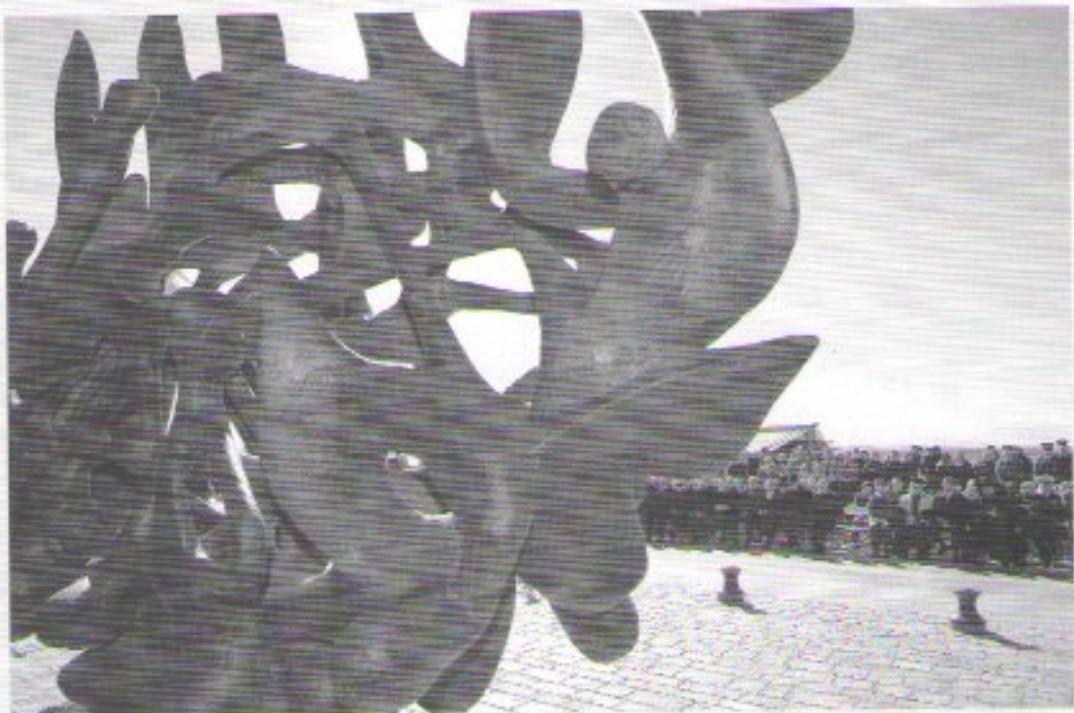

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Hη Νομαρχία Θεσσαλονίκης και η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης οργάνωσαν τελετή για την Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ήρώων του Ολοκαυτώματος. Η τελετή ήταν φέτος ειδικά αφιερωμένη στην Αναγέννηση της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης μετά την καταστροφή που υπέστη στο Ολοκαύτωμα. Το πρόγραμμα περιλάμβανε δύο σκέλη: Το πρώτο έλαβε χώρα την Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2007 στο Μνημείο Ολοκαυτώματος των Ελλήνων Εβραίων της Θεσσαλονίκης και το δεύτερο πραγματοποιήθηκε τη Δευτέρα 29 Ιανουαρίου 2007, στο Βασιλικό Θέατρο.

Κατά την πρώτη εκδήλωση, χαιρετισμούς απήδυναν ο νομάρχης Θεσσαλονίκης κ. Παναγιώτης Ψωμιάδης, ο δήμαρχος Θεσσαλονίκης, κ. Βασίλης Παπαγεωργόπουλος, ο ευρωβουλευτής κ. Αντώνης Τρακατέλλης και ο πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας κ. Δανιδ Σαλτιέλ. Ακολούθησε κατάθεση στεφάνων στο Μνημείο Ολοκαυτώματος από εκπροσώπους των Αρχών, του Διπλωματικού Σώματος, Σωματείων και Συλλόγων της πόλης.

Κατά την εκδήλωση της 29.1.07 χαιρετισμούς απήδυναν εκ μέρους της Κυβέρνησης ο υφυπουργός Αθλητισμού κ. Γεώργιος Ορφανός, ο νομάρχης Θεσσαλονίκης κ. Παναγιώτης Ψωμιάδης, ο πρύτανης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Αναστάσιος Μάνθος και ο πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης κ. Δανιδ Σαλτιέλ. Κεντρικός ομιλητής ήταν ο Διευθυντής της American Jewish Committee κ. David Harris.

Από την τελετή στο Μνημείο Ολοκαυτώματος της Θεσσαλονίκης.

Ο ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Όμιλία του Διευθυντή της Αμερικανικής Εβραϊκής Επιτροπής

κ. David Harris

Oδιευθυντής της Αμερικανικής Εβραϊκής Επιτροπής, κ. David Harris, παιδί επιζώντων του Ολοκαυτώματος, αναφέρθηκε στα ιστορικά γεγονότα του Ολοκαυτώματος και στη σημασία της μνήμης. Το κέριο μέρος της ομιλίας του, η οποία δημοσιεύεται παρακάτω στα αγγλικά, επικεντρώθηκε στη σημασία της αντιδρασης σε φαινόμενα ρατσισμού. Η άνοδος του αντισημιτισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, η διάδοση ακραίων ιδεολογιών και η άρνηση του Ολοκαυτώματος πρέπει να

προβληματίζουν το σκεπτόμενο άτομο για το πόσο η ανθρωπότητα διδάχθηκε από το Ολοκαύτωμα, για το αν αρκεί να δηλώνουμε «Ποτέ πια» σε επετειακές τελετές. Τα φαινόμενα του ρατσισμού θα αντιμετωπιστούν σωστά αφού πρώτα η ανθρωπότητα κάνει συνείδηση το ότι ο αντισημιτισμός αφορά όλους, αποτελεί απειλή για όλους. Διότι ο αντισημιτισμός ξεκίνα από τους Εβραίους αλλά δεν σταματά ποτέ σε αυτούς, είναι σαν τον καρκίνο που αν δεν ελεγχθεί αμέσως κάνει μεταστάσεις και απειλεί όλο τον οργανισμό, την ανθρωπότητα ολόκληρη.

Iwish to thank the Greek Government and Parliament for memorializing this day –January 27– each year as Holocaust Memorial Day.

As a child of survivors of the Holocaust, and a long-time friend of the Greek Jewish community, it is a special honor for me to be here tonight.

This is my third visit in recent years: first to attend the inauguration of the Holocaust monument nearly ten years ago in the presence of the President of Greece, then two years ago, to attend this commemorative event on the sixtieth anniversary of the war's end, when German Foreign Minister Joschka Fischer spoke.

Ladies and gentlemen,

In the Jewish tradition, we are taught to remember.

Tonight we remember.

We remember how the Jews of Thessaloniki lived.

How they contributed to this beautiful, cosmopolitan city on the crossroads of history.

How they created the center of Sephardic Jewish civilization.

How that civilization was described by a sixteenth century poet as the "city and mother of Israel."

How they loved and laughed and lived.

How they worked and wondered and worshipped.

How they dreamed and dared and developed. How they planned and planted and played.

We remember the scholars and the shopkeepers, the stevedores and the seamstresses, the rabbis and congregants, the teachers and students.

Above all, we remember their affirmation of life. And we remember how the darkness descended.

How they were swept away into the abyss, into the vortex of death and destruction, into the industrialized machinery of genocide.

How an entirely new alphabet of annihilation was created for them and all the Jews who were the target of the Nazi Final Solution:

The letter "A" for Auschwitz-Birkenau, where those deported from Thessaloniki were among the more than one million exterminated Jews; the letter "B" for Babi Yar, the killing field on the outskirts of Kiev; the letter "C" for crematorium; the letter "D" for deportation, and on and on. Until we get to the letter "W" for the Wannsee Conference, where Reinhard Heydrich first outlined the plan for the Final Solution in January 1942; the letter "X" for Xanthi, the town in Thrace, not far from here, that had not one Jew left after the war; the letter "Y" for the yellow star Jews were forced to wear; and finally the letter "Z" for Zyklon B, the insecticide turned lethal killing agent in the gas chambers.

We remember, for how could we forget, the six million.

We remember, for how could we forget, the martyred one and a half million Jewish children.

We remember, for how could we forget, the 96 per-

cent of the 50,000 Jews of Thessaloniki who never returned from the death camps and the other Greek Jews who met the same fate.

We remember that the murderers came from among the world's most educated and advanced societies, that more than half of the heads of the *Einsatzgruppen* had a doctoral degree, suggesting that education without humanistic values is no guarantee for the protection of human freedom and human dignity.

We remember, for how could we forget, that there was no Israel at the time.

Had there been such a state, how many European Jews might have found refuge when too many countries far from Europe, including my own beloved United States, restricted entry?

We remember not only the Nazis but their collaborators, who enthusiastically participated in the extermination and together came so close to succeeding.

We remember the fertile soil of anti-Semitism – cultivated over centuries by cultural, political and religious voices – that created an all-too-receptive climate for the Nazi objective of eliminating the Jewish people.

We remember the millions of non-Jews – Poles and Russians, Roma and the disabled, political opponents and homosexuals, resistance fighters and religious figures – murdered under the relentless Nazi onslaught.

And we remember those brave souls, so few in number but so noble, who at such risk to their own lives saved Jews here in Greece and across Europe.

We call them the Righteous Among the Nations. It is their example, above all, that serves as inspiration, as a source of light, in the otherwise unrelenting darkness that descended on human civilization.

We remember the valiant soldiers of the Allied nations who, at such great human cost, vanquished the Third Reich.

And we remember the extraordinary saga of the survivors.

Having been subjected to every depravity of man, to a bestiality totally unimaginable to those who never experienced it, somehow they found the strength, the resolve, the faith in man to put one foot in front of the other and begin the long journey back – back to their homes or to new homes, back to belief in mankind and the future.

But it wasn't easy. How could it have been?

What was it like to be among the tormented few of this city's prewar Jewish population to return and find the vast empty spaces, to be enveloped by the ghosts, to

be woken nightly by the nightmares, to mourn the irretrievable losses, to know that the scars would never heal – how could they? – and to realize that life would never return to what it was?

And yet the survivors somehow began to rebuild their lives, their community, and their hopes – looking with one eye to the future even as the other eye was transfixed on the past.

I salute the members of the Jewish community of Thessaloniki for their love of this city and for their determination to affirm with unshakable pride the centuries-long link between Jews and Thessaloniki.

You are an inspiration to Jews around the world, indeed to all people of good will. And let us always remember as well the key lessons of this historical period. First, the human capacity for evil must be taken seriously.

Hitler did not hide his hatred for the Jews. To the contrary, he shouted it from the rooftops.

Had world leaders had the capacity for imagination, and the courage to match, they would have understood that *Mein Kampf* was for real.

Hitler meant every word of what he first wrote while in prison in the Landsberg Fortress in 1924-25.

Second, much as we all so much want to believe in the time-honored principles of dialogue and compromise, there are times, we must recognize, when they do not work.

The search for dialogue and compromise with a Hitler can quickly transform itself into nothing less than appeasement.

And it was precisely the Western policy of appeasement that convinced Hitler he was unstoppable.

Had Western nations boycotted the 1936 Olympic Games, stopped trade in precious commodities vital to German industry, and confronted Hitler over Czechoslovakia instead of handing it over to him, perhaps history would have been different.

And third, the Final Solution was not implemented overnight.

From Hitler's assumption of power in 1933 until the Wannsee Conference in January 1942, nine years passed.

During those nine years, step by step, the Nazis moved from demonization of the Jews, to dehumanization of the Jews, and finally to destruction of the Jews.

It is precisely that slippery slope of hatred which begins with words and ends with genocide that requires our constant vigilance.

And this brings me to my final point.

It is important but ultimately not enough to mourn those who were taken away from us.

It is not enough to meet once a year, on a designated day, to pay tribute to the murdered.

It is not enough once a year to recall those whose humanity saved the lives of others –across religious and other lines.

It is not enough for us to say as a chorus, “Never again.”

Today the world faces daunting challenges. Will we have the resolve to face them? Will we be able to grasp the lessons of history and apply them, or will we be condemned to repeat our errors?

The president of Iran calls for wiping Israel –and, yes, its six million inhabitants– off the map.

Make no mistake: He means what he says.

He seeks nuclear weapons. According to every major intelligence agency, that is not in doubt. With North Korean help, he is building advanced missiles with the capacity to reach not only Israel but also southeastern Europe.

He supports terrorist groups, such as Hamas and Hezbollah, which openly call for Israel’s total destruction. Earlier today, in the southern Israeli city of Eilat, my wife’s sister, a social worker, had to share the tragic news with the families of two of the three victims that their children would never return home. This terror attack serves as another deadly reminder of the threats faced by democratic Israel, which still must defend its very right to exist.

He denies the Holocaust.

Will the international community have the capacity for imagination, or again suffer from its failure?

Anti-Semitism is on the rise globally.

It sometimes makes for strange bedfellows –white supremacists travel to Tehran to join Islamic radicals in denying the Holocaust, while other political extremists unite with Islamic radicals to deny Israel’s very right to exist.

Anti-Semitism is a disease that may begin with Jews, but, let’s make no mistake, it doesn’t end with them.

Ultimately, anti-Semitism is an attack on the fabric and fiber of democratic and pluralistic societies.

If not checked, like a cancer, it will metastasize and threaten us all.

With the help of cyberspace and satellite technology, raw, unadulterated anti-Semitism today can be spread around the world quickly and easily – and it is.

Anti-Semitism, like any form of racism, must never be minimized, rationalized or contextualized.

Surely history has taught us to take what some have called the world’s oldest social pathology with the utmost seriousness it deserves.

And the dangers are not limited to Jews, of course.

Since World War II, we have witnessed other man-made horrors, including the killing fields of Cambodia, the genocide in Rwanda, and the unfolding tragedy in Darfur.

Who among us can take satisfaction in the world’s response? Too many seek to avert their eyes.

Too many claim impotence.

Too many dither.

Too many suffer from compassion fatigue.

Ladies and gentlemen, if we are to avoid future genocides, we –nations, institutions and individuals of decency and compassion– need to stand together to affirm our common values and to have the courage of our convictions.

Greece and the Jewish people have contributed the greatest foundational ideas to human civilization.

From you the world has learned of democracy.

From the Jewish people, the world has learned of monotheism.

What is monotheism?

For me, above all, it is contained in the Jewish belief that we are all—all— created in the image of God, one God.

Not some of us, but all of us.

If we can somehow embrace and actualize that seemingly elementary principle, then war, genocide and violence become impossible.

If we are all created in the image of God, then an assault on any of us becomes an attack on the very idea of a supreme being.

The rabbis were asked why it is taught that in the beginning there were only two people on earth— Adam and Eve.

Their answer: In this way, no one can claim a different family tree or pedigree.

Whatever our language, skin color, faith or nationality, we are all members of one human family—and it’s time we begin behaving as such.

And one more thing.

I’m a great admirer of the European Union. This March, while Germany serves in the presidency, Europe will celebrate the fiftieth anniversary of the signing, by the six founding countries, of the Treaty of Rome,

which launched the European Common Market.

Today Europe is composed of twenty-seven countries, including, of course, Greece.

While some may dwell on constitutional controversies or debates of further enlargement, I would like to focus for a moment on the bigger picture: The European Union is the single most ambitious and successful peace project in modern history.

It makes war among the twenty-seven member nations unthinkable. It creates a vast zone of peace, prosperity and democracy.

No, everything isn't perfect, but what better answer could European leaders have given to the horrors of the Second World War and the Holocaust than to seek to build a new Europe?

I salute their vision and perseverance.

They have provided the Middle East – and the world – with a model for how to move forward, how to ensure that the future will be brighter than the past.

May the memories of the tens of thousands of Jews of Thessaloniki exterminated by the Nazis forever be a blessing.

May we always cradle their memories close to our heart and soul.

May we always be inspired by the indomitability of the human spirit of the 265 Greek citizens honored as Righteous Among the Nations – and the other 26,000 noble individuals listed by Yad Vashem.

May we always be motivated by the belief that we are all created in God's image and, therefore, have a responsibility for one another.

May we actually mean it – and act accordingly – when we say, "Never again." And may the words sung by a Greek inmate in Auschwitz always ring in our ears:

*Girls – Greeks – who listen to me,
I say everything by singing, so you will understand.
Here the chimneys you see are the biggest factory of
death.
Thousands of Jews, old, young, children Fall into the
arms of the flames.
I know they will burn me too.
After a while, I will not be around
To describe what my tired eyes have seen.
Do you hear me? Believe me.
It's true, horrible, I live it every day.
Girls – Greeks – I beg you,
If you get out of here alive,
Tell the entire world the story I sing to you.¹*

Ladies and gentlemen, it is our sacred obligation to continue to tell the entire world that story.

1. Bea Lewkowicz, *The Jewish Community of Salónica* (Great Britain: Valentine Mitchell, 2006).

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΕ ΚΑΘΕ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ

Ομιλία του υφυπουργού Πολιτισμού κ. Γεώργιου Ορφανού

Mε ενότητα και ομοψυχία, τιμούμε σήμερα την Εθνική Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ήρώων του Ολοκαυτώματος, που επίσημα θέσπισε η Ελληνική Πολιτεία.

Μια ξεχωριστή επέτειο, επέτειο τιμής και μνήμης, θλιβερή επέτειο πόνου για συνανθρώπους μας που έφυγαν από τη ζωή, τόσο άδικα, αλλά συνάμα τόσο ηρωικά κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μια εθνική επέτειο που υπενθυμίζει το χρέος μας απέναντι στην ιστορική μνήμη και το καθήκον μας να

μένουμε πάντα σταθεροί στις ανθρώπινες αξίες.

Σας μεταφέρω τον θερμό χαιρετισμό του Πρωθυπουργού της χώρας κ. Κωνσταντίνου Καραμανλή μαζί με την προτροπή να διατηρήσουμε ζωντανή στη σκέψη και την καρδιά μας την μνήμη και την ιστορική αλήθεια ως τη μεγαλύτερη υπηρεσία που μπορούμε να προσφέρουμε δύο μας στη Δημοκρατία και την ειρηνική πορεία της ανθρωπότητας.

Είναι αλήθεια ότι αυτά τα γεγονότα έχουν γραφεί στην παγκόσμια ιστορία με τα πιο μελανά χρώματα.

Κανείς μας δεν πρέπει να ξεχνά, καθώς δύο οι άν-

θρωποι έχουν τα ίδια δικαιώματα στη ζωή, την ελευθερία, την αξιοπρέπεια και την ειρήνη.

Κανές δεν μπορεί και δεν πρέπει να ξεχάσει τους 50.000 Εβραίους Έλληνες πολίτες της πόλης, που οδηγήθηκαν χωρίς επιστροφή στα ναζιστικά στρατόπεδα. Ανεξίτηλες πληγές έχει χαράξει στη μνήμη ο πόνος και το δράμα εκείνων που έμειναν αλλά και η φρίκη που έζησαν εκείνοι που σώθηκαν (κάποιοι από τους οποίους ανάμεσά μας).

Η λαϊλαπα του ναζιστικού δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, αφάνισε τις Ισραηλιτικές Κοινότητες ολόκληρης της Ευρώπης, με τρόπο τραγικό και ανελέητο.

Τα βασανιστήρια και οι εξευτελισμοί που υπέστησαν οι Εβραίοι από τους Ναζί, οι μεγάλες εβραϊκές βιβλιοθήκες που λεηλατήθηκαν, η δήμευση των εβραϊκών επιχειρήσεων και περιουσιών, 63 χρόνια μετά, παραμένουν μνήμες ανεξίτηλες για όλους μας.

Από τις 36 συναγωγές της πόλης, οι 35 καταστράφηκαν κι ένας πληθυσμός 50.000 Εβραίων εκτελέστηκε και θυσιάστηκε από τους αδιστακτους εγκληματίες του Τρίτου Ράιχ.

Πρόκειται σαφώς, για ένα από τα μεγαλύτερα εγκλήματα, σε όλη την ιστορία του ανθρωπίνου γένους.

«Όλοι εμείς, έγραφε ο μεγάλος μας ποιητής Γεώργιος Θ. Βαφόπουλος, «χάσαμε το δικαίωμα να χαιρετούμε στο δρόμο τους Εβραίους φίλους μας, γιατί το κίτρινο εκείνο αστέρι του Δαβίδ ήταν σφραγίδα τιμωρίας και καταδίκης. Ανταλλάζαμε μονάχα βλέμματα γεμάτα θλίψη. Πολλοί απ' αυτούς δεν είχαν ακόμη συνείδηση της μεγάλης τελικής συμφοράς που τους περίμενε». Λόγια γεμάτα πόνο και θλίψη για την επερχόμενη συμφορά.

Η σύγχρονη Θεσσαλονίκη τιμά με κάθε επισημότητα την παρουσία και την πολύτιμη συνεισφορά των Εβραίων στην ιστορία της.

Τιμά την ανθούσα και πολυπληθέστατη Ισραηλιτική Κοινότητά της, που μόχθησε και μοχθεί για την προκοπή του τόπου μας και θρηνεί για τους αδικοχαμένους συμπολίτες μας, για τους χιλιάδες αθώους νεκρούς του Ολοκαυτώματος, οι οποίοι απέδειξαν με τη στάση τους πόσο αφοσιωμένοι ήταν στο ιερό χρέος της υπεράσπισης της πατρίδας και της ελευθερίας.

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης μεγαλούργησαν σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας, δημιουργώντας μεγάλα οικονομικά δίκτυα και συμβάλλοντας από τον 16^ο αιώνα ακόμη, στο να καταστεί η πόλη σημαντικό διαμετακομιστικό, πνευματι-

κό και οικονομικό σταυροδρόμι ανάμεσα στη Μακεδονία, το Αιγαίο, την Κωνσταντινούπολη και την Κεντρική Μεσόγειο.

Ημέρες όπως η αποφινή, είναι καλό που μετατρέπονται σε επέτειοι, καθώς την ιστορία δεν πρέπει να την ξεχνούμε, δεν πρέπει να την αποσιωπούμε, ούτε να την υποτιμούμε.

Μέσα από αυτή αντλούμε διδάγματα και αποφεύγουμε λάθη του μέλλοντος. Ακόμη, εξασφαλίζουμε την ενότητα, τη σταθερότητα και την ειρήνη.

Οι προκλήσεις της νέας εποχής μας υποχρεώνουν να προχωρήσουμε μπροστά.

Στη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία, είναι καρός να αποδεχθούμε τον συνάνθρωπο μας ανεξαρτήτως φύλου, χρώματος, εθνικότητας, θρησκευτικής πεποίθησης ή κοινωνικής τάξης.

Δεν μπορούν να υφίστανται πλέον διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στους πολίτες.

Στο σύγχρονο πολιτισμένο κόσμο μας, στην κοινωνία της γνώσης, της επικοινωνίας, της ελεύθερης πληροφόρησης και του διαδικτύου, δεν μπορεί να έχει θέση ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, η μισαλλοδοξία και η προκατάληψη.

Μοιραζόμαστε όλοι τον ίδιο πλανήτη και έχουμε κοινές ευθύνες, δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Οι Θεσσαλονίκες μαζί με τους Εβραϊκής καταγωγής συμπολίτες που έμειναν στην πόλη στον καιρό ειρήνης, αγκαλιασμένοι σήμερα, εργάζονται αρμονικά για την ανάπτυξη που όλοι μαζί οραματίζομαστε, ευχόμενοι τέτοιες στιγμές να μην ξανάρθουν ποτέ.

Η Ελλάδα, υπήρξε πάντα συμπαραστάτης στις δύσκολες στιγμές των εβραϊκής καταγωγής πολιτών της.

Το εβραϊκό στοιχείο παραμένει ζωντανό, δημιουργικό και πολύτιμο σήμερα για την πόλη μας και συνδιαμορφώνει τη φυσιογνωμία της Θεσσαλονίκης συνδέοντας την παραγωγική και εμπορική δραστηριότητα με την κοινωνική ανέλιξη και καταξίωση των Εβραίων σε πολλούς τομείς.

Για τη μελέτη και επεξεργασία των γεγονότων από τον ιστορικό του μέλλοντος αλλά και για να πληροφορηθούν την αλήθεια και την πραγματικότητα οι νεότερες γενιές, στην πόλη ιδρύθηκε το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης το οποίο αναδεικνύει και τονίζει μαζί με το Μνημείο του Εβραϊκού Ολοκαυτώματος, την πολύτιμη συνεισφορά στην ιστορία της πόλης, της Ισραηλιτικής Κοινότητας.

Οι καρδιές δλων μας βρίσκονται το τελευταίο χρονικό διάστημα στη Μέση Ανατολή, οι ευχές μας, συνοδεύουν τις προσπάθειες δλων για πραγματική και αιώνια Ειρήνη.

Ο εβραϊκός λαός έχει αποδείξει ότι ξέρει και μπορεί να συνεργάζεται, ξέρει και μπορεί να δημιουργεί, ξέρει και μπορεί να μεγαλουργεί.

Ας είναι η σημερινή ημέρα, ημέρα αντίστασης σε κάθε φαινόμενο διάκρισης ή ρατσισμού, φαινόμενα που για να αντιμετωπιστούν, χρειάζεται συντονισμένη δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο δρόμο της Ενωμένης Ευρώπης των πολιτών και των λαών της.

Η Ελλάδα σταθερά προστηλωμένη στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμβάλλει σήμερα με όλες τις τις δυνάμεις στην επιτυχία αυτής της προσπάθειας.

Το δικαίωμα μνήμης και εκπαίδευσης των ερχόμενων γενέων στο θέμα του Ολοκαυτώματος είναι αυτονόητο και αδιαπραγμάτευτο. Και αυτό επιδιώκουμε συντονισμένα.

Χρειάζεται έντονη και διαρκής προσπάθεια για την

διατήρηση και τη διεύρυνση του αγαθού της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της ευημερίας και της ισονομίας.

Το μέλλον που χτίζουμε πάνω στα θεμέλια του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος, έχει επίκεντρο την αλληλοκατανόηση, τη συνεργασία, τη συμφιλίωση και την ειρηνική συνύπαρξη των λαών.

Το Ολοκαύτωμα πρέπει να μείνει ζωντανό στη μνήμη μας για να μην επαναληφθεί ποτέ. Πρέπει να συγχωρήσουμε, αλλά όχι να ξεχάσουμε το μελανό αυτό κομμάτι της παγκόσμιας ιστορίας.

Η Θεσσαλονίκη, η πόλη με τις μεγαλύτερες απώλειες στη χώρα, κρατά ζωντανή αυτή τη μνήμη.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά το Διοικητικό Συμβούλιο και τα μέλη της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης για τις πρωτοβουλίες τους, καθώς επίσης και για τη γόνιμη και δυναμική παρουσία τους στην πόλη και να τονίσω ότι βρισκόμαστε στο πλευρό σας ώστε να συνεχίσετε να συνεισφέρετε τα μέγιστα στην πρόοδο αυτού του τόπου.

Σας ευχαριστώ πολλά.

Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΘΥΜΑΤΑ...

Προσφώνηση του Νομάρχη Θεσσαλονίκης κ. Παναγιώτη Ψωμιάδη

H Θεσσαλονίκη σήμερα θυμάται και τιμά. Με την καθιέρωση από το Ελληνικό Κοινοβούλιο της 27ης Ιανουαρίου ως Ημέρας Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων μαρτύρων και ηρώων του Ολοκαυτώματος, συμμετέχουμε και εμείς, όπως και η υπόλοιπη Ευρώπη, στην κοινή μνήμη. Κυρίες και Κύριοι,

Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, αποτελεί κομβικό σημείο στην ιστορία της πόλη μας. Για πάνω από τέσσερις αιώνες, η Θεσσαλονίκη υπήρξε το καταφύγιο των καταδιωγμένων Εβραίων της Ευρώπης, οι οποίοι συνέβαλλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα της. Αυτή η μακραιωνή παρουσία της εβραϊκής παροικίας στη Θεσσαλονίκη, έμελε να διακοπεί οδυνηρά στα χρόνια της Ναζιστικής Κατοχής.

Δεν πρέπει να λησμονούμε, όπως επισήμανε ένστοχα και ο Αλμπέρτος Ναρ, οι Ναζί δεν περιωρίστηκαν στον αποδεκατισμό μιας πολυάνθρωπης κοινότητας, αλλά επιδιώξαν ταυτόχρονα να εξαφανίσουν κάθε στοιχείο

που μαρτυρούσε την πλούσια ιστορία της.

Δεν είναι τυχαίο, πως στα χρόνια της Γερμανικής Κατοχής τα αρχεία της Ισραηλιτικής Κοινότητας, αρχεία που αποκάλυψαν μια λαμπρή ιστορία αιώνων, καταστράφηκαν, συναγωγές παραδόθηκαν στις φλόγες, περιουσίες δημεύτηκαν, σχολεία έκλεισαν, σπίτια επιτάχτηκαν, εφημερίδες αναγκάστηκαν να αναπτείλουν την κυκλοφορία τους. Οι Ισραηλίτες, δύμως, άντεξαν.

Αυτοί οι λίγοι που επέστρεψαν στα πάτρια εδάφη, βρήκαν τη δύναμη να φωνάξουν δυνατά: «Θα ζήσουμε».

Αυτό το σύνθημα με το οποίο κυκλοφόρησε η εφημερίδα «Ισραηλιτικό Βήμα», η τελευταία εβραϊκή εφημερίδα της Θεσσαλονίκης, το Δεκέμβριο του 1945, αποκαλύπτει στο μέγιστο βαθμό τη δίψα, τον πόθο, την αγωνία των ανθρώπων αυτών για ζωή, για δημιουργία, για προσφορά. Οι Εβραίοι συμπολίτες μας που επέστρεψαν από τα κολαστήρια του θανάτου εξαθλιώμενοι, χωρίς οικογένειες, κατεστραμμένοι οικονομικά, άστεγοι, άρρωστοι, πέτυχαν ένα μικρό θαύμα: να σταθούν γρήγορα στα πό-

δια τους. Και το πέτυχαν.

Η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης αναγεννήθηκε μέσα από τις στάχτες του Μεγάλου πολέμου και του αδελφοκτόνου εμφυλίου που ακολούθησε, κατανικώντας τις άπειρες δυσκολίες, αποδεικνύοντας πως η φλόγα της ζωής είναι πιο δυνατή από τα φασιστικά κρεματόρια και τις «Τελικές Λύσεις» των αρρωστημένων μυαλών του Ναζισμού.

Οι Ισραηλίτες της Θεσσαλονίκης νίκησαν το θάνατο στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, πάλεψαν σκληρά και βγήκανε νικητές, κατορθώνοντας να γιορτάσουν, έστω αυτές οι 1908 ψυχές που γλίτωσαν τη σφαγή, το Πάσχα του 1946 στην πόλη τους, την ελεύθερη πλέον Θεσσαλονίκη.

Ποιος μπορεί, αναρωτιέμαι, να μείνει ασυγκίνητος, διαβάζοντας και πάλι στο «Ισραηλιτικό Βήμα», στις 15 Απριλίου 1946, ανήμερα του εβραϊκού Πάσχα, λόγια που απηχούν την αγωνία αλλά και τη δύναμη ενός ολόκληρου λαού: «Ο πόλεμος τελείωσε, τα κρεματόρια γκρεμίστηκαν. Ήμασταν πολλοί και μείναμε λίγοι. Νικήσαμε το

θάνατο, όσοι είμαστε, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, θα τον νικήσουμε ακόμη και στην περίοδο της ειρήνης». Πλάι στους Χριστιανούς συμπολίτες τους, οι Έλληνες Εβραίοι επιζήσαντες, συγκρότησαν και πάλι την κοινότητά τους και συνέβαλαν καθοριστικά στην αναγέννηση της μεταπολεμικής Θεσσαλονίκης. Πρωτοπόροι στο εμπόριο, στον πολιτισμό, στις τέχνες και στα γράμματα, προσέθεσαν και αυτοί στο να καταστεί η Θεσσαλονίκη μας μια μοντέρνα Μητρόπολη, μια πόλη της ανοχής και του σεβασμού στο διαφορετικό. Έλληνες μεταξύ Ελλήνων οι Εβραίοι αδελφοί μας, αγωνιζόμαστε όλοι μαζί για το κοινό μας μέλλον.

Την ίδια ώρα, δεν ξεχνούμε το παρελθόν. Δεν εφησύχαζουμε. Σε ένα κόσμο μεταβατικό και ανήσυχο, πάντοτε υπάρχει ο κίνδυνος κακές πολιτικές να οδηγήσουν σε παρόμοιες πρακτικές.

Αυτή λοιπόν η συσσωρευμένη εμπειρία ας μας οδηγεί στο να υψώνουμε τη φωνή και το ανάστημά μας.

Η βία εκπαιδεύει τις νέες γενιές στο μίσος. Ας εργαστούμε για την ειρήνη και την ευημερία των λαών.

ΟΦΕΙΛΟΥΜΕ ΝΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ

Προσφώνηση του Δημάρχου Θεσσαλονίκης κ. Βασίλη Παπαγεωργόπουλου

Hσημερινή ημέρα, κατά την οποία τιμούμε, τους Έλληνες Εβραίους Μάρτυρες και Ήρωες του Ολοκαυτώματος, είναι μια ημέρα μνήμης για ολόκληρη τη Θεσσαλονίκη.

Μια ημέρα που μας θυμίζει με τον πιο τραγικό τρόπο τη βαρβαρότητα που έζησε η ανθρωπότητα κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τις απίστευτες θηριωδίες που διαπράχθηκαν εναντίον ενός ολόκληρου λαού, και εναντίον μιας ολόκληρης πόλης, της πόλης μας, της Θεσσαλονίκης.

Μας υπενθυμίζει, ότι θα πρέπει να ενισχύουμε συνέχως με δλες μας τις δυνάμεις, την πίστη μας στις ανθρώπινες αξίες και τα ιδανικά και με στεντόρεια φωνή να καταδικάζουμε κάθε πράξη βίας, τώρα που δήλωσαν η ανθρωπότητα έχει συνειδητοποιήσει το μέγιθος του εγκλήματος.

Κυρίες και Κύριοι,

Σήμερα, μας δίνεται η ευκαιρία, να θυμηθούμε, να τι-

μήσουμε τη μνήμη των Έλληνων Εβραίων Μαρτύρων και Ήρωών, να καταδικάσουμε τους πρωταγωνιστές εκείνης της θηριωδίας και ταυτόχρονα να διακηρύξουμε προς όλα τα σημεία του κόσμου μας, τη σταθερή μας προσήλωση στην ειρήνη των λαών, στην αλληλεγγύη, στο σεβασμό της διαφορετικότητας, στο σεβασμό των ιδιαίτερων σποιχείων του κάθε Πολιτισμού, στη συνεργασία και την κοινή μας πορεία προς το μέλλον.

Το Μνημείο Ολοκαυτώματος των Έλληνων Εβραίων, που τοποθετήθηκε με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Θεσσαλονίκης, εδώ στην πλατεία Ελευθερίας της πόλης μας, τόπο που έχει συνδεθεί με τη ζωή και τη μοίρα των Έλληνων Εβραίων της Θεσσαλονίκης και όπου τελούμε σήμερα αυτή τη σεμνή τελετή, είναι ένα Σύμβολο Αδελφοσύνης, Αγάπης και Παγκόσμιας Κατανόησης.

Κυρίες και Κύριοι,

Η Θεσσαλονίκη και οι Εβραίοι συμπατριώτες μας, που αποτελούσαν πολύτιμο κομμάτι της ζωής και της

ιστορίας της πόλης μας, πλήρωσαν βαρύ τίμημα κατά τη διάρκεια της λαιλαπας του Ναζισμού.

Από εδώ ξεκίνησαν και πραγματοποιήθηκαν 19 αποστολές θανάτου.

Από εδώ οδηγήθηκαν στο θάνατο πάνω από 50.000 συμπολίτες μας.

Αθώοι άνθρωποι, Έλληνες, Θεσσαλονικείς, εξοντώθηκαν με τις πιο φρικιαστικές μεθόδους.

Η αγριότητα εκείνου του εγκλήματος, εκείνης της πρωτοφανούς για την ανθρωπότητα βαρβαρότητας, στοιχειώνει μέχρι σήμερα το σύγχρονο Πολιτισμό της ανθρωπότητας.

Η Θεσσαλονίκη μας, θρήνησε, τίμησε και τιμά με τον πλέον επίσημο τρόπο, τους Εβραίους αδικοχαμένους πο-

λίτες της, τη νεολαία της και τους φιλοπρόδοους και άξιους εκείνους ανθρώπους που είχαν μοχθήσει για την ανάπτυξή της.

Κυρίες και κύριοι,

Σήμερα, με αισθημα ευθύνης, απέναντι στις γενεές που έρχονται, δλοι μας, δλοι οι λαοί του κόσμου, ενωμένοι και αδελφωμένοι, οφείλουμε να διασφαλίσουμε με κάθε τρόπο, την ανθρωπότητα από ανάλογα γεγονότα.

Έχουμε το χρέος να αγωνιστούμε γι' αυτό.

Έχουμε το χρέος να βροντυφωνάξουμε: Ποτέ πια αλλο Ολοκαύτωμα!

ΝΑ ΕΜΒΑΘΥΝΟΥΜΕ ΣΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Προσφώνηση του προέδρου της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης
κ. Δανίδ Σαλτιελ

Oταν στις 27 Ιανουαρίου του 1944 τα πρώτα τιμήματα του συμμαχικού στρατού έμπαιναν στο στρατόπεδο του Άουσβιτς, δεν περιμεναν να αντικρίσουν την ανθρώπινη φρίκη και την κατάπτωση των ευρωπαϊκών αξιών στα νεκρά και σκελετωμένα σώματα των χιλιάδων προγραμμένων Εβραίων. Δεν περίμενε επίσης κανεὶς ότι οι ζωντανοί - νεκροί που διασώθηκαν από τα ναζιστικά κρεματόρια θα μπορούσαν να ξανασηκώσουν κεφάλι, να ξαναζήσουν σε ένα κόσμο που σκορπούσε αναίτια το θάνατο. Κι όμως, παρά τα ανεξίτηλα σημάδια της φρίκης στο σώμα και την ψυχή, οι εναπομείναντες μάρτυρες του ναζιστικού Ολοκαυτώματος ξαναγύρισαν στη ζωή. Αυτό είναι και το μήνυμα της σημερινής επετείου: από τη μια η διατήρηση της μνήμης ενάντια στη λήθη του μεγαλύτερου εγκλήματος της ιστορίας, και από την άλλη το ξαναστήσιμο της ζωής τους και των καμένων συείρων τους, η ελπίδα και το κουράγιο να ξανασυναντήσουν μέσα από την τέφρα την ίδια τη Ζωή.

Η καθιέρωση της Ημέρας Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ήρώων του Ολοκαυτώματος από τη Βουλή των Ελλήνων ως πανελλήνια «Ημέρα Μνήμης» εκπέμπει και άλλα μηνύματα για μας, τους Ελληνες Εβραίους, το ελληνικό έθνος και ολόκληρη την

ανθρωπότητα. Πρώτα από όλα, ότι ο αφανισμός των Ελλήνων Εβραίων δεν είναι πια μια εσωτερική υπόθεση των ισραηλιτικών κοινοτήτων της χώρας, αλλά υπόθεση των Πανελλήνων, μεταπλάθεται σε εθνικό στοχασμό, σε επώδυνη μνήμη και σε ένα ακόμη τραυματικό γεγονός, ανάμεσα στα άλλα μαρτύρια της χώρας, που εντάσσεται στη συλλογική συνείδηση της ελληνικής ιστορίας.

Ετσι, αυτή η όψιμη επετειακή εκδήλωση της συλλογικής μνήμης και τιμής για τα θύματα και τους ήρωες του ναζιστικού Ολοκαυτώματος δεν είναι μία ακόμη τυπική «Ημέρα» τιμής, από τις πολλές που καλύπτουν το ελληνικό και παγκόσμιο ημερολόγιο στην εποχή μας. Εχει ιδιαίτερο βάρος και σημασία. Γίνεται για τη διατήρηση και αναβάπτιση της μνήμης για τους Εβραίους συμπατριώτες μας και συμπολίτες μας, για τα έξι εκατομμύρια των Εβραίων που χάθηκαν στα κρεματόρια του Άουσβιτς, του Μπιρκενάου, του Μπέργκεν-Μπέλσεν και άλλα ναζιστικά στρατόπεδα εξόντωσης. Καθιερώθηκε για περισσόλιγή, για καθημερινή συνείδητοποίηση και υπόμνηση για το πού και πόσο κοντά στο μαζικό θάνατο, στην εξαφάνιση μιας κοινωνικής ομάδας ή μιας ολόκληρης φυλής, μπορεί να φτάσει το μίσος, ο ρατσισμός, η μισαλλοδοξία κάποιας στρεβλής ιδεολογίας όπως ήταν η ναζιστική. Και από την άλλη, να συνειδητοποιήσουμε δλοι

μας, και ιδιαίτερα η νέα γενιά, που μπορεί να οδηγήσει η παθητικότητα, η αδράνεια, η αδιαφορία και ανευθυνότητα των περιοίκων, των διπλανών μας, των ομοεθνών, του κόσμου ολόκληρου. Αν οι συνδημότες μας, οι δημοτικές και κρατικές αρχές της Ελλάδας και ολόκληρης της Ευρώπης ενδιαφέρονται περισσότερο για την τύχη των συμπολιτών τους, για το πού πήγαιναν τα φορτωμένα τρένα του θανάτου, άλλη θα ήταν προφανώς η μοίρα των προγραμμάτων για μαζική εξόντωση Εβραίων της Ευρώπης.

Ήταν αναγκαία όσο ποτέ σήμερα η μνήμη του εβραϊκού Ολοκαυτώματος, γιατί οι στρεβλές ιδεοληψίες, οι ρατοιστικές προκαταλήψεις και η φασιστική συνομωσιολογία των Ναζί σε βάρος των Εβραίων, που οδήγησαν στο θάνατο έξι εκατομμύρια συνανθρώπους μας, παραμένουν ως εν δυνάμει πυρήνες ενός νέου πογκρόμ, ενός νέου ολοκαυτώματος, σε έναν άλλο τόπο, σε κάποιο άλλο λαό.

Η σημερινή μνήμη των χαμένων συμπατριώτων μας, μας υποχρεώνει να εμβαθύνουμε στα αίτια που οδήγησαν στο χαμό τους. Να δούμε τι έφταιξε και οδηγήθηκαν χωρίς αντίσταση, με ελάχιστες μόνο εξαιρέσεις, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Να συνειδητοποιήσουμε τη σημασία των μεγάλων αξιών του πολιτισμού μας και της κοινωνίας μας που έλειψαν εκείνη την περίοδο της φρίκης: όπως είναι η αλληλεγγύη, η συμπαράσταση, η διαμαρτυρία, η αντίσταση κατά της αυταρχίας, η δικαιοσύνη. Να καταλύζουμε πως η παθητική υποταγή, η αδιαφορία, η ευπειθεία σε εντολές που απαξιώνουν την ανθρώπινη αξία, δεν είναι άρνηση των νόμων και αντικοινωνική συμπεριφορά, αλλά αρετή, ανθρωπιστική πράξη, πρωτωπική συνέπεια και εντιμότητα. Και είναι κατάλληλη η σημερινή ημέρα να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας για τους συμπολίτες μας, τους συνέλληγες, που έπαιξαν τη ζωή των κορώνα γράμματα, χωρίς οικονομικά ανταλλάγματα και μετακατοχικές υστεροβουλίες, προκειμένου να σώσουν συμπολίτες μας Εβραίους. Πέρα, λοιπόν, από την απόδοση τιμής και μνήμης των ανθρώπων που χάθηκαν στο Ολοκαύτωμα, αλλά και των σωτήρων τους, η σημερινή μέρα πρέπει να «τιμάται» με μεγαλύτερη συμμετοχή για ένα ακόμη σημαντικό λόγο. Σήμερα, όσο πάει και χάνονται οι τελευταίοι μάρτυρες των κρεματορίων, με τον αριθμό της φρίκης χαραγμένο στο χέρι τους. Όμως με τη βιολογική εξαφάνισή τους πληθαίνουν διεθνώς και οι αρνήσεις και αμφισβήσεις του εγκλήματος, παρότι παριμένουν σε δημόσια θέα τα φρικαλέα πειστήρια των θαλάμων αερίων, ο μακάβριος κατάλογος των αθώων θυμάτων, οι πικρές αναμνήσεις τους, αλλά και οι πάμπολλες επιστημονικές μελέτες για

το ναζιστικό έγκλημα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένας υφέρπων αντισημιτισμός, που αναβιώνει τις παλιές μονομανίες και λαϊκές προκαταλήψεις σε βάρος των Εβραίων. Και είναι επίκαιρη η εκτίμηση ενός Έλληνα δημοσιογράφου, ελεύθερου διανοούμενου, του Αντώνη Καρκαγιάννη, ότι «πίσω από όλες αυτές τις ποικιλόμορφες αμφισβήτησεις του Ολοκαυτώματος των Εβραίων κρύβεται, άλλοτε συνειδητά και άλλοτε ασύνειδα, ένας υπόκαυφος θαυμασμός και συγκατάθεση στο χιτλερικό έγκλημα, το μεγαλύτερο της Ιστορίας». Κι αυτή η εξέλιξη είναι μια επικίνδυνη εξέλιξη που μπορεί να οδηγήσει, ελαφρά τη καρδία, σε νέα ολοκαυτώματα.

Ως εκπρόσωπος της μεγαλύτερης ελληνικής εβραϊκής κοινότητας, της Θεσσαλονίκης, που αποδεκατίστηκε στα ναζιστικά κρεματόρια, αποτίω φόρο τιμής και κλίνω ευλαβικά το γόνυ μπροστά στα θύματα του μεγαλύτερου εγκλήματος όχι μόνο κατά των ομοθρήσκων μου και συνδημοτών μου, αλλά ολόκληρης της ανθρωπότητας. Ο χρόνος, ευτυχώς, απάλυνε τα αισθήματά μας για τους νεκροθάπτες των οικογενειών μας και των ομοθρήσκων μας. Δεν ζητούμε πια εκδίκηση, αλλά δικαίωση. Από τη μια, θέλουμε Δικαίωση της μνήμης των χαμένων Εβραίων, των 50.000 Ελλήνων πολιτών που έσβησαν στα ναζιστικά κρεματόρια. Ας μην ξεχνάμε πως από τη μεγάλη παροικία της πόλης μας, από τους 56.000 Εβραίους το 1941, διασώθηκαν μόνο 1.950 άτομα που γύρισαν από την κόλαση και ξανάστησαν από την αρχή, με την αισθηση του θανάτου και άπειρες δυσκολίες, την ιστορική μας κοινότητα. Πρέπει να τους θυμόμαστε, να επαγρυπνούμε ενεργητικά και αποτρεπτικά, για να μην ξανασυμβεί στον κόσμο ανάλογη γενοκτονία. Από την άλλη, η σημερινή επέτειος, μέσα από τη διαδικασία της συλλογικής και ζωντανής μνήμης, πρέπει να μας κρατάει άγρυπνους, με δημοκρατική εγρήγορση και ανθρωπιστική συνείδηση, ώστε να μην επαναληφθεί άλλο ολοκαύτωμα όπου γης. Τελείων με το καταληκτικό απόσπασμα από μια γραπτή μαρτυρία του συμπατριώτη μας Μαρσέλ Νατζαρή, που την έθαψε ως μελλοθάνατος στο προαύλιο του Αουσβίτς όπου βρέθηκε: «Πειθαίνω ευχαριστημένος, αφού ξέρω ότι αυτή τη στιγμή η Ελλάς μας είναι απελευθερωμένη. Εγώ δεν θα ζήσω, αλλά ας επιζήσουν... οι τελευταίες μου λέξεις θα είναι: Ζήτω η Ελλάς». Αυτήν την πατρίδα είχαν οι Ελλήνες Εβραίοι στην καρδιά τους στα στρατόπεδα της εξόντωσης. Αυτούς τους μάρτυρες Ελλήνες τιμούμε σήμερα, με την πανανθρώπινη ευχή και τη στέρεα πίστη μας: «ποτέ πια φασισμός», «ποτέ πια ρατσιστικά ολοκαυτώματα», Αιωνία τους η Μνήμη.

ΛΑΡΙΣΑ

Oι εκδηλώσεις για την επέτειο του Ολοκαυτώματος στη Λάρισα οργανώθηκαν από τη Νομαρχία, σε συνεργασία με την Ισραηλιτική Κοινότητα και πραγματοποιήθηκαν στις 30 Ιανουαρίου 2007. Οι εκδηλώσεις άρχισαν στην Πλατεία Εβραίων Μαρτύρων με επιμνημόσυνη δέηση και ακολούθησε κατάθεση στεφάνων από τις Αργές και τους φορείς της πόλης, καθώς και από εκπροσώπους εβραϊκών Οργανισμών και Κοινοτήτων.

Ακολούθησε η κεντρική εκδήλωση της Ημέρας Μνήμης, στο Δημοτικό Ωδείο Λάρισας με προσφωνήσεις του νομάρχη Λάρισας κ. Λουκά Κατσαρού, του αντιδημάρχου Λαρισαίων κ. Σπύρου Μπαρμπούτη, του προέδρου του Κ.Ι.Σ. κ. Μωυσή Κωνσταντίνη και του προέδρου της Ισραηλιτικής Κοινότητας Λάρισας κ. Μώρις Μαγρίζου.

Κεντρικός ομιλητής της εκδήλωσης ήταν ο κ. Χαράλαμπος Ανδρεόπουλος, καθηγητής του Γυμνασίου Αρμενίου, ο οποίος ανέπτυξε το θέμα: «Η μνήμη ως ευθύνη».

Στο δεύτερο μέρος της εκδήλωσης παρουσιάστηκαν οι ιστορίες δέκα εβραϊκών οικογενειών της Λάρισας, που διασώθηκαν από το ναζιστικό διώγμό χάρη στην αγάπη και τον ηρωισμό Χριστιανών συμπατριωτών τους.

Συγκεκριμένα τιμήθηκαν οι οικογένειες: Ιωάννη Μοράρου, από τη Φαλάνη, για τη διάσωση της οικογένειας Ισαάκ Ναχμούλη, Ιωάννη Καραδήμου, από το Συκόβριο, για τη διάσωση της οικογένειας Χαΐμ Κοέν, Διονύση Ψευδοοικονόμου, από την Καρνά, για τη διάσωση της οικογένειας Ιωσήφ Κοέν, Κυριαζή Τσούκα, από την Ανατολή, για τη διάσωση της οικογένειας Ερικέττης Χ-Ισαάκ Χαζάν, Νικολάου Αρζομανίδη, από την Αμυγδαλέα, για τη διάσωση της οικογένειας Συμεών Μαγρίζου, Αποστόλη Τσακνάκη, από την Αγιά, για τη διάσωση της οικογένειας Δανιδ Μαγρίζου, Ευμορφίας χ. Κ. Καλλιτζή, από το Στόμιο, για τη διάσωση της οικογένειας Δανιδ Μωνσή, Νικολάου Παπανικολάου, από τα Δελέρια, για τη διάσωση της οικογένειας Ααρών Βενουζίου, Χρήστου Γιαννουλέα, από την Ανάβρα, για τη διάσωση της οικογένειας Ηλία Σασών, Νίκου Καραδήμου, από το Συκόβριο, για τη διάσωση της οικογένειας Λέων Μιζάν.

Οι χριστιανικές οικογένειες που τιμήθηκαν στην εκδήλωση Μνήμης της Ισραηλιτικής Κοινότητας Λάρισας.

Η ΜΝΗΜΗ ΩΣ ΕΥΘΥΝΗ

Ομιλία του κ. Χάρη Ανδρεόπουλου

Aισθάνομαι ιδιαίτερη την τιμή που παρίσταμαι σ' αυτή την εκδήλωση και μοιράζομαι μαζί σας αυτές τις στιγμές τις αφιερωμένες στη μνήμη των 65.000 συμπατριώτων μας Ελλήνων Εβραίων που έφυγαν από τη ζωή, τόσο άδικα, αλλά συνάμα τόσο ηρωικά, ανάμεσα στα 6.000.000 των Εβραίων, συνολικά, που θυντώθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Η μνήμη αυτή αποτελεί, κατ' αρχήν, υφειλόδουμην απόδοση τιμής, εκ μέρους όλης της πολιτισμένης ανθρωπότητας. Τον Οκτώβριο του 2002, οι υπουργοί Παιδείας των χωρών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης ενέκριναν ψήφισμα, σύμφωνα με το οποίο ορίζεται μια μέρα για τη Μνήμη του Ολοκαυτώματος, η οποία θα τηρείται σε όλα τα σχολεία των χωρών τους. Επιπλέον, το Νοέμβριο του 2005, κατά τη διάρκεια της εξηκοστής γενικής συνέλευσης των αντιπροσώπων, τα Ηνωμένα Έθνη αποφάσισαν να ορίσουν την 27η Ιανουαρίου ως διεθνή μέρα μνήμης προς τιμή των θυμάτων του Ολοκαυτώματος (επιλέγοντας για λόγους συμβολικούς τη μέρα αυτή - της 27ης Ιανουαρίου - γιατί ήταν 27η Ιανουαρίου του 1945, η ημέρα κατά την οποία απελευθερώθηκε το στρατόπεδο του Αουσβίτσ) και προέτρεψαν τις χώρες-μέλη του οργανισμού να αναπτύξουν εκπαιδευτικά προγράμματα που θα μεταφέρουν τη μνήμη αυτής της τραγωδίας στις επερχόμενες γενεές.

Αποδίδοντας φόρο τιμής στις χιλιάδες των Εβραίων Ελλήνων πολιτών, που έπεσαν θύματα της φρικιαστικότερης ομαδικής γενοκτονίας στην ιστορία της ανθρωπότητας, η Βουλή των Ελλήνων, με ομόφωνο ψήφισμά της, καθιέρωσε την 27η Ιανουαρίου ως «Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων μαρτύρων και ηρώων του Ολοκαυτώματος».

Η διατήρηση της μνήμης και της ιστορικής αλήθευτικής είναι η μεγαλύτερη υπηρεσία που μπορούμε να προσφέρουμε όλοι μας για τη δημοκρατία και την ειρηνική πορεία της ανθρωπότητας. Κανείς δεν μπορεί και δεν πρέπει να ξεχάσει τους 65.000 Εβραίους Ελλήνες πολίτες (ήτοι το 86% του τότε εβραϊκού πληθυσμού της χώρας) - μεταξύ αυτών και τους εκατοντάδες Λαρισαίους Εβραίους, συμπολίτες μας - που οδηγήθηκαν χωρίς επιστροφή στα χιτλερικά στρατόπεδα. Και όλα αυτά όχι για να διατηρήσουμε το μίσος αλλά για να μην επιτρέψουμε την επανάληψη παρομοίων φρικιλεστήτων. Δεν πρέπει να λησμονήσουμε ποτέ, και αυτό όχι για να διαιωνίσουμε αντιπαλότητες και διχασμούς, αλλά για να αποτρέψουμε τον κίνδυνο ευδοκίμησης και επανεμφάνισης νοσηρών θεωριών ή φαινομένων. Ημέρες όπως η αποψινή, είναι καλό που μετατρέπονται σε επετείους, κα-

θώς την ιστορία δεν πρέπει να την ξεχνάμε, δεν πρέπει να την αποσιωπούμε, ούτε να την υποτιμούμε. Μέσα από αυτή διδασκόμαστε και αποφεύγουμε λάθη του μέλλοντος. Ακόμη, εξασφαλίζουμε τη σταθερότητα και την ειρήνη. Είμαστε υποχρεωμένοι να προχωρήσουμε μπροστά.

Είμαστε υποχρεωμένοι να αποδεχόμαστε τον συνάνθρωπό μας ανεξαρτήτως φύλου, χρώματος, εθνικότητας, θρησκείας, κοινωνικής τάξης. Δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στους πολίτες.

Οι Έλληνες έχουμε παρακαταθήκη τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, ο οποίος στηρίχθηκε πρωτίστως στον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Μας κληροδότησε δε, ως κορύφωση αυτού του σεβασμού, τους δημοκρατικούς θεσμούς που αναγνωρίζονται από όλο το σύγχρονο κόσμο ως ο ακρογωνιαίος λίθος του πολιτισμού. Και επειδή σήμερα, κατά συγκυρία, είναι και η σχολική γιορτή των Τριών Ιεραρχών, αξίζει νομίζω να επισημάνουμε την κληρονομιά της ανοχής του διαφορετικού και της αποδοχής του άλλου, που μας άφησαν ως παρακαταθήκη οι μεγάλοι αυτοί Πατέρες της Ορθόδοξης Εκκλησίας, με τη διδασκαλία τους, μέσω της οποίας ο σεβασμός στη διαφορετικότητα θεμελιώνει ποιοτικά την οικουμενικότητα, την ειρηνική συμβίωση και συνύπαρξη παρά τη διαφορά. Ο τρόπος με τον οποίο διαλέχτηκαν οι Τρεις Ιεράρχες με τον κυριαρχό ελληνικό πολιτισμό και τη θρησκευτική ετερότητα εκείνης της εποχής, αποτελεί μέχρι σήμερα υπόδειγμα ευρύτητας πνεύματος, αλλά και, κυρίως, ορθοδόξου ήθους. Το μήνυμα των Τριών Ιεραρχών, δεκαέξι ολόκληρους αιώνες από τη διατύπωσή του, παραμένει επίκαιρο ως μια διαχρονική υπόμνηση σεβασμού της ετερότητας. Στον πολιτισμένο κόσμο δεν έχει θέση ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, η μισαλλοδοξία και ο πόλεμος. Μοιραζόμαστε όλοι τον ίδιο πλανήτη και έχουμε κοινές ευθύνες, δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Ειδικά για την περίπτωση του Ολοκαυτώματος θα πρέπει, όχι απλά να μην ξεχνάμε το γεγονός, ως ιστορική διάσταση, όχι απλά να προσπαθούμε να εμπεδώσουμε και συνειδητοποιήσουμε το μέγεθος της θηραδίας, αλλά κάτι πολύ παραπάνω: θα πρέπει να λειτουργεί στην προκειμένη περίπτωση η μνήμη μας όχι απλά ως μηχανισμός καταγραφής της ιστορίας, αλλά σαν συναίσθηση υψηλής ευθύνης για την αποτροπή στο μέλλον κάποιας νέας γενοκτονίας, σαν εκείνης που επιχειρήθηκε πριν 63 χρόνια με την «Σοά» (Shoah) των Εβραίων στα χιτλερικά κολαστήρια.

Η περίπτωση του Ολοκαυτώματος είναι μοναδική στην

ιστορία, όπως έχει επισημάνει η πρύτανης του πανεπιστημίου της Σορβόνης κ. **Ελένη Γλύκατζη** - Αρβελέρ, και είναι μοναδική για ένα μονάχα λόγο: γιατί πρώτη φορά στην ιστορία ο ανθρωπος αρνήθηκε στο συνάνθρωπο του, όχι τόσο την ιδιότητα να είναι Εβραίος, αλλά κυρίως την ιδιότητα να είναι ανθρωπος. Κ' αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το Ολοκαύτωμα έχει χαρακτηριστεί ως το απόλυτο όφιο της ανθρώπινης θηριωδίας.

Ο γνωστός συγγραφέας **Νίκος Δήμου** δίνει στο Ολοκαύτωμα μια «ασύλληπτη» για τον κοινό ανθρώπινο νου διάσταση, υποστηρίζοντας ότι το «Ολοκαύτωμα μας διδάσκει ότι το παράλογο είναι δυνατό - το απίθανο είναι πιθανό. Γ' αυτό και είναι τελικά αδύνατο να συλλάβουμε στην απόλυτή του διάσταση το Ολοκαύτωμα. Συλλαμβάνω κάτι που μπορώ να το αναλύσω με γνωστές σε μένα κατηγορίες, με μέτρα που υπάρχουν στο νου μου. Όμως το γεγονός αυτό ξεφεύγει από κάθε μέτρο, από κάθε λογική. Ξεφεύγει ακόμα κι από τους λογισμούς της πιθανότητας...».

«Το γεγονός ότι το Ολοκαύτωμα έγινε από ένα λαό πολιτισμένο, με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, σημαντική καλλιέργεια - ένα λαό που θα τον κατατάσσαμε ανάμεσα στους πιο προοδευμένους - πρέπει να μας βάλει σε σκέψεις», επισημαίνει ο ίδιος συγγραφέας. Μπορεί, λοιπόν, να συμβεί σε όλους: Δεν προφυλάσσει η παρουσία ενός Beethoven, ενός Goethe, ενός Kant, από ένα παρόμοιο εκτροχιασμό; Φαίνεται πως ο πολιτισμός δεν ακυρώνει την βαρβαρότητα - καμιά φορά την επιτείνει. Λιπτυχώς, αυτή είναι η απάντηση.

Συνεπώς, οφείλουμε, όχι απλά να μην να ξεχάσουμε, αλλά κάτι πολύ περισσότερο: οφείλουμε να μαστε σε διαρκή, παντοτενή εγρήγορση, καθώς μάλιστα το τελευταίο διάστημα ο αντισημιτισμός κάνει ξανά προκλητική την παρουσία του προσβάλλοντας, με τα ασύντολα ψεύδη των μισαλλόδοξων εκφραστών του, βιαναύσως, και εις πείσμα των αναριθμητών συγκλονιστικών μαρτυριών, την μνήμη εκατομμυρίων ανθρώπων που μόνο «αμάρτημά» τους ήταν η καταγωγή τους, η διαφορά τους.

Πρέπει, λοιπόν, να γρηγορούμε γιατί, όπως είχε πει κι ο **Μπρέχτ** «η κοιλιά της φρίκης είναι έτοιμη να παιδογονίσει και πάλι». Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε αυτό που ένας Γερμανός πάστορας έγραψε λίγο πριν πεθάνει: Ο πάστορας είπε, λοιπόν: όταν ήρθαν να πιάσουν το γείτονά μου που ήταν εβραίος δεν διαμαρτυρήθηκα, αφού δεν ήμουν εβραίος. Οταν ήρθαν να πιάσουν και τον άλλο μου γείτονα που ήταν κομμουνιστής πάλι δεν διαμαρτυρήθηκα, αφού δεν ήμουν κομμουνιστής. Οταν λίγο πιο μακριά πιάσανε και κάτι ρωμαιοκαθολικούς Γερμανούς, δεν διαμαρτυρήθηκα αφού δεν ήμουν ρωμαιοκαθολικός. Όταν, όμως, ήρθαν να πιάσουν εμένα δεν βρέθηκε πια κανεὶς να διαμαρτυρηθεὶ. Συμπέρασμα: δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι όταν χτυπά η καμπάνα χτυπά για τον καθένα και για όλους.

Ε νοτερνιζόμενη αυτή τη στάση ευθύνης, στο πλαίσιο της διωτήρησης της μνήμης του Ολοκαυτώματος ως ευθύνης απέναντι στο μέλλον της ανθρωπότητας, η χώρα μας κατέστη από το 2005 μέλος του (τελιούντος υπό την αιγίδα του ΟΗΕ) Διεθνούς Οργανισμού για τη Συνεργασία, Μελέτη, Μνήμη και Έρευνα του Ολοκαυτώματος (*Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research*).

Με ενέργειες που έγιναν τα τελευταία χρόνια το Ολοκαύτωμα μπήκε στα σχολεία μας. Το υπουργείο **Παιδείας** δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς -καθηγητές και δασκάλους- να παρακολουθήσουν σεμινάρια με θέμα τη διδασκαλία του Ολοκαυτώματος, ενώ σε συνεργασία του υπουργείου **Παιδείας** με την Εβραϊκή Κοινότητα εκδόθηκε πέρυσι (Μάιος 2006) ένα εξαιρετικό βιβλίο, με τον τίτλο *«Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων - Μνημεία και Μνήμες»*. Στο βιβλίο αυτό παρουσιάζεται με στοιχεία, ντοκουμέντα και φωτογραφίες η ζωή των εβραϊκών κοινοτήτων σε 25 πόλεις της χώρας καθώς και τα μνημεία των Εβραίων στις ίδιες πόλεις, που δειχνούν και τον σεβασμό της Ελληνικής πολιτείας προς αυτά αλλά και τις προσπάθειες που έκανε και κάνει η Ελλάδα.

«Η διδασκαλία για το Ολοκαύτωμα αποτελεί κεντρική υπόθεση, για να κατανοήσουν τα παιδιά γιατί δεν πρέπει ποτέ να ξανασυμβεί αυτό και ότι πρέπει να αγωνιζόμαστε συνχώς για τη Δημοκρατία», έχει δηλώσει η υπουργός **Παιδείας** κ. Μαριέττα Γιαννάκου, τονίζοντας παράλληλα ότι «το υπουργείο **Παιδείας** θα υπενχύσει και θα εντείνει τις προσπάθειές του προς την κατεύθυνση αυτή, ώστε οι νεώτερες γενιές να έχουν γνώση και κριτική σκέψη, να είναι πιο ευαισθητοποιημένες σε κάθε μορφή ρατσισμού και διάκρισης, να προσπιζουν την ισότητα μέσα στη κοινωνία και να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα».

Στην πατρίδα μας η προσφερόμενη εκπαίδευση, σ' όλα τα επίπεδα, έχει ως παρονομαστή μία **Παιδεία** η οποία διακονεί και υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα της σημερινής πολυπολιτισμικής μας κοινωνίας. Και ασφαλώς όλοι συμφωνούμε σ' αυτό το περιεχόμενο μιας **Παιδείας** ανοικτών ορίζοντων, θεωρώντας κρίσιμο και καίριο τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει μια τέτοια **Παιδεία**, στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής μας κοινωνίας, θα τολμήσουμε να γίνουμε πιο πρακτικοί, εστιάζοντας στο θέμα της ιστορίας του Ολοκαυτώματος, ενός θέματος που θα πρέπει -όπως όλοι, νομίζω, συμφωνούμε- να αποκτήσει μια ξεχωριστή ιστορική διάσταση και δυναμική.

Νομίζουμε, λοιπόν (και διευκρινίζουμε ότι πρόκειται περί προσωπικής, καθαρά, απόφεως) ότι ήλθε η ώρα να επιχειρηθεί η συστηματική προβολή της (εν πολλοίς, άγνωστης) ιστορίας της εβραϊκής παρουσίας στη Λάρισα κι ευρύτερα στη Θεσσαλία, μιας ιστορίας 20 αιώνων, καθώς την εποχή που ο Απόστολος Παύλος κήρυξε στις συναγωγές της Θεσ-

σαλονίκης διδάσκοντας τον Χριστιανισμό (περί το 50 μ.Χ.), ένας άλλος Απόστολος (και συγγενής του Παύλου) ο Ηρώδιων ήταν αυτός που πρωτοκήρυξε τον Χριστιανισμό στους Εβραίους της Λάρισας.

Πιστεύουμε ότι μέσα από την καθολική γνώση της ιστορικής παρουσίας της εβραϊκής κοινότητας στην περιοχή μας και των θρησκευτικών και εν γένει πολιτιστικών παραδόσεων των μελών της, οι μαθητές αντιλαμβανόμενοι την εβραϊκή κουλτούρα, τους «καημούς και τα πάθια» της εβραϊκής κοινότητας θα κατανοήσουν καλύτερα και τη διδασκαλία περί του Ολοκαυτώματος. Θα καταλάβουν καλύτερα το μαρτύριο που βίωσε η τοπική εβραϊκή κοινότητα στο «μπλόκο» της 24^η Μαρτίου του 1944, κατά το οποίο περικυλώθηκε απ' τους Γερμανούς ολόκληρη η εβραϊκή συνοικία της πόλης και 240 συλληφθέντες συμπολίτες μας Εβραίοι οδηγήθηκαν στο κολαστήριο του Λουσβίτες. Και εξ αυτών επέστρεψαν μόνο 5, οι υπόλοιποι 235 (το 36% του εβραϊκού πληθυσμού της Λάρισας) θανατώθηκαν. Ξεκληρίσθηκαν, τότε, ολόκληρες οικογένειες: Κοέν, Μισδραχή, Ταραμπουλίδης, Φελούς...

Θα μπορούσε αυτή η προβολή, ή / και διδασκαλία να γίνει π.χ. μέσω των πολιτιστικών προγραμμάτων που υλοποιούνται στα σχολεία της Λάρισας, μέσω ανοικτών εκδηλώσεων εκ μέρους του Δήμου, της Νομαρχίας, κλπ. σε συνεργασία με την Ισραηλιτική Κοινότητα. Για τη διδασκαλία της εβραϊκής παρουσίας στη Λάρισα υπάρχει ήδη άφθονο ιστορικό ιδικό, μέπα απ' τα βιβλία των αγαπητού της ιστοριοδίφη και ιστοριογράφου, επιτίμου προέδρου της τοπικής Ισραηλιτικής Κοινότητας κ. Εσδρά Μωϋσή και κυρίως απ' το μνημειώδες έργο του «Η Εβραϊκή Κοινότητα της Λάρισας πριν και μετά το Ολοκαύτωμα» (Εκδοση Ι.Κ.Λ., 2000).

Νομίζουμε ότι με μια κατάλληλη επεξεργασία του ιδικού αυτού από ειδικούς ιστορικούς επιστήμονες και παιδαγωγούς μπορεί κάλλιστα να προκύψει ένα βιβλίο τοπικής εβραϊκής ιστορίας για εκπαιδευτική και παιδαγωγική χρήση. Και ας μην ξεχνάμε ότι ο νόμος που καθιέρωσε τη σημερινή μέρα μνήμης έχει, κυρίως, παιδαγωγικό προσανατολισμό, καθώς στην εισηγητική έκθεση του νόμου η θέληση του νομοθέτη περιγράφεται σε σαφήνεια: «Η καθιέρωση της ημέρας μνήμης για τους Έλληνες Εβραίους - θύματα του Ολοκαυτώματος δεν πρέπει να αποκτήσει έναν τελετουργικό, αλλά ένα σύγχρονό παιδαγωγικό χαρακτήρα...». Αυτή είναι επι λέξι η προτροπή του νομοθέτη.

Με χαρά ακούσαμε και διαβάσαμε στα συμπεράσματα του προσφάτου Ιου Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας και Πολιτισμού της Θεσσαλίας, που πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία στη Λάρισα, υπό την αιγίδα της Γ.Γ. Περιφέρειας, ότι περιελήφθη η απόφαση για τη συγγραφή βιβλίων τοπικής ιστορίας, υπό την εποπτεία ειδικών ιστορικών επιστημόνων και παιδαγωγών. Ένα από τα βιβλία αυτά θα μπορούσε κάλλιστα ν' αφορά και τον Εβραϊσμό της Λάρισας. Μιλάμε για ιστορία 20 αιώνων που πρέπει να γίνει κτήμα σε όλες

τις νέες γενιές των Λαρισαίων (από που προήλθαν οι Εβραίοι της Λάρισας; Ποιοι είναι οι «Ρωμανιώτ», ποιοι οι «Σεφαραντί»; Ποιες ήταν οι διαστάσεις του Ολοκαυτώματος στη Λάρισα; κ.α.).

Μέσα από την καθολική γνώση αυτής της τοπικής ιστορίας πιστεύουμε ότι αφ' ενός θα κατανοηθεί πόσο βαθιές είναι οι ρίζες στην ιστορία της ειρηνικής συνύπαρξης και της πολιτιστικής συμωσης ανάμεσα σε Ορθόδοξους Έλληνες και Εβραίους Έλληνες πολίτες της περιοχής μας, και αφ' ετέρου θα συνειδητοποιηθεί βαθύτερα και η έκταση της χιτλερικής θηριωδίας που συντελέσθηκε με το Ολοκαύτωμα.

Κυρίες και Κύριοι,

Στην Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων μαρτύρων και ηρώων καθώς και όλων των θυμάτων του Ολοκαυτώματος την οποία τιμούμε σήμερα, θα πρέπει να δώσουμε δυναμικό περιεχόμενο, να της δώσουμε διάσταση ενός συνεχούς αγώνα εντός του οποίου θα υποστασίαζεται η ατομική μας ευθύνη, μια ευθύνη που θα λειτουργεί ως σήμα κινδύνου, ως μήνυμα εγρήγορσης, ως καμπανάκι. Παραφράζοντας τη φράση του Μίλαν Κούντερα θα λέγαμε ότι ο σγώνιας της μνήμης ενάντια στη λήθη, θα πρέπει να είναι ένας αγώνιας ενάντια στις δυνάμεις του ολοκληρωτισμού και του μίσους. Ένας συνεχής αγώνιας για την εμβάθυνση της δημοκρατίας, των δημοκρατικών ελευθεριών και του σεβασμού της διαφορετικότητας, πολιτιστικής και θρησκευτικής. Ένας αγώνιας για τη διατήρηση της μνήμης -γιατί σε τελευταία ανάλυση η μνήμη είναι αυτή που θα διατηρήσει και ζώσι, εντός μας, την ευθύνη, έτσι ώστε το «Ποτέ πια» να μην μείνει ευχολόγιο, αλλά να πάσει τόπο.

Θα μου επιτρέψετε σ' αυτό το σημείο να κλείσω την ομιλία μου μ' ένα ποίημα, από την ελληνική ποιητική ανθολογία για το Ολοκαύτωμα, ένα ποίημα της Νίνας Κοκκαλίδου - Ναχμία, μεσ' απ' τους στίχους του οποίου, κατά τη γνώμη μου, εκφράζεται αυτούποιος ο ψυχισμός μιας ηρωΐδας που πέρασε απ' το Αουσβίτες, βίωσε τη φρίκη, αλλά δεν λόγισε. Ούτε ξέχασε: Ο τίτλος του ποιήματος είναι: «Μετά είκοσι χρόνια στο Αουσβίτς».

Πρόκειται για μια συγκλονιστική κατάθεση ψυχής για το Ολοκαύτωμα, μια κατάθεση μέσα στην οποία είναι βαθιά χαραγμένη και σφιχτά κρατημένη η μνήμη:

«Μου είπες: Θα ταξιδέψω,
θα κοιμηθώ, θ' ανοίξω το παράθυρο,
θα κουβεντιάσω ξαναγεννημένη,
θα ιδώ τη γη που χαν ανασκάψει για την ταφή μου,
την ίδια τη γη που σύρθηκα αιμαστάζοντα
μέσα στο ίδιο βαγόνι.
Στό 'να μου χέρι κρατώ την ανάσταση,
στ' άλλο μου χέρι κρατώ την αιώνια μνήμη».

ΤΙΜΟΥΜΕ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

Προσφώνηση του Νομάρχη Λάρισας κ. Λουκά Κατσαρού

Mε το βλέμμα στραμμένο στο πρόσφατο ιστορικό παρελθόν και με αισθήματα θλίψης αλλά και αλληλεγγύης, τιμούμε σήμερα τη μνήμη των Ελλήνων Εβραίων - θυμάτων της ναζιστικής θηριωδίας.

Τιμούμε το Ολοκαύτωμα ενός λαού με τον οποίο συμβιώνουμε εδώ και αιώνες.

Τιμούμε την τραγωδία που εκτυλίχθηκε με πρωταγωνιστές Έλληνες πολίτες που πλήρωσαν με τη ζωή τους τη θρησκευτική και φιλετική τους διαφορετικότητα.

Συμπληρώνονται φέτος 62 χρόνια από το Ολοκαύτωμα του εβραϊκού λαού, από την 27η Ιανουαρίου 1945, ημέρα κατά την οποία απελευθερώθηκε από τους Συμμάχους το στρατόπεδο συγκέντρωσης και εξόντωσης του Άουσβιτς.

Τιμώντας την ημέρα αυτή, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας, και μαζί της οι πολίτες του νομού αποτίουμε τον οφειλόμενο φόρο τιμής.

Παράλληλα θυμόμαστε όλοι μαζί το ιστορικό αυτό γεγονός, όχι για να διαιωνίσουμε αντιπαλότητες και διχασμούς. Άλλα, για να αποτρέψουμε τον κίνδυνο ευδοκίμησης και επανεμφάνισης νοστρών θεωριών και φαινομένων. Για να υπογραμμίσουμε στις νεώτερες γενιές ότι η μεγαλύτερη απειλή είναι η λήθη και ο εφησυχασμός.

Οι Εβραίοι συμπολίτες μας υπήρξαν εδώ και αιώνες ένα φιλήσυχο και δημιουργικό κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας.

Κυνηγημένοι κατά καιρούς από διάφορους ηγεμόνες, βρήκαν εδώ, στην Ελλάδα, σε μια χώρα με παράδοση στην ανεκτικότητα και την αλληλεγγύη, μια φιλόξενη πατρίδα.

Και ανταπέδωσαν αυτήν τη φιλοξενία. Εγκαταστάθηκαν, εργάστηκαν, δημιούργησαν, έβαλαν το δικό τους λιθάρι στην ανάπτυξη και έγιναν αναπόσπαστο κομμάτι αυτού του έθνους.

Πρόσθεσαν τον πολιτισμό τους, τις παραδόσεις τους, τη δημιουργικότητά τους, πρόσθεσαν πνευματικό, πολιτιστικό και οικονομικό πλούτο στη χώρα μας, για την οποία, όταν χρειάστηκε, πολέμησαν αφήνοντας ζωές στα πεδία των μαχών.

Μόνο στον ελληνοϊταλικό πόλεμο, όπως έχει καταγράψει η ιστορία, 13.000 Έλληνες Εβραίοι έσπευσαν να υπαρσπιστούν την πατρίδα.

Και μετά ήλθε ο παραλογισμός. Η παράνοια και η θηριωδία. Ο ξεριζωμός και η γενοκτονία.

Ηλθε η θυσία 6 εκατομμυρίων αθώων θυμάτων στα κολαστήρια του Άουσβιτς και του Νταχάου που θα μαρτυρούν για πάντα πού μπορεί να φτάσει ο ανθρώπινος ξεπομός και η αγριότητα.

Άλλα θα αποτελούν και μνημεία που θα κηρύσσουν την αναγκαιότητα για την επικράτηση μιας πανανθρώπινης ειρήνης και αλληλοσέβασμού μεταξύ των λαών.

Οι ιστορικοί αναφέρουν ότι από τη θηριωδία αυτή έκληριστηκε το 86% της μεγάλης Κοινότητας των Ελλήνων Εβραίων.

Όμως, πέρα από τα νούμερα και την τραγικότητά τους, εκείνο που ξεκληρίστηκε ήταν η ανθρωπιά, το δικαίωμα του ανθρώπου να λέγεται ανθρωπός.

Η μοίρα των Εβραίων συμπατριωτών μας δεν άφησε ασυγκίνητους τους υπόλοιπους Έλληνες, που βίωναν και οι ίδιοι τις οδυνηρές συνέπειες της Κατοχής.

Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα ξεσηκώθηκε και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που, αφηφώντας το θανάσιμο κίνδυνο που τους απειλούσε, προστάτευσαν Εβραίους συμπολίτες τους, παρά το γεγονός ότι η πράξη τους αυτή εθεωρείτο από τις ναζιστικές αρχές έγκλημα, που επέσυρε την ποινή του θανάτου.

Οι ιστορίες κατά τις οποίες Έλληνες προσπάθησαν να διασώσουν Εβραίους είναι πολλές και συγκινητικές.

Σήμερα, η στάση αυτή αποτελεί πηγή υπερηφάνειας για τον ελληνισμό.

Κυρίες και Κύριοι,

Η απόδοση της στη μνήμη αυτών των αθώων, είναι το ελάχιστο δείγμα ανθρωπισμού, η ελάχιστη προσφορά που μπορεί να κάνει όποιος θέλει να λέγεται ανθρωπός.

Τι τον ελληνικό λαό μάλιστα, που βίωσε και αυτός τα δικά του Ολοκαυτώματα, που είδε ολόκληρα κομμάτια του, όπως οι Πόντιοι, να πέφτουν θύματα γενοκτονίας, το εβραϊκό ολοκαύτωμα συγκλονίζει ακόμη περισσότερο.

Αποκτά δε ιδιαίτερη σημασία στις μέρες μας που τα φαινόμενα του ρατοισμού, της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας και της ξενοφοβίας δηλητηριάζουν και πάλι το σώμα της ανθρωπότητας.

Γιατί, οι άνθρωποι, δυστυχώς, ξεχνάμε εύκολα και οι νεώτερες γενιές, οι γενιές που δεν βίωσαν τη φρίκη του πολέμου, είναι πάντοτε ευάλωτες σε κηρύγματα μίσους και διχασμού.

Και δυστυχώς, στο σημερινό πολιτισμένο μας κόσμο έξακολουθούν να υπάρχουν σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης εν δυνάμει παρόμοιοι θύτες και θύματα, όπως τότε οι Ναζί και οι Εβραίοι.

Για το λόγο αυτό, η Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων μαρτύρων και ηρώων καθώς και όλων των θυμάτων του Ολοκαυτώματος λειτουργεί ως προειδοποίηση, ως σήμα κινδύνου, ως μήνυμα εγρήγορσης.

Ο κίνδυνος για νέα ολοκαυτώματα δεν έχει παρέλθει και

θα ήταν αφελής όποιος το ισχυρίζοταν.

Γ' αυτό, η εγρήγορσή μας απέναντι σε φαινόμενα αδικίας, προκαταλήψεων, ρατσισμού, παραβίασης ανθρώπινων δικαιωμάτων πρέπει να είναι συνεχής.

Η ανάμνηση του Ολοκαυτώματος όμως, στέλνει και ένα μήνυμα αισιοδοξίας με πανανθρώπινο περιεχόμενο.

Μας καλεί να κατανοήσουμε πως η μόνη αποτρεπτική δύναμη για να μη βιώσει η ανθρωπότητα στο μέλλον παρόμοια δεινά είναι η συνειδητοποίηση.

Η συνειδητοποίηση απ' όλους της ανάγκης για αμοιβαία κατανόηση, εμπιστοσύνη, σεβασμό, ελευθερία και φιλία ανάμεσα στα έθνη, στις θρησκείες, στις κοινωνικές ομάδες.

Κυρίες και Κύριοι,

Τιμώντας σήμερα τη μνήμη όλων αυτών των αθώων θυμάτων, ας αναλογισθούμε όλοι τις ευθύνες μας.

Με την προσωπική μας στάση και συμπεριφορά, ας στέλνουμε καθημερινά το μήνυμα ότι δε θα επιτρέψουμε ξανά Ολοκαυτώματα, και πως θα αγωνιζόμαστε να εξασφαλίσουμε έναν καλύτερο κόσμο για τις γενιές που έρχονται και οι οποίες δεν θα πρέπει να χρεωθούν με τα λάθη του παρελθόντος.

Αιωνία ας είναι η μνήμη τους.

ΘΥΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Προσφώνηση του προέδρου της Ισραηλιτικής Κοινότητας Λάρισας κ. Μώρις Μαγρίζου

Kαθώς έπεφτε η αυλαία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στις 27 Ιανουαρίου του 1945, τα συμμαχικά στρατεύματα «ανακάλυψαν» το Άουσβιτς. Ανακάλυψαν τους ελάχιστους ζωντανούς νεκρούς που δεν είχαν προλάβει να θανατωθούν, καθώς και τα πειστήρια της φρίκης που δεν είχαν προλάβει να καταστραφούν. Συγχρόνως ανακαλύφθηκε τότε μια άλλη πλευρά της σύγχρονης ανθρωπότητας: σκοτεινή, βίαιη και κτηνώδης. Ανακαλύφθηκε το Ολοκαύτωμα...

Ο κόσμος δεν θα ήταν ποτέ πια ο ίδιος, μετά το Άουσβιτς. Όλα όσα ο άνθρωπος είχε επιτύχει, στα χιλιάδες χρόνια της παρουσίας του πάνω στη γη, ακυρώθηκαν μεμιάς. Ο πολιτισμός, η επιστήμη, η τέχνη, η τεχνολογία, η φιλοσοφία, ο ανθρωπισμός, έχασαν το νόημά τους μέσα στην τρομερή βιομηχανία θανάτου του Άουσβιτς και των άλλων στρατοπέδων. Γιατί όλα είχαν αριστοτεχνικά ζευτεί στο άρμα της καταστροφής και με τους κατάλληλους χειρισμούς χρησιμοποιήθηκαν στον πολύ ανιέρο σκοπό που επινοήθηκε ποτέ από ανθρώπινα όντα. Το ίδιο το μεγαλείο του ανθρώπου τέθηκε σε αμφισβήτηση...

62 χρόνια κύλησαν από τότε. Οι επιζώντες του Ολοκαυτώματος χρειάστηκε να παλέψουν με εφιαλτικά διλήμματα: να συνεχίσουν να ζουν ή να βουλιάξουν στην ανυπαρξία; Να θυμούνται ή να ξεχάσουν; Να μιλήσουν ή να σιωπήσουν; Οι περισσότεροι αποφάσισαν να αξιοποιήσουν το δώρο της ζωής, να ξαναχτίσουν σπιτικά και οικογένειες, να δημιουργήσουν ζωή από τις στάχτες τους και, το κυριότερο, να μιλήσουν. Τα λόγια τους φάνταζαν εξωπραγματικά τον πρώτο καιρό. Σύντομα όμως δίλοι κατάλαβαν πως τα λόγια δεν θα ήταν ποτέ αρκετά για να αποτυπώσουν τις συντριπτικές εμπειρίες που είχαν βιώσει.

Δυστυχώς, όσο περνάνε τα χρόνια, όλο και λιγότεροι ζωντανοί μάρτυρες βρίσκονται ακόμα ανάμεσά μας. Οι ιστορικοί αναλαμβάνουν πλέον τον ρόλο τους, η Ιστορία γρά-

φεται σε αντικατάσταση των εμπειριών τους και οι τελετές μνήμης, όπως η αποφινή, λειτουργούν σαν τη σιωπή τους και το βλέμμα τους, που ίσως ... έλεγαν περισσότερα.

Για μας, που είμαστε η δεύτερη και η τρίτη γενιά μετά το Ολοκαύτωμα, το δίλημμα παραμένει. Μήπως πρέπει να ξεχάσουμε εκείνα τα γεγονότα και, στο όνομα της ειρηνικής και πολιτισμένης συνύπαρξης των λαών, να τα αφήσουμε να γίνουν απλά μια ακόμα σελίδα στα βιβλία της Ιστορίας;

Μα η μνήμη δεν έχει σαν σκοπό την διαιώνιση των μίσους και την εκδίκηση. Κάτι τέτοιο όλλωστε έρχεται σε αντίθεση με τον εβραϊκό τρόπο σκέψης. Η παγκόσμια ειρήνη και η φιλία ανάμεσι στους λαούς καθόλου δεν απειλούνται από τη μνήμη. Αντιθέτως, απειλούνται σοβαρά από τη λήθη. Το ίδιο σοβαρά απειλούνται και από την υποβάθμιση των γεγονότων του Ολοκαυτώματος, που συχνά φτάνει ακόμα και στην άρνησή του. Αν ξεχάσουμε το Ολοκαύτωμα και αν πάψουμε να μελετάμε τις συνθήκες που του επέτρεψαν να συμβεί, τότε θα αφήσουμε την ανθρωπότητα αθωράκιστη σε κάθε προσπάθεια αναβίωσής του. Και αν δεν αποκηρύξουμε όλους αυτούς τους δήθεν ποβαρούς ερευνητές που με βιβλία, διαλέξεις και συνέδρια υποστηρίζουν ότι το Ολοκαύτωμα δεν συνέβη ποτέ ή έστω δεν συνέβη σε αυτή την έκταση, αν μείνουμε αδιάφοροι παρατηρητές αυτού του παραλογισμού, τότε θα είμαστε απόλυτα υπεύθυνοι για την κυριαρχία νέων μορφών φασισμού, ρατσισμού και μισαλλοδοξίας στον κόσμο και για τις συνέπειές τους. Κι αυτό το δικαίωμα δεν το έχουμε. Γιατί όπως λέει ο νομπελίστας συγγραφέας, επιζώντος Άουσβιτς και ο ίδιος, Ελί Βίζελ, «Η Ειρήνη δεν είναι το δώρο του Θεού προς τα πλάσματά του. Είναι το δώρο του καθενός από εμάς προς τον άλλον».

Συχνά τίθεται το ερώτημα από διάφορους καλοπροαιρετούς και μη στοχαστές, ακόμα και από εμάς τους ίδιους τους απογόνους των μαρτύρων: γιατί θα πρέπει να μελετάμε το Ολοκαύτωμα; Τι είναι αυτό που το κάνει τόσο ξε-

χωριστό ανάμεσα σε όλες τις αιματοχυσίες της παγκόσμιας ιστορίας;

Η προφανής απάντηση είναι ότι το Ολοκαύτωμα στοιχίζεται στη ζωή σε όλη την Ευρώπη ως ένα μεγάλο φεγγάρι. Παρόλο που η Ιστορία είναι γεμάτη με εκατόμβες νεκρών, ποτέ πριν δεν συντάχθηκε μακροσκελέστερο απουσιολόγιο μετά από ανάλογη περίπτωση. Ο αριθμός αυτός είναι ασύλληπτα μεγάλος, εντούτοις, μια απάντηση που θα βασιζόταν μόνο στα μαθηματικά θα ήταν στείρα και απολύτως ανεπαρκής.

Αν υποθέσουμε ότι η διαφορά βρίσκεται στον πόνο που αυτό προκάλεσε, κανεὶς δεν έχει το δικαίωμα να ζυγίσει τον ανθρώπινο πόνο και να κατατάξει ανάλογα τις θλιβερές σελίδες της Ιστορίας.

Η ιδιαιτερότητα του Ολοκαυτώματος προβάλλει καθαρά και αναμφισβήτητα αν εξετάσουμε την ίδια τη φύση αυτού του εγκλήματος:

– Αν αναλογιστούμε δηλαδή, ότι 6.000.000 αθώοι ανθρώποι, που δεν πολέμησαν, δεν αντιστάθηκαν, δεν διεκδίκησαν τίποτα, που δεν αποτέλεσαν για τους δημιους τους κανενός είδους απειλή, οδηγήθηκαν σε έναν θάνατο μαρτυρικό, στερημένο από κάθε αξιοπρέπεια.

– Αν συνειδητοίσθιούμε ότι 6.000.000 ανθρώπων αφίστηκαν χωρίς καμία απολύτως διάκριση φύλου, ηλικίας, οικονομικής κατάστασης, μόρφωσης, που θα μπορούσε ενδεχομένως να χρησιμοποιηθεί σαν επιχείρημα, παρά μόνο για τον λόγο ότι είχαν γεννηθεί Εβραίοι.

– Αν συνεκτιμήσουμε ότι το έγκλημα αυτό δεν έγινε εν βρασμώ, αλλά οργανώθηκε σε κάθε του λεπτομέρεια με βάση τις αρχές της επιστήμης, της τεχνολογίας και της οικονομίας και διεκπεραιώθηκε με αξιοσημειώτη πειθαρχία και οργάνωση, με τρόπο βιομηχανικό.

– Και αν τέλος συνυπολογίσουμε ότι τόσο οι εμπνευστές όσο και οι πρόθυμοι εκτελεστές της Τελικής Λύσης, όπως ονομάστηκε κατ' ειφημισμόν η γενοκτονία των Εβραίων, προέρχονταν από έναν λαό με εξαιρετικά υψηλό επίπεδο μόρφωσης και πολιτισμού.

Ιδιαίτερο ήταν το Ολοκαύτωμα, αποτελεί ίσως, το σκοτεινότερο ανθρώπινο δημιούργημα και ως τέτοιο δεν ανήκει μόνο στους Εβραίους, αλλά αφορά όλη την ανθρωπότητα. Και είναι τόσο εφιαλτικό που όσο κι αν προσπαθούμε δεν θα καταφέρουμε ποτέ να το ερμηνεύσουμε ούτε να το κατανοήσουμε σε όλα του τα επίπεδα. Μπορούμε μόνο να το αγγίζουμε και να παίρνουμε από αυτό δύσα διδάγματα ότι μας βοηθήσουν να κάνουμε τον κόσμο μας καλύτερο.

Ένα από αυτά τα διδάγματα μας το προσέφεραν οι Έλληνες Χριστιανοί αδερφοί μας. Μέσα στο σκηνικό θανάτου και τρόμου που ο Ναζισμός έστησε σε όλη την Ευρώπη, εκείνη τη ζοφερή εποχή, υπήρξαν κάποιοι που τόλμησαν να υψώσουν το ανάστημά τους απέναντι στον κατακτητή και ανέδειξαν σε ύψιστη πράξη αντίστασης την προσπάθειά τους να διασώσουν τους καταδιωκόμενους Εβραίους αδερφούς τους. Δεν είναι τυχαίο ότι ο κατάλογος αυτών των γενναιών ανθρώπων είναι μακροσκελής στη μικρή μας χώ-

ρα, που σε όλη τη διάρκεια της Ιστορίας της έδωσε μαθήματα ηρωισμού και αντίστασης. Σε μια εποχή μάλιστα που η συντριπτική πλειοψηφία των Ευρωπαίων συνεργάστηκε με τους κατακτητές στο σχέδιο της εξόντωσης των Εβραίων ή έστω παρακαλούθησε πιθηκά τον αφανισμό τους, η αυτοθυσία αυτών των ανθρώπων έλαμψε σαν φάρος στο σκοτάδι.

Μπροστάρηδες στον αγώνα για τη διάσωση των Ελλήνων Εβραίων η Εκκλησία, η Αστυνομία, η Εθνική Αντίσταση, επιστημονικοί και επαγγελματικοί σύλλογοι, καθώς και πολλοί Δήμαρχοι, Πρόεδροι και Κοινοτάρχες. Όλοι αυτοί συνεδριτοποίησαν γρήγορα τα τεκταινόμενα και συμπαραστάθηκαν ενεργά, όπου και όπως μπορούσαν, νιώθοντας φρίκη απέναντι στο έγκλημα, παρόλο που δεν το είχαν συλλάβει σε όλη του την έκταση, όπως άλλωστε δεν το είχαν συλλάβει ούτε τα ίδια τα θύματα. Για την ευγενική και γενναία στάση τους οι φορείς αυτοί τιμήθηκαν από την εβραϊκή κοινότητα της Ελλάδας σε ειδική εκδήλωση το 1993. Ο εβραϊκός λαός θα τους χρωστά αιώνια ευγνωμοσύνη.

Και πλάι σ' όλους αυτούς τους επώνυμους, οι ανώνυμοι ήρωες, οι απλοί άνθρωποι του λαού, βασανισμένοι κι εκείνοι από τον πόλεμο και την κατοχή. Η παραμικρή κίνηση αλληλεγγύης είχε νόημα και αξία: ένα πιάτο φαΐ, μια χρήσιμη πληροφορία, ένα νεύμα, ένα αντίο, έπεφταν σαν βάλσαμο στις ψυχές των καταδιωκόμενων Εβραίων.

Τι μπορεί όμως να πει κανείς γι' αυτούς που άνοιξαν τα φτωχικά τους σπίτια και αγνοώντας τις γερμανικές κραυγές (που απειλούσαν με τουφεκισμό όποιον πρόσφερε βοήθεια σε Εβραίους), έκρυψαν και προστάτεψαν τους απελπισμένους συνανθρώπους τους! Χωρίς κανένα προσωπικό δύνειος, χωρίς κανεὶς να τους το επιβάλλει, χωρίς καν να συνειδητοίονταν την πηγή αυτού του ηρωισμού και το καλό που έκαναν, πρόσφεραν άσυλο σε εβραϊκές οικογένειες, μέσα στα ίδια τους τα σπίτια, για μήνες ολόκληρους και σε πολλές περιπτώσεις τους βοήθησαν να διαφύγουν σε μέρη όπου θα ήταν πιο ασφαλείς. Πολέμησαν έτσι με τον τρόπο τους τη χιτλερική μάστιγα, υπακούοντας απλά στην αγνή τους συνειδηση και κάνοντας πράξη το υπέροχο «Αγαπάτε αλλήλους». Κατέθεσαν στην Ιστορία τη μεγαλιψυχία τους και διέσωσαν τις αξίες της ανθρωπιάς και της δικαιοσύνης.

Απόψε κάποιοι από αυτούς τους αφανεῖς ήρωες θα τιμήθουν όπως τους αξίζει από την Πολιτεία και από την Ισραηλιτική Κοινότητα, αν και το μέγεθος της ευεργεσίας τους είναι τέτοιο που δεν μπορεί να αποτιμηθεί με διακρίσεις και να αποδοθεί με λόγια. Όσο υψηλό θητικό χρέος έχουμε να διαφυλάξουμε τη μνήμη των μαρτυρικών θυμάτων του Ολοκαυτώματος, άλλο τόσο ιερή είναι η υποχρέωσή μας να ευγνωμούντες για πάντα όσους μας χάρισαν ζωή και ελπίδα, όσους μας έκαναν να εξακολουθούμε να πιστεύουμε στον άνθρωπο. Γιατί, όπως αναφέρεται στο Ταλμούδ (τον προφητικό εβραϊκό νόμο) «Οποιος σώζει μια ζωή, σώζει τον κόσμο ολόκληρο».

Παρουσίαση ιστοριών διάσωσης εβραϊκών οικογενειών της Λάρισας από χριστιανικές οικογένειες

Ε Ι Σ Α Γ Δ Γ Η

Ανήκω στη γενιά που έζησε τον Πόλεμο του '40. Στη γενιά που βίωσε στο πετσι της τον κατατρεγμό, τις στρέψεις, τις κακουχίες, την πείνα... Στη γενιά, που τα παιδιά της έπαιζαν κι αυτά κρυφτούλι, όχι δύμας στις αλάνες, αλλά τρέχοντας στα καταφύγια να κρυφτούν, μόλις σήμαιναν οι σειρήνες. Που στα πρόσωπα των μεγάλων δεν έβλεπαν χαμόγελα, παρά μόνο τον τρόμο του πολέμου και την αγωνία της επιβίωσης. Ένα από τα παιδιά, που στο τέλος του πολέμου και στον απολογισμό των θυμάτων του Ολοκαυτώματος, μέτρησε πολλές απουσίες: παππούδες, θείους, ξαδέλφια, φίλους.... Που τους στερήθηκε για πάντα και έμαθε να ζει χωρίς αυτούς και ποτέ δεν ρώτησε το γιατί. Τώς γιατί κανείς δεν ήξερε να του απαντήσει. Είμαι ένα από τα παιδιά, τέλος, που στην πιο τρυφερή του ηλικία έτρεχε με την οικογένειά του, από δω κι από κει, χωρίς να καταλαβαίνει γιατί. «Γιατί μας κυνηγάνε οι Γερμανοί», έλεγαν οι μεγάλοι. - «Μα τι κάναμε στους Γερμανούς και μας κυνηγάνε;» Πάλι δεν έπαιρνα απάντηση.

Μεγαλώνοντας και αφού τελείωσε ο Πόλεμος και η ζωή μας άρχισε να μπαίνει σε κανονικούς ρυθμούς, άκουγα αυτές τις ιστορίες χιλιάδες φορές. Και μπερδεύτηκα. Δεν μπορούσα να ξεχωρίσω αν όλα αυτά είναι δικές μου αναμνήσεις, ή αν, από τις πολλές αφηγήσεις, έχουν αποτυπωθεί στη μνήμη μου συνέπιστες, τόσο έντονα όμως, όσο έντονες και συγκλονιστικές υπήρξαν και εκείνες οι στιγ-

μές, ειδικά για ένα παιδί. Άλλα και τόσο αληθινές, για να είναι παραμύθι!

Μνήμες ή ακούσματα λοιπόν; Ό, τι κι αν είναι από τα δύο, τώρα ξέρω, διτι αυτές οι περιπέτειες είναι μέρος της ζωής μου. Ότι τις έζησα. Ότι πράγματι εγκαταλείψαμε τη ζεστασιά του σπιτιού μας και τρέχαμε σε μέρη κακοτράχαλα, για να προφύλαξτούμε από τους Γερμανούς. Όπως ξέρω επίσης, διτι κάποιοι καλοί άνθρωποι, που δεν μας γνώριζαν, ούτε εμείς τους γνωρίζαμε, αφηφώντας τις πιο φοβερές κυρώσεις, μας προστάτεψαν, μοιράστηκαν αδιαμαρτύρητα μαζί μας το λιγοστό βίος τους και τον ακόμα πιο λιγοστό χώρο που διέθεταν στα σπίτια τους, όπου μας στέγασαν για πολύ καιρό, ή μας φυγάδευσαν σε ασφαλή καταφύγια, συχνά κάτω από δύσκολες συνθήκες. «Σωτήρες» τους αποκαλούσαν οι μεγάλοι και «ευεργέτες μας». Χωρίς κανένα ενδοιασμό ή προκατάληψη, χωρίς ανταλλάγματα, μας βοήθησαν με κάθε τρόπο να επιβιώσουμε και στάθηκαν στο πλάι μας, σαν πραγματικά μας αδέλφια. Και είναι αδέλφια. Μπορεί από δεσμό, όχι συγγενικό, αλλά από δεσμό, που βγήκε μέσα από δοκιμασίες, γι' αυτό είναι τόσο ισχυρός, τόσο ανθεκτικός στο χρόνο, τόσο ακατάλυτος. Οι υπέροχες αυτές πράξεις τους ηρωισμού, αυτοθυσίας και αυταπάρνησης, όχι μόνο θα βρίσκονται πάντα χαραγμένες στο νου και στην καρδιά μας, αλλά θα αποτελούν και για τις επόμενες γενιές, αντικείμενο διαρκούς σεβασμού.

Rita Μωΐση

Εμείς, οι απόγονοι των ανθρώπων που έζησαν σ' αυτήν την άγρια χρονική εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, την εποχή της ναζιστικής θηριωδίας, ντροπή του 20ού αιώνα, μεγαλώναμε με τα εξής ακούσματα: Απ' τη μια μεριά, έχοντας γονείς, παππούδες, θεί-

ους επιζώντες του Ολοκαυτώματος, ακούγαμε, με ορθάνοιχτα από την απορία και τον τρόμο μάτια, τις ανατριχιαστικές ιστορίες για τα γκέτο, τα τρένα του θανάτου, για τις στρατόπεδα συγκέντρωσης, βλέπαμε τους αριθμούς χαραγμένους με ανεξίτηλο μελάνι στα χέρια των δικών μας, ζωντανές αποδει-

Σεις του τι είχε συμβεί και υποσχόμασταν πως δεν θα ξεχάσουμε ποτέ, αφού η λησμοσύνη της ιστορίας κρύβει μέσα της τον κίνδυνο της επανάληψης.

Από την άλλη μεριά ακούγαμε, με την ψυχή μας να γεμίζει γλύκα, για τους αντάρτες, που βοήθησαν τις οικογένειές μας να ανεβούν στα βουνά για να σωθούν και για κάποιους ανθρώπους στα χωριά, ήρωες θα τους έλεγα εγώ, που άνοιξαν τις πόρτες των σπιτιών τους και τις αγκαλιές τους και έσωσαν τους δικούς μας από σίγουρο θάνατο, βάζοντας και τις δικές τους ζωές σε κίνδυνο, και συγγενείς μας τους νιώθαμε, μας κάναν οι γονείς μας να τους αγαπήσουμε, μ' αυτά που μας διηγόντουσαν. Και πράγματι τους νιώθαμε δικούς μας ανθρώπους, τα χωριά γύρω από τη Λάρισα τα νιώθαμε κοντά μας, αγαπημένα: Αγιά, Καρυά, Συκούριο, Ανατολή, Αμυγδαλέα, Βαθύρεμα, Στόμιο, Φαλάνη, Δελέρια, Ανάβρα...

Μια κρυφή συνωμοσία ένωνε και όλους τους κατοίκους των χωριών αυτών, που ήξεραν πως κρυβό-

ντουσαν εκεί Εβραίοι, αλλά σιωπούσαν, έκαναν πως δεν γνώριζαν. Κι ήρθε ο καιρός, που φεύγουν οι δικοί μας σιγά-σιγά και νιώσαμε εμείς οι απόγονοί τους, πως κι οι άνθρωποι που τους έσωσαν, φεύγουν κ' αυτοί. Κι εμείς θέλαμε να κάνουμε κάτι. Να τους πιμήσουμε. Να ανανεώσουμε με τους απογόνους τους, έστω, τους δεσμούς αγάπης των δικών μας, με τη σιγουρία πως κι αυτοί, ως απόγονοι τόσο μεγαλόψυχων γονιών, αν βρεθούν στην ίδια θέση, πάλι το ίδιο θα κάνουν, και με την υπόσχεση από μέρους μας πως η ευγνωμοσύνη που νιώθουμε θα 'ναι απέραντη και θα την μεταβιβάσουμε στα παιδιά μας, ως το καλύτερο μάθημα ανθρωπίας. Ισως λιγό καθυστερήσουμε να ανακαλύψουμε όλες τις ιστορίες, αφού πολλές οικογένειες Λαρισαίων δεν υπάρχουν πια. Πολλές ιστορίες ίσως είναι ελλιπής. Ρωτήσαμε τις υπάρχουσες οικογένειες Εβραίων Λαρισαίων να μας πουν τις ιστορίες τους. Ανακαλύψαμε 10 τέτοιες ιστορίες οικογενειών ιωαννίτρων και σας τις παρουσιάζουμε.

Μπέττα Μαγριζου

I. Η οικογένεια Ιωσήφ & Μαΐρης Κοέν

1943. Οι φήμες για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης οργιάζουν. Ο Ιωσήφ Κοέν, δικαστικός υπαλλήλος, μαζί με τη γυναίκα του Μαΐρη και τις δύο κόρες του Ρούλα και Ρίτα, εγκαταλείπουν τη Λάρισα. Ύστερα από πολλές περιπλανήσεις σε διάφορα χωριά, σταμάτησαν στους πρόποδες του Ολύμπου, στη θέση «Καλύβια» ή «Καράλακας». Μέσα σε καλύβια, όπου οι κτηνοτρόφοι έβαζαν τα ζώα τους το χειμώνα, έμειναν δύο μήνες. Ο τόπος ήταν πέρασμα για το ορεινό χωριό Καρυά. Η καλή τους τύχη ήρθε στο πρόσωπο της Μαρίας Ψευδοοικονόμου, που σταμάτησε να ξαποστάσει, καθώς ανέβαινε στο χωριό. Οταν έμαθε γιατί ζούσαν εκεί, σε τόσο άθλιες συνθήκες, χωρίς δεύτερη σκέψη τους πρότεινε να πάνε στην Καρυά και να μείνουν στο σπίτι της. Το Μάιο του 1944 η οικογένεια Κοέν ανέβηκε στο χωριό,

όπου οκτώ άτομα μοιράστηκαν ένα δωμάτιο στο σπίτι της οικογένειας Διονύση Ψευδοοικονόμου. Η διαβίωση ήταν πολύ δύσκολη. Σύντομα ο Ιωσήφ Κοέν, που για λόγους ευνόητους, ήταν γνωστός ως Γιάννης Λιόβιας, έγινε γραμματέας στην κοινότητα και η γυναίκα του θυμήθηκε την παλιά της τέχνη και έραψε ρούχα στις γυναίκες του χωριού. Πάλι ο καλός άγγελος της οικογένειας, η κυρά Μαρία, είχε αναλάβει να... τα ανταλλάσσει με ό,τι αυτή ήξερε ότι διέθετε η κάθε πελάτισσα: τυρί, αλεύρι, λάδι κ.λπ. και έτσι επιβιώσαν. Από τότε οι σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ των δύο οικογενειών ήταν κάτι παραπάνω από φιλικές. Τα παιδιά της οικογένειας Κοέν θεωρούσαν την κυρά Μαρία δεύτερη μάνα τους. 90 χρονών σήμερα βρίσκεται ακόμα στη ζωή, αλλά δεν επικοινωνεί με το περιβάλλον.

Στη Λάρισα ζουν με τις οικο-

γένεις τους και είναι σήμερα εδώ ο γιος της Γιάννης και η κόρη της Ρούλα.

Η κα Ρούλα Κοέν-Κονέ επέδωσε τιμητική πλακέτα στον Γιάννη Ψευδοοικονόμου, ως εκπρόσωπο της οικογένειάς του.

2. Η οικογένεια Ισαάκ & Μαρίκας Ναχμούλη

Η διάσωση της οικογένειας του Ισαάκ και της Μαρίκας Ναχμούλη, με τις κόρες τους Τζαμήλα και Εσθήρ, οφείλεται στην οικογένεια του Ιωάννη Μοράρου από την Φαλάνη.

Κατά την διάρκεια της Ιταλικής Κατοχής, η κόρη της οικογένειας Ναχμούλη, Εσθήρ, εργαζόταν ως ταμίας στο εμπορικό κατάστημα των αδελφών Μαγριζου, στο οποίο προμηθευτής ήταν ο Ιωάννης Μοράρος.

Οταν μπήκαν οι Γερμανοί στη Λάρισα και άρχισαν τις διώξεις, ο

Ιωάννης Μοράρος πήγε στο κατάστημα, όπου εργαζόταν η Εσθήρ και της είπε επί λέξει: «Όταν φοβηθείς να έρθεις στο Τατάρ στο σπίτι μου». (Τατάρ είναι η παλιά ονομασία της Φαλάνης). Πράγματι, καθώς ο φόβος και ο τρόμος ήταν παντού, η Εσθήρ με την οικογένειά της πήγαν στο σπίτι αυτού του υπέροχου ανθρώπου, όπου φιλοξενήθηκαν μέχρι το Μάιο του '44. Όταν οι Γερμανοί έφτασαν στο χωριό, έφυγαν για πιο ασφαλή μέρη.

Στη Φαλάνη η Εσθήρ έλαβε από την Κοινότητα, όπου ήταν πρόδρος τότε ο αδελφός της γυναίκας του Μοράρου, ταυτότητα με το όνομα Κατίνα Τουφεκή.

Η κα Εσθήρ Ναχμούλη-Μασσαράνο, η Κατίνα Τουφεκή τότε, επέδωσε τιμητική πλακέτα στην κόρη του Ιωάννη Μοράρου, κυρία Ελένη Σαμόλαδου.

Κατά την έρευνά μας ανακαλύψαμε ότι στο ίδιο σπίτι βρήκαν καταφύγιο και τα παιδιά του Δαυίδ και της Αλέγρας Μαγρίζου.

3. Η οικογένεια Συμεών & Σαρίνας Μαγρίζου

Η φιλία που είχαν αναπτύχθει πριν από τον πόλεμο, οι δύο οικογένειες Συμεών Μαγρίζου και Ιωάννη Αρζομανίδη, από την Αμυγδαλέα, πρώην Γούνιτσα αποδείχτηκε πολύτιμη, καθώς η οικογένεια Μαγρίζου σώθηκε χάρη σ' αυτή. Με τους διωγμούς των Εβραίων ο Ν. Αρζομανίδης προσκάλεσε στο χωριό και φιλοξένησε στο σπίτι του για 2-3 μήνες τον Συμεών και τη Σαρίνα Μαγρίζου με την τέσσερα παιδιά τους. «Θα τρώμε» τους είπε «από ένα τουσκάλι». Ο κίνδυνος όμως μεγάλωνε και ο Νίκος Αρζομανίδης σκέφτηκε ότι έπρεπε η οικογένεια Μαγρίζου να μετακινηθεί βορειότερα για περισσότερη

ασφαλεία. Επάνω στο βουνό υπήρχε ένα έργο μοναστήρι. Αμέσως οργάνωσε τη μεταφορά τους εκεί, και πολλών άλλων εβραϊκών οικογενειών, μεταξύ των οποίων και του ραβίνου Λάρισας Ισαάκ Κασπούτο. Έμειναν 8 μήνες στο μοναστήρι. Στο διάστημα αυτό ο Συμεών Μαγρίζος είχε εμπιστευτεί τα κλειδιά της αποθήκης, όπου φύλαγε το εμπόρευμά του, που ήταν μεταχειρισμένα ρούχα, στον Νίκο Αρζομανίδη. Εκείνος πήγαινε συχνά στη Λάρισα και αντάλλασσε εμπόρευμα με τρόφιμα και είδη πρώτης ανάγκης, με τα οποία εφοδιαζε συχνά και με τη βοήθεια των ανταρτών της περιοχής, τους φυγάδες Εβραίους, που κρυβόντουσαν στο μοναστήρι.

Η οικογένεια Μαγρίζου επέζησε χάρη στο Νίκο Αρζομανίδη και την οικογένεια του, που τους φύλαξε και έδινε λύσεις στα μεγάλα προβλήματά τους. Σήμερα ο Νίκος Αρζομανίδης είναι 87 ετών και οι απόγονοι των δύο οικογενειών διατηρούν πολύ καλές σχέσεις.

Ο κ. Λέων Μαγρίζος επέδωσε την τιμητική πλακέτα στην κόρη του Νίκου Αρζομανίδη, κυρία Ελένη Αρζομανίδου, ως εκπρόσωπο της οικογένειάς της.

4. Η οικογένεια Δανίδ & Αλέγρας Μαγρίζου

Οταν κηρύχτηκε ο πόλεμος, η οικογένεια του Αποστόλη και της Ιουλίας Τσακνάκη και τα παιδιά τους, μικρά τότε, ο Αντώνης, ο Νίκος και η Βούλα, που ήταν οικογενειακοί φίλοι με την οικογένεια του Δανίδ και της Αλέγρας Μαγρίζου, τους πρόσφεραν καταφύγιο στο Βαθύρεμα, στο φιλόξενο σπίτι τους.

Όταν ήρθε η Γερμανική Κατοχή, ο Δανίδ Μαγρίζος, θεωρώντας ότι μπορεί να προστατεύσει την οικο-

γένειά του, χρησιμοποιώντας ως καταφύγιο το εκκοκκιστήριο του, τους πήρε και πήγαν στη Λάρισα. Δυστυχώς, μόλις πήγαν στη Λάρισα, βρέθηκαν στο μεγάλο βομβαρδισμό, στον οποίο σκοτώθηκε ο Δανίδ Μαγρίζος.

Έτσι η χήρα με τα τέσσερα παιδιά της, το Ζακίνο, το Ζαχαρία, το Σίμο και την Εύα, πονεμένοι όλοι από το χαμό του συζύγου και πατέρα, ξαναγύρισαν να κρυφτούν στο Βαθύρεμα, στην ίδια φυλική οικογένεια. Εκεί κάθισαν, μέχρι που πληροφορήθηκαν για τους διωγμούς των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, οπότε έφυγαν για την Αθήνα, αναζητώντας πιο ασφαλές καταφύγιο.

Λίγες μέρες πριν την εκδήλωση πληροφορηθήκαμε πως στην ίδια οικογένεια Τσακνάκη φιλοξενήθηκε και η οικογένεια του Ααρών και Αννέτας Χαζάν με τα παιδιά τους Αλμπέρτο και Ματούλα.

Ο εγγονός του Δανίδ και της Αλέγρας Μαγρίζου κ. **Τζων Μαγρίζος**, επέδωσε την τιμητική διάκριση στον κ. **Αντώνη Τσακνάκη**, γιο του Αποστόλη και της Ιουλίας Τσακνάκη.

5. Η οικογένεια Δανίδ & Αλέγρας Μωυσή

Τον Νοέμβριο του 1943, ο Δανίδ και η Αλέγρα Μωυσή, με τα έξι παιδιά τους, στην αγωνία τους να ξεφύγουν τη σύλληψη από τους Γερμανούς κατέφυγαν στο χωριό Στόμιο, το γνωστό Τσάγεζι.

Όταν η οικογένεια Μωυσή περνούσε, με τα κάρα που τη μετέφερε στο Στόμιο, από το γειτονικό χωριό Ομόλιο, τότε Λασποχώρι, ο πρώτος άνθρωπος που συνάντησε ήταν ο Αλέκος Καλλιτζής, που ως αντάρτης τότε, έκανε περιπολία. Μετά από μια ανάκριση επιβεβλημένη από την

οργάνωση, και αφού ο μεγάλος γιος, Εσδράς, επικαλέστηκε το όνομα του φίλου του Σταύρου Διαμαντή από το Στόμιο, τους συνόδευσε ο ίδιος στο χωριό. Εκεί, η οικογένεια βρήκε κατάλυμα σε ένα παλιό οίκημα, που βρισκόταν στην αυλή του σπιτιού της χήρας Ευμορφίας Καλλιτζή. Αυτή και τα παιδιά της Γιάννης, Αλέκος, Τριανταφυλλιά, Ανθή και Μαίρη, αγκάλιασαν αμέσως με αγάπη, την οικογένεια Μωυσή, της έδωσαν όλα τα μέσα για να επιβιώσει και, στη συνέχεια, συνέβαλαν στη διάσωσή της, κατευθύνοντας και εμπνέοντας την ευεργετική συμπεριφορά των κατοίκων του χωριού απέναντι της, που την προστάτεψαν από τους Γερμανούς, σε επιδρομές που έκαναν αυτοί για τον εντοπισμό Εβραίων στο χωριό.

Για τη συγκινητική εκείνη συμπάρασταση, που υπήρξε εξαιρετικά ανθρώπινη, η διασωθείσα οικογένεια αισθάνεται αιώνια ευγνωμοσύνη και οι δεσμοί φιλίας, που αναπτύχθηκαν τότε, εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμα και σήμερα. Σήμερα ο Αλέκος Καλλιτζής είναι ένας έφηβος 90 ετών.

Ο κ. Εσδράς Μωυσής, γνωστός στο χωριό ως Αντρέας, επέδωσε την τιμητική διάκριση στο φίλο και σωτήρα του Αλέκο Καλλιτζή, ως εκπρόσωπο της οικογένειάς του.

6. Η οικογένεια Λέων & Εύας Μιζάν

Λέων Μιζάν, μπακάλης στο επάγγελμα, αγόραζε αμύγδαλα από τον παραγωγό και, όπως αποδείχτηκε, ΑΝΘΡΩΠΟ Νίκο Καραδήμο, ο οποίος, όταν συναντήθηκε με το συνεργάτη του και τον είδε ανήσυχο για την υπάρχουσα κατάσταση, χωρίς καμία δεύτερη σκέψη του είπε: «το σπίτι μου και δικό σου».

Ετοι, η οικογένεια του Νίκου και της Ελένης Καραδήμου, από το Συκούριο, με τα παιδιά τους Γιώργο, Μί-

χάλη, Έυγενία, Αννούλα, Κουλά και Τασία, φιλοξένησαν στο σπίτι τους, κατά τη διάρκεια της Κατοχής, την οικογένεια του Λέων και της Εύας Μιζάν, με τα παιδιά τους Ζακίνο και Ζήνα και τη γιαγιά Ζηνή. Οταν ο κίνδυνος πλησιάσε στο χωριό, ο Νίκος Καραδήμος οδήγησε την οικογένεια στους πρόποδες του Κισσάβου, σε μια παράγκα. Άλλα κι εκεί κινδύνεψαν, όταν βγήκε μια αυστηρή γερμανική διαταγή, όπότε και η οικογένεια Μιζάν και η οικογένεια Καραδήμου άρχισαν να ανεβαίνουν στην Όσσα με μια ομάδα ανταρτών. Η μικρή κόρη της οικογένειας Μιζάν, η Ζηνούλα, 2 χρονών τότε, έκλαιγε και υπήρχε φόβος να αποκαλυφθούν όλοι της ομάδας. Έτσι η δωδεκάχρονη Έυγενία Καραδήμου πήρε τη μικρή τηλιγύμνη σε μια κόκκινη βελέντζα και αποσχίστηκε από την ομάδα. Χάθικε όμως στα βουνά και περιπλανήθηκε, με την μικρή αγκαλιά, για 10 μέρες. Τελικά όμως η 12χρονη Έυγενία σώθηκε και έσωσε και τη μικρή Ζηνούλα, η οποία, για δύο χρόνια, είχε κόκκινα μαλλιά από τη βρεγμένη από τη βροχή βελέντζα. Η τότε 2χρονη Ζηνούλα επέδωσε την τιμητική πλακέτα στην σωτήρα της Ευγενία Καραδήμου-Γεωργοπούλου, ως εκπρόσωπο της οικογένειας του Νίκου και της Ελένης Καραδήμου.

7. Η οικογένεια Χαΐμ & Ερικέττης Κοέν

Το Νοέμβριο του 1940, με τους πρώτους βομβαρδισμούς των Ιταλών στη Λάρισα, ο Χαΐμ και η Ερικέττη Κοέν, για μεγαλύτερη ασφάλεια, κατέφυγαν στο Συκούριο, με τα δύο μωρά παιδιά τους τον Αβραάμ 4 ετών και την Ελλη 8 μηνών. Άγνωστοι μεταξύ αγνώστων, δυσκολεύτηκαν πολὺ να βρουν στέγη, ώσπου η οικογένεια Καραδήμου, τους παραχώρησε ένα

δωμάτιο στο μεγάλο σπίτι τους. Ο πατέρας Χαΐμ Κοέν, που ήταν φανοποιός, παρέμεινε στη Λάρισα, όπου συνέχισε να εργάζεται. Όταν όμως οι βομβαρδισμοί έγιναν πιο συχνοί και ο βάνατος από την πείνα και το μεγάλο σεισμό παραμόνευε παντού, ήρθε και εκείνος στο Συκούριο, όπου δούλευε, φτιάχνοντας καζάνια. Η μητέρα Ερικέττη ήταν μοδίστρα και έραβε ρούχα στις χωρικές. Στο σπίτι του Καραδήμου οι δύο οικογένειες έζησαν αγαπημένα για δυόμισι χρόνια. Εκεί, το 1942, γεννήθηκε και η μικρή κόρη του Χαΐμ Κοέν, Ρούλα. Είχαν αλλάξει και τα ονόματά τους, για να μη προδίδουν τη θρησκεία, αλλά αυτό σε λίγο ήταν κοινό μυστικό. Την άνοιξη του 1943, που οι Γερμανοί ήρθαν στη Λάρισα, αναρτήθηκε στο χωριό ανακοίνωση για τις συνέπειες που θα έχουν όσοι φύλαγαν Εβραίους και ο Γιάννης Καραδήμος, που βρέθηκε σε πολύ δύσκολη θέση, τους φυγάδευσε στην Όσσα, στο μικρό χωριό Τόιβασι, όπου έζησαν, με αφάνταστες δυσκολίες, σε ένα βουστάσιο, για 6 μήνες. Τα παιδιά όμως του Γιάννη Καραδήμου, Κώστας και Μιχάλης, τους φρόντιζαν και τους έφερναν τρόφιμα με κίνδυνο της ζωής τους. Το φθινόπωρο γύρισαν στο Συκούριο, όπου έμειναν μέχρι την απελευθέρωση. Μεταξύ των δύο οικογενειών δημιουργήθηκε πολύ στενός δεσμός, που διατηρούν ακόμη και σήμερα. Η κα Έλλη Κοέν-Μαγρίζου επέδωσε την τιμητική διάκριση στον κύριο Μιχάλη Καραδήμο, ως εκπρόσωπο της οικογένειάς του.

8. Η Ερικέτη Χαζάν και ο γιος της Μίνος Χαζάν

Η νεαρή μητέρα Ερικέτη Χαζάν, έμεινε μόνη με τον τετράχρονο γιο της Μίνο. Στο χωριό Χαλίτσι, όπου κρυβόντουσαν, έπιασαν τον άντρα της Ζακίνο

Χαζάν, οι Γερμανοί σε μπλόκο. Μόνη, με ένα μικρό παιδί, θλιμμένη για τον χαμό του άντρα της, (αργότερα μάθανε πως οδηγήθηκε στο στρατόπεδο του Άουσβιτς, απ' όπου δεν γύρισε ποτέ), αποφάσισε να πάει, για περισσότερη ασφάλεια, στο χωριό Ανατολή Αγιάς, τότε Σελίτσανη.

Κατάκοποι, από τις πολλές ώρες πεζοπορίας, έφτασαν στην πλατεία της Ανατολής.

Εκεί, η τύχη έφερε μπροστά τους τον αγροφύλακα **Κυριαζή Τσούκα**, έναν άνθρωπο με Α κεφαλαίο, που, χωρίς κανένα δισταγμό και καμιά προσυνεννόήση με τη γυναίκα του, τους οδήγησε στο σπίτι του, όπου τους υποδέχτηκε η σύζυγός του **Ευαγγελία Τσούκα**, τόσο θερμά και μεγαλόφυχα, που διέλυσε την όποια συστολή και αμηχανία είχαν οι δυο ταλαιπωρημένοι άνθρωποι.

Η φιλοξενία τους από το ζεύγος Τσούκα κράτησε μέχρι το τέλος του Πολέμου και η σχέση των δύο οικογενειών, μεταπολεμικά, άγγιξε τα επίπεδα της συγγένειας.

Ο **Κυριαζής Τσούκας** πέθανε αμέσως μετά την απελευθέρωση, ενώ η **Ευαγγελία Τσούκα**, σε ηλικία άνω των 90 ετών, πριν ένα χρόνο. Απόγονοι τα παιδιά τους Αλίκη, Θέκλα, Κατίνα και Παυσανίας.

Η κα Αλίκη Τσούκα - Βαφειαδάκη παρέλαβε την τιμητική διάκριση από τον ίδιο τον τότε τετράχρονο **Mivo Χαζάν**.

9. Η οικογένεια Ααρών & Αννέτας Βενουζίου

Η οικογένεια του Ααρών και της Αννέτας Βενουζίου, με τα τρία τους παιδιά τότε, τον Ζακίνο, τον Μάνθο και την Αλέγηρη, βρέθηκαν στην Κατοχή να κρύβονται στον Αμπελώνα. Όταν όμως οι Γερμανοί έφτασαν στον Αμπελώνα, θεώρησαν ότι θα είναι πιο ασφαλές γι' αυτούς, να πάνε στα Δελέρια. Εκεί δεν γνώριζαν κανέναν. Τους παραχωρήθηκε λοιπόν ένας αχυρώνας, όπου και κατέλυσαν. Η Αννέτα Βενουζίου ένοιωσε πολύ άσχημα εκεί μέσα, καθώς ήταν αλλιώς συνηθισμένη, και διαμαρτυρήθηκε. Τότε, ο πρόεδρος του χωριού τους μετέφερε στο σπίτι του αδελφού του **Νικολάου Παπανικολάου**, ένα αρχοντικό από τα καλύτερα του χωριού. Εκεί φιλοξενήθηκαν για ένα χρόνο. Τους προσφέρθηκε από την οικογένεια Παπανικολάου το καλύτερο δωμάτιο, το καλύτερο φαγητό και όλες οι ανέσεις. Έζησαν αρμονικά και διατηρούν μέχρι σήμερα τις καλές τους σχέσεις με τους απογόνους του Νικολάου Παπανικολάου, που είναι τα παιδιά του Αντρέας και Σωκράτης.

Ο γιος του Ααρών και της Αννέτας Βενουζίου κ. **Μάνθος Βενουζίου** επέδωσε την τιμητική διάκριση στο γιο του Νικολάου Παπανικολάου κ. **Ανδρέα Παπανικολάου** ως εκπρόσωπο της οικογένειάς του.

10. Η οικογένεια Ηλία & Σαρίνας Σασών

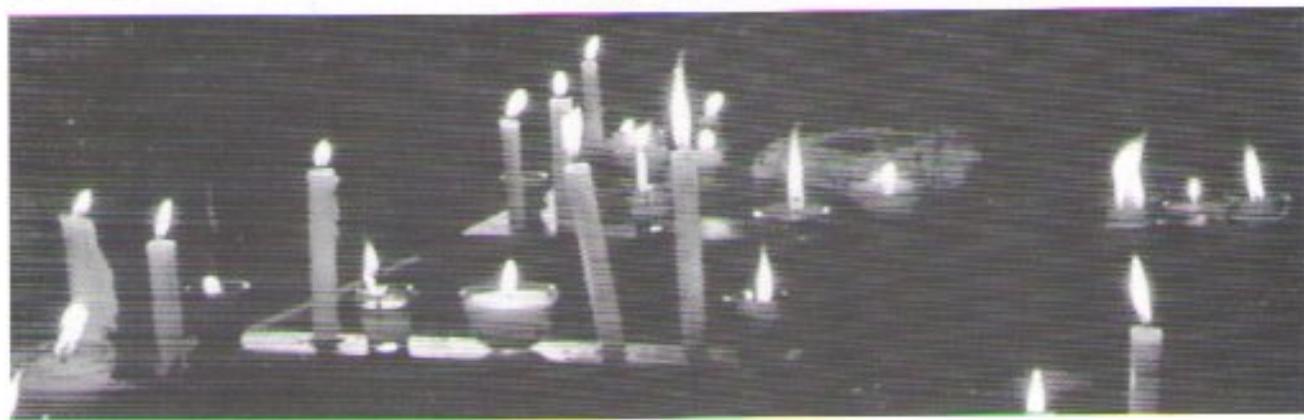
Η οικογένεια του Ηλία και της Σαρίνας Σασών, με τα παιδιά τους, στην Κατοχή κρύφτηκαν στο φιλικό σπίτι του **Χρήστου** και της **Σταυρούλας Γιαννουλέα**, στη Δογάνη Αγιάς, τη σημερινή Ανάβρα.

Οι δύο οικογένειες διατηρούσαν επαγγελματικές και φιλικές σχέσεις, οι οποίες με τη συγκατοίκηση έγιναν ισχυρότερες, αγγίζοντας τους δεσμούς συγγένειας. Τα παιδιά του Χρήστου ήταν και παιδιά του Ηλία και τα παιδιά του Ηλία ήταν και παιδιά του Χρήστου.

Ζήσανε μέχρι το τέλος του Πολέμου συν μία οικογένεια και διατηρούν ακόμα και σήμερα οι απόγονοί τους πολύ στενές φιλικές σχέσεις.

Σήμερα εδώ έχουμε τους απογόνους του Χρήστου και της Σταυρούλας Γιαννουλέα, τα παιδιά τους δηλαδή Δημήτρη και Κωνσταντίνο.

Η εγγονή του Ηλία και της Σαρίνας Σασών κα **Νινέτα Σασών** επέδωσε τη διάκριση στον κ. **Δημήτρη Γιαννουλέα**.

ΒΟΛΟΣ

Mε συνεργασία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και της Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου πραγματοποιήθηκαν, στις 31 Ιανουαρίου 2007, εκδηλώσεις για να τιμηθεί η Εθνική Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ήρώων του Ολοκαυτώματος*.

Μετά την επιμνημόσυνη δέηση που τελέστηκε παρουσία των Αρχών, εκπροσώπων των Ισραηλιτικών Κοινοτήτων Ελλάδος κ.ά., ακολούθησε κατάθεση στεφάνων στο Μνημείο Ολοκαυτώματος Βόλου.

Στη συνέχεια, στην αίθουσα Συνεδριάσεων του Δήμου Βόλου, έλαβε χώρα η πανηγυρική εκδήλωση η οποία άρχισε με προσφωνήσεις από τον νομάρχη Μαγνησίας κ. Απόστολο Παπατόλια, τον πρόεδρο της Ισραηλιτικής Κοινότητας κ. Μαρσέλ Σολομών, τον πρωτοπρεσβύτερο πατέρα Χαρίλαο, εκπρόσωπο του Σεβασιότατου Μητροπολίτη Δημητριάδος & Αλμυρού, τον αντιδήμαρχο Βόλου κ. Απόστολο Φοινικόπουλο, τον δήμαρχο Ν. Ιωνίας κ. Παύλο Μαβίδη και τον πρόεδρο του Κ.Ι.Σ κ. Μωυσή Κωνσταντίνη.

Κεντρικός ομιλητής ήταν ο εκπαιδευτικός κ. Νίκος Σωτηρίου, με θέμα «Ανθρωπολογική και κοινωνικό-πολιτισμική προσέγγιση του Ολοκαυτώματος».

Οι Κοινότητα απέμεινε τιμητικές διακρίσεις σε αυμπολίτες ή απογόνους τους, οι οποίοι πρόσφεραν βοήθεια στους Εβραίους του Βόλου στη διάρκεια του ναζιστικού διώγμού. Τιμήθηκαν με πλακέτα και διπλώμα από την Κώστα Χαλέβας & Απόστολος Ανεμούλης οι οποίοι οργάνωσαν εκστρατεία διάσωσης δεκάδων Εβραίων με το τραίνο του Πηλίου, στην περιοχή της Βυζαντίου, Μιχάλης & Νίκος Κουφούμαλος, που διέσωσαν την οικογένεια του Ανσέλμου Μουρτζούκου, Κωνσταντίνος Μπουρζής, ο οποίος διέσωσε τον Ιωσήφ Κοέν και τον Πέπο Σακκή, και Στάμος Γεώργιος, που διέσωσε την οικογένεια του Ιάκωβου Ματαθία.

Από την εκδήλωση στο Μνημείο Ολοκαυτώματος του Βόλου

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Περίληψη της ομιλίας του κ. Νίκου Σωτηρίου

Στον περιορισμένο χρόνο που έχω στη διάθεσή μου θα προσπαθήσω να σας παρουσιάσω τις δύο όψεις του τερατώδους εγκλήματος που έμεινε στη μνήμη της ανθρωπότητας ως Ολοκαύτωμα: την πιο συστηματικά και επιστημονικά υργανωμένη εξολόθρευση της αριθμού Εβραίων, που παρόμοιο του δεν έχει γνωρίσει η ανθρώπινη ιστορία, από λόγους και μόνον ιδεολογικούς. Ο αριθμός πλησιάζει τα 6 εκατομμύρια, η εξολόθρευση σχεδιάστηκε και εκτελέστηκε με επιστημονική ακρίβεια και μεθοδικότητα εις βάρος του εβραϊκού λαού για λόγους καθαρά ιδεολογικούς (απόρροια του πιο ακραίου φυλετισμού σε συνδυασμό με τη μαζική ταπείνωση των Γερμανών λόγω των συνθηκών του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και της οικονομικής καθίζησης της Γερμανίας, την ίδια εποχή, από το οικονομικό κραχ).

Ανάφερα τις δύο όψεις του Ολοκαυτώματος και έκανα λόγο για το σύμπλεγμα των εξωτερικών γεγονότων που συνθέτουν τη συνολική εικόνα του Ολοκαυτώματος και τα οποία καδικοποιημένα είναι:

α. Ο ευρωπαϊκός, και ιδιαιτέρως ο γερμανικός αντισημιτισμός.

β. Η εξέλιξη και εδραίωση των φυλετικών θεωριών στη Γερμανία τον 19^ο αι. που προετοίμασε το δρόμο της χιλευτικής ιδεολογίας.

γ. Αντισημιτισμός και φυλετισμός στο πλαίσιο της ανολοκλήρωτης γερμανικής αστικοποίησης και των ταπεινώσεων μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (συνθήκη των Βερσαλλιών και ό,τι αυτή συνεπαγόταν για την πορεία της Γερμανίας τον 20ό αι.).

δ. Η εμφάνιση και εδραίωση του εθνικοσιαλισμού και του κομματικού του φορέα, της ιδεολογίας του και των πρακτικών του, μέσα στο χάος που δημιούργησε η κατάρρευση της Γερμανίας, η αποτυχημένη σοβιετοποίησή της και το οικονομικό κραχ του '29.

ε. Η αδυναμία των κομματικών συσχετισμών στη διάρκεια της βραχύβιας Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, ο ρόλος των αριστοκρατικών και οικονομικών κύκλων που «προσέλαβαν» τον Χίτλερ ως υπηρέτη και προπαγανδιστή τους και τα μοιραία λάθη του υπέργηρου Προέδρου Χίντεμπουργκ.

στ. Η απογείωση του Χίτλερ: η δικτατορική του εξουσία, οι φοβεροί νόμοι της Νυρεμβέργης (1935), η «Νύχτα των Κρυστάλλων» (1938), η δημιουργία του τερατώδους συστήματος κρατικής ασφαλείας (ένα σύμπλεγμα παραστρατιωτικών ομάδων που επέβαλαν με τη χειρότερη βία τη ναζιστι-

κή ιδεολογία), η ακύρωση της συνθήκης των Βερσαλλιών, το Μάναχο (1938) όπου ο Χίτλερ πέτυχε το ακατόρθωτο, να κάνει διπλωματικό περίπατο επιβάλλοντας τους δρους του σε Μ. Βρετανία και Γαλλία (αναγνώριση τετελεσμένων: προσάρτηση Αυστρίας, κατάκτηση Σουηδίας).

ζ. Ο γερμανικός λαός πεινασμένος, ταπεινωμένος και εξουθενωμένος παραδίδεται στην αγκαλιά του ναζισμού: ο Χίτλερ έρει να καλλιεργεί στην ψυχή των Γερμανών τον πιο άγριο φυλετικό πατριωτισμό που μπροστά στο «θαύμα» (ψωμί, εργασία, εθνική αποκατάσταση, μεγάλη Γερμανία), αδιαφορούν για τους διώγμους των αντιπάλων του, ανάμεσα σ' αυτούς και των Εβραίων. Στήνονται σιγά-σιγά τα πρώτα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, απολύονται οι αντίπαλοι του καθεστώτος, διώκονται, σπιγματίζονται, αλλά κανείς δεν ενδιαφέρεται για την Ελευθερία. Πρωτοφανής μαζική ναζιστική υστερία, που θα ενταθεί με τις νίκες του γερμανικού στρατού στα μέτωπα από το '39 ως το '41.

η. Τότε σχεδιάζεται η «Τελική Λύση» του εβραϊκού προβλήματος: λόγω του αδιεξόδου στο ανατολικό μέτωπο και της τροπής του πολέμου εναντίον της Γερμανίας, αποφατίζεται η ολοκλήρωση της μεταφοράς των Εβραίων από τις κατεχόμενες χώρες στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως και η μαζική δολοφονία τους σε συνθήκες πρωτοφανούς αγριότητας, και, αφού εξαντλήθιούν στις άγριες συνθήκες εγκλεισμού, αδιανόητης καταναγκαστικής εργασίας, υποστηριζούνται εξευτελισμών, οδηγούνται στους θαλάμους των αερίων και από εκεί καίονται στους φούρνους.

Αυτά είναι τα εξωτερικά γεγονότα που συνθέτουν το πλέγμα των γεγονότων που ολοκλήρωσαν το Ολοκαύτωμα.

Υπάρχει και η εσωτερική πλευρά του Ολοκαυτώματος: Συγκεκριμένα γεγονότα που συνθέτουν την αθέατη πλευρά του χωρίς τα οποία ο ιστός των γεγονότων δεν θα απέδιδε παρά ελάχιστα, το πολύ-πολύ περιορισμός των Εβραίων, ίσως και κάποιες περιορισμένες διώξεις. Αυτά είναι:

α. Η μετατροπή ενός λαού, του γερμανικού, σε άθυρμα, σε παιχνίδι, στα χέρια ενός δημαρχού και μιας παρέας εγκληματιών, ανθρώπων που δεν ήθερναν να οριοθετήσουν το καλό και το κακό, στερούνταν ηθικής συνειδήσεως.

β. Οι ευθύνες των κομμάτων της δημοκρατίας της Βαϊμάρης που αποδείχθηκαν ανίκανα να βγουν από την κρίση της περιόδου 1919-1930 αλλά έγιναν μέρος της κρίσης ρίχνοντας το γερμανικό λαό στην έσχατη απελπίσια.

γ. Ο εγκλωβισμός των Γερμανών διανοούμενων στον αρρωστημένο πατριωτισμό και η αδυναμία των αστικών στρωμάτων να εδραιώσουν μία δημοκρατική, αναγεννησι-

ακή κουλτούρα, να ολοκληρώσουν το Διαφωτισμό και στη Γερμανία, όπως στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες (κυρίως τη Γαλλία).

δ. Οι εγκληματικές ευθύνες των νικητριών δυνάμεων του Α' Παγκοσμίου Πολέμου που έριξαν σε πρωτοφανή κρίση το γερμανικό λαό και τον έκαναν πειθήνιο όργανο των ποσκληρών και μαύρων πατριωτικο-φυλετικών κηρυγμάτων.

ε. Ο εφιαλτικός κόσμος των στρατοπέδων συγκεντρώσεως: επιστημονικά οργανωμένος, ως την τελευταία λεπτομέρεια, εφιαλτικός κόσμος εγκληματιών, ιδεολόγων, δημίων, επιστημόνων που παρήγαγαν εξευτελισμό, απανθρωπία. Θάνατο! Ανατράπηκε, μέσα στις πιο εφιαλτικές συνθήκες κράτησης και οργανωμένης κατεδάφισης των ευρωπαϊκών αξιών - και των δυτικών γενικότερα- η καθιερωμένη λογική και ηθική της εργασίας, που πήρε μορφή και χαρακτήρα εξόντωσης αντί να είναι δημιουργική. Ο εφιαλτικός κόσμος των στρατοπέδων, με την οργανωμένη και μεθοδευμένη εξόντωση εκατομμυρίων ανθρώπων, απέβλεπε σε κάτι χειρότερο: στο να στερήσει τους έγκλειστους από κάθε νότη μια ζωή!

στ. Η επιστημονική μεθόδευση και οργάνωση του θανά-

του στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως έβαλε μπροστά μας δύο ακόμη σοβαρά ζητήματα: Γιατί ο Θεός ανέχθηκε τόσο παράλογο έγκλημα; Και: Γιατί δεν άντεξαν οι πολιτισμικές δομές της ευρωπαϊκής κουλτούρας; Μετά το Ολοκαύτωμα αναπτύχθηκε μια ολόκληρη θεολογία για την σύγχρονη παρουσία του Κακού στον κόσμο και, επίσης, τι είναι τελικά αυτό που ονομάζεται άνθρωπος ιδωμένος μέσα στις αποκαλυπτικές φλόγες των κρεματορίων.

Αυτός είναι ο εσωτερικός ιστός των τρομακτικών γεγονότων που παραμένουν πρόκληση για τη συνείδηση του λεγομένου πολιτισμένου ανθρώπου, γεννούν ακόμη αναπάντητα ερωτήματα για τον Θεό, το Κακό, το Πολιτισμό, τον Ανθρώπο: τα σχετικά όρια με ταξέδια ανθρωπισμού και βαρβαρότητας, το πόσο εύκολα μπορεί να χρησιμοποιήσει ο δημιγός την ανθρώπινη ψυχή, τη σχετικότητα των αξιών του Πολιτισμού και της αντοχής των δημοκρατικών θεσμών, ποια Παιδεία μπορεί, και ως ποιο σημείο, να σταθεί ανάχωρα σε προκαταλήψεις και ιδεοληψίες που καλλιεργούνται αιώνες στη συνείδηση εκατομμυρίων ανθρώπων.

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΕΙΝΑΙ ΑΚΡΑΙΟ ΚΑΙ ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΟ

Προσφώνηση του Νομάρχη Μαγνησίας κ. Απόστολου Παπατόλια

HΗμέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων & Ήρώων του Ολοκαυτώματος, την οποία τιμούμε σήμερα, μας θυμίζει πως δεν πρέπει να ξεχνούμε, πολύ περισσότερο να αμφισβητούμε το πρόσφατο ιστορικό παρελθόν, το οποίο σημαδεύτηκε από απεχθείς πράξεις, από απάνθρωπα και σκληρά γεγονότα.

Το Ολοκαύτωμα είναι ένα γεγονός ακραίο και αποτρόπαιο. Με θύματα εκατομμύρια Εβραίους που προέρχονταν από ολόκληρη την Ευρώπη - και όχι μόνο. Εκατομμύρια συνανθρώπους μας, που πλήρωσαν τόσο σκληρά το τίμημα της διαφορετικότητας, της έλλειψης κάθε έννοιας αρχών και αξιών που έχουν ως κέντρο τον άνθρωπο. Ανάμεσά τους και πολλοί συμπατριώτες μας. Έλληνες από τη Θεσσαλονίκη, την Αθήνα, τον Βόλο, από παντού.

Οι ανθρώπινες απώλειες μεγάλες. Μέσα σε μικρό διάστημα χάθηκαν 67.151 Έλληνες Εβραίοι, όταν στο σύνολο τους ήταν 77.377. Χάθηκε, δηλαδή, το 86% του εβραϊκού πληθυσμού της χώρας μας.

Τον Οκτώβριο του 1944 απέλευθερώθηκε ο Βόλος. Όμως λίγους μήνες πριν, το Μάρτιο του 1944 - κατά τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Γερμανών - 155 Εβραίοι συμπατριώτες μας από τη Μαγνησία, μέλη της Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου, συνελήφθησαν και στάλθηκαν στα χιτλερικά στρατόπεδα, απ' όπου δεν επέστρεψαν ποτέ.

Τιμούμε σήμερα τη μνήμη τους, τη μνήμη όλων. Και κα-

λούμαστε σε μια κοινή περισυλλογή. Για εκείνα που έγιναν, για όσα πρέπει να προλάβουμε ή και να αποτρέψουμε να γίνουν. Καθώς οι θηριωδίες αυτές είναι μια κατάφορη προσβολή του διεθνούς δικαίου. Προσβολή στον πυρήνα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ίδιας της ζωής.

Κοιτάζοντας την ιστορία είμαστε υποχρεωμένοι όλοι σήμερα να διαφυλάξουμε τα κεκτημένα. Να εργαστούμε σθεναρά για την αποφυγή τέτοιων παρεκτροπών, για την πρόληψη ή την καταστολή γεγονότων, τα οποία διαδραματίζονται - δυστυχώς, ακόμα και σήμερα - στη διεθνή σκηνή.

Η σημερινή ημέρα, η Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος είμαι μια θλιβερή επέτειος. Ταυτόχρονα όμως ημέρα προβληματισμού και ανάληψης συλλογικών ευθυνών, πάνω στα μέτρα και τις πρωτοβουλίες που χρειάζονται σε επίπεδο κρατών, λαών, αλλά και του καθένα μας ξεχωριστά, για τα σοβαρά και επίκαιρα ζητήματα της συναδελφωσης των λαών, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ναι, πρέπει πάντα να θυμόμαστε. Οι κίνδυνοι δεν παύουν ποτέ να ελλοχεύουν. Καθώς, παρά την εδραίωση της Δημοκρατίας σε παγκόσμια σχεδόν κλίμακα, παρά την πρόοδο της ανθρωπότητας, ο σύγχρονος πολιτισμός κινδυνεύει δυστύχους συνθήκες, όπου η διαφορά φυλής, θρησκείας ή χρώματος συνιστά ενοχή.

ΓΕΝΟΚΤΟΝΟΣ ΒΙΑ

Προσφώνηση του Δημάρχου Νέας Ιωνίας Βόλου κ. Παύλου Μαβίδη

Iσως λαοί που είχαν μια ιστορία βίας, γενοκτόνας βίας ενάντια στην ανθρώπινή τους ύπαρξη, κατανοούν περισσότερο τους ομοιοπαθείς με αυτούς λαούς. Κατ' αυτό τον τρόπο, εγώ ως απόγονος Ποντίων και εκπρόσωπος Ιώνων του Δήμου Νέας Ιωνίας κατανοώ το τραγικό γεγονός του Ολοκαυτώματος και το δράμα Εβραίων συμπολιτών μας.

Όλοι μας έχουμε συνειδηση της σημασίας της μνήμης όχι ως αντεκδίκηση, αλλά ως πεβασμό προς τα θύματα και ως προϋπόθεση ότι ο τρόμος, ο γενοκτόνος τρόμος δεν θα επαναληφθεί. Η καθιέρωση της 27ης Ιανουαρίου ως διεθνούς και ευρωπαϊκής Ημέρας Μνήμης των θυμάτων του Ολοκαυτώματος αποτελεί μια πράξη πολιτισμού και ένα μήνυμα ανθρωπισμού προς όλη την ανθρωπότητα. Αποτέλει την επανεμφάνιση, την επώαση του ναζιστικού αυγού του φιδιού, όπως έλεγε ο Μπρεχτ, υπερασπίζει σε πολιτικό πεδίο το δικαίωμα των Εβραίων, των Ισραηλιτών, να έχουν τη δική τους πατρίδα, το δικό τους κράτος. Συμβάλλει στη δημιουργία σχέσεων αλληλοσέβασμού και αλληλοκατανόησης ώστε το ίδιο δικαίωμα στην πατρίδα και το δικό του κράτος, να έχει και ο κάθε αγωνιζόμενος λαός.

Η 27η Ιανουαρίου είναι ο συμβολισμός της νίκης της ιδεολογίας της ζωής επί της ιδεολογίας του θανάτου που αντιπροσώπευσε ο Ναζισμός. Οι Έλληνες είμαστε ο ευρωπαϊκός λαός ο οποίος παρουσιάζει μια ιστορική ιδιαιτερότητα. Εμείς γνωρίσαμε την γενοκτόνα βία με τη μορφή του ναζισμού. Αυτό είναι το Δίστομο, η Κάνδανος, τα Καλάβρυτα, ο Χορτιάτης, το Πήλιο. Αντισταθήκαμε στο

Ναζισμό και υπερασπισθήκαμε όσο λίγοι λαοί τους Εβραίους αδελφούς συμπολίτες μας. Η ιστορία, δημος, λέει ότι εμείς δεκαετίες πριν γνωρίσαμε την γενοκτόνα βία με την μορφή μιας άλλης ιδεολογίας του θανάτου που αντιπροσώπευε ο Κεμαλισμός. Πάντως, οι ευρωπαϊκοί θεσμοί, το ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οφείλουν να καλύψουν αυτό το τεράστιο ηθικό και πολιτικό κενό καθιερώνοντας τη 19η Μαΐου ως ευρωπαϊκή ημέρα μνήμης των θυμάτων του Κεμαλισμού. Αν τη δεκαετία του 1920 καταδικαζόταν ο κεμαλισμός δεν θα είχαμε Άουτιτς.

Πολλά φωτισμένα κομμάτια της εβραϊκής διασποράς είναι αλληλέγγυα σ' αυτό τον αγώνα μας. Ελπίζουμε, για πολλούς λόγους, να έχουμε την αλληλεγγύη και των Εβραίων συμπολιτών μας. Έχουμε ένα κοινό. Γνωρίσαμε τον θάνατο, αγαπούμε τη ζωή. Θέλουμε μία κοινωνία σεβασμού της διαφορετικότητας.

Η Νέα Ιωνία ως πολυπολιτισμικός Δήμος, με τους δημότες της να προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα, διαφορετικούς πολιτισμούς και εθνότητες, είναι έντονα ευαισθητοποιημένη σε θέματα κοινωνικών και ατομικών ελευθεριών. Τέλος, είναι γνωστό ότι υπάρχει ένα βιβλίο που αναφέρεται στο ποντιακό ζήτημα στον ΟΗΕ. Στο βιβλίο αυτό περιλαμβάνεται μια εγκύλιος ενάντια στις διακρίσεις εις βάρος των Εβραίων. Είναι η πρώτη που εξεδόθη ποτέ στην Ευρώπη και στον κόσμο. Ήταν το 1463 στην Βενετία. Αυτός που εξέδωσε την εγκύλιο ήταν ένας Έλληνας συμπατριώτης μας που καταγόταν από την Τραπεζούντα του Πόντου. Είναι ο Βησσαρίων ο Τραπεζούντιος.

ΣΤΗΝ ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ: ΧΩΡΙΣ ΑΙΤΙΑ, ΧΩΡΙΣ ΔΙΚΗ

Προσφώνηση του προέδρου της Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου κ. Μαρσέλ Σολομών

Για ποιόν είναι τα δάκρυα Σιμόνη;
Δεν μπορείς ούτε εσύ να ξεχωρίσεις πια.
Είναι τόσοι εκείνοι που έχασες,
τόσοι εκείνοι που ξεριζώθηκαν από τη ζωή σου
χωρίς να τους πεις αντίο.
Και τώρα; Τι κάνεις τώρα;
Λυπάσαι. Θυμάνεις. Αναρωτιέσαι.....

(Από το βιβλίο του Κύπρου συγγραφέα
Στέλιου Στελιανού "Τια ποιόν είναι τα δάκρυα Σιμόνη")

H σημερινή Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος καθιερώθηκε στη χώρα μας – όπως και σε όλον τον κόσμο – ομόφωνα από την Βουλή των Ελλήνων, για να μνημονεύουμε το παρελθόν, να το διατηρήσουμε στη μνήμη μας ζωντανό και να σφυρηλατούμε τους εαυτούς μας- και κυρίους τους νέους- για να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις του αύριο.

Συγκεντρωνόμαστε εδώ για να καθαγιάζουμε αυτή την

μνήμη και να στοχαστούμε τη σημασία της, για να θυμόμαστε αυτή την ιστορία της υπέρτατης οδύνης, να την κρατήσουμε ζωντανή, ώστε το κακό να μην ξαναβρεί πλέον πρόσφορο έδαφος για την αναβίωσή του. Γιατί αν δεν διδαχθούμε από την ιστορία, είμαστε καταδίκασμένοι να την ξαναζήσουμε. Είμαστε εδώ για να συμβάλλουμε στην οποιαδήποτε αλλαγή του κοινωνικού πλαισίου, ώστε να αποτρέψουμε το κατρικύλισμα στο Ναζισμό, να εμποδίσουμε την επανεμφάνιση του ναζιστικού θηρίου.

Σε αυτό τον αγώνα εντάσσεται η συνεχής προσπάθεια, που οφείλουν να καταβάλλουν τα κράτη και τα άτομα για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού, του ρατσισμού, των κάθε μορφής διακρίσεων. Η Γερμανία έφτασε στο Ολοκαύτωμα από την επικράτηση και νομιμοποίηση των πιο τρελών ρατσιστικών θεωριών. Τα τελευταία χρόνια ήρθαν στη επιφάνεια -δυστυχώς και στην Ελλάδα- ανησυχητικά καλυμμένες μεταμορφώσεις του αντισημιτισμού, η επαίσχυντη εμφάνιση νεοναζιστικών ομάδων, η μόλυνση κοινωνιών από επιδημίες της μισαλλοδοξίας. Τα δάκρυα, ο πόνος και το αίμα των θυμάτων του Ολοκαύτωματος φαίνεται να ξεθωριάζουν.

Βιώνουμε πολλές περιπτώσεις διαστρέβλωσης της λέξης ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ. Αυτό όμως, όπως ακριβώς συνέβη στους Εβραίους, αλλά και σε αμέτρητα μέλη άλλων μειονοτήτων, δεν μπορεί να συγκριθεί με άλλα εγκλήματα. Σε κάθε Εβραϊο -όπου γης- είχε επιβληθεί, ΧΩΡΙΣ ΑΙΤΙΑ, ΧΩΡΙΣ ΔΙΚΗ, η θανατική ποινή. Για όπους είχαν συλληφθεί είχε μεθοδευτεί και προγραμματιστεί η ημερομηνία θανάτου. Για τους "ΦΥΓΟΠΟΙΝΟΥΣ" εκκρεμούσε η ημερομηνία εκτέλεσης. Ήταν θέμα χρόνου.

Η ελληνική λέξη Ολοκαύτωμα, έχει καθιερωθεί διεθνώς για να περιγράψει την ανείπωτη φρίκη των ναζιστικών εγκλημάτων. Η συστηματική διώξη και δολοφονία έξι εκατομμυρίων Εβραίων της κατεχόμενης από τους Ναζί Ευρώπης, εκ των οποίων περίπου 67.000 ήταν Έλληνες Εβραίοι, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 86%, δεν είναι απλώς μια ανάμνηση, που εξικολουθεί σήμερα εξήντα τρία χρόνια μετά να πληγώνει, είναι μια διαρκής υπενθύμιση, ώστε να αποφευχθούν στο μέλλον τέτοια ομαδικά εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας και του πολιτισμού, δεδομένου ότι το Ολοκαύτωμα ήταν μέρος ενός οργανωμένου, συστηματοποιημένου, επιστημονικά σχεδιασμένου προγράμματος των Ναζί.

Κατά τον β' Παγκόσμιο Πόλεμο εκατομμύρια ανθρώπων διώχθηκαν και δολοφονήθηκαν γι' αυτό που ήταν, γι' αυτό που πίστευαν, αλλά μάνον έναις λαός, οι Εβραίοι, επίμονα διαχωρίστηκαν και οδηγήθηκαν στην ολοκληρωτική εξόντωση. Εκείνοι οι οποίοι υπήρξαν, μέσα στα κράτη που ζούσαν, πατριώτες, των οποίων ο αφανι-

σμός δεν εξυπηρετούσε κανένα στρατιωτικό σκοπό, εκείνοι που δεν απειλήσαν ποτέ κανένα, θανατώθηκαν μέσω ενός συστηματικού και προγραμματισμένου σχεδίου που έφερε την επιστημονική ονομασία "Τελική Λύση."

Με ιδιαίτερη συγκίνηση βρίσκομαι σήμερα εδώ, εκπροσωπώντας την Κοινότητά μου, για να αποτίω μαζί με εσάς φόρο τιμής στα θύματα του Ολοκαυτώματος και να εκφράσω τη βαθύτατη οδύνη των Ελλήνων Εβραίων για την εξόντωση των αδικοχαμένων αδελφών μας, καθώς και για όλα τα θύματα του Ναζισμού. Ο ίδιος έχω βιώσει τις συνέπειες του Ολοκαυτώματος γιατί μεγάλωσα χωρίς συγγενείς, παρόλο που οι γονείς μου προέρχονται από πολυμελείς οικογένειες.

Με πολλή ανησυχία στις μέρες μας δεν ακούμε μόνο φωνές αναθεώρησης του Ολοκαυτώματος, αλλά ακούμε και φωνές νομιμοποίησής του. Πρόσφατα το Ιράν -κράτος μέλος του ΟΗΕ- πραγματοποίησε Συνέδριο με το αυτό το θέμα.

Με πολλή ικανοποίηση πληροφορηθήκαμε ότι ο ΟΗΕ στις 26 Ιανουαρίου, λίγες εβδομάδες αφότου το Ιράν οργάνωσε σύνοδο στην οποία αμφισβήτηθηκε το Ολοκαύτωμα, υιοθέτησε ψήφισμα, με καθολική υποστήριξη, με το οποίο καταδικάζονται οι αρνητές του Ολοκαυτώματος. Το ψήφισμα αυτό μας γεμίζει αισιοδοξία γιατί πιστεύουμε ότι είναι το έναυσμα αντίδρασης των λαών, των φορέων και των οργανώσεων, ώστε να αποτραπεί από τους εν δυνάμει νεοναζιστές και φασίστες να ανοίξουν δρόμους τέτοιων καταστάσεων στο μέλλον.

Στη σημερινή μας εκδήλωση θα τιμήσουμε ανθρώπους που κινδύνευσαν τη ζωή τους για την σωτηρία μας γιατί **ΔΕΝ ΞΕΧΝΑΜΕ**.

Σε παρόμοιες εκδηλώσεις μας στο παρελθόν έχουν τιμηθεί συμπολίτες μας, η Εκκλησία, νομικά πρόσωπα, φορείς και αντιστασιακές οργανώσεις.

Θεωρούμε καθήκον μας να εντοπίσουμε όσο το δυνατόν περισσότερους Σωτήρες, Έλληνες στην ψυχή και στην σκέψη, και να τους αποδώσουμε τον ελάχιστο φόρο τιμής. Τη δύσκολη εκείνη περίοδο, διεπόμενοι από αισθήματα αδελφοσύνης, ανθρωπιάς και αλληλεγγύης, παρά την τραγική τους κατάσταση από τις συνέπειες της κατοχής, αυθόρμητα ύψωσαν το ανάστημά τους και με ηρωισμό, αλτρουισμό και αυτοθυσία όχι μόνο μας διέσωσαν αλλά μοιράστηκαν μαζί μας τη λιγοστή τροφή τους.

Στην πόλη μας, αλλά και σε όλη την Ελλάδα, άπειρα τα παραδείγματα τα οποία είναι αδύνατο να αναφερθούν. Ενδεικτικά θα αναφερώ σε τρεις περιπτώσεις.

Η περιοχή μας - ο Νομός μας είχε απώλειες 26% τις λιγότερες στην Ελλάδα, αποτέλεσμα της βοήθειας του

Μακαριστού Μητροπολίτη Ιωακείμ, της Εθνικής Αντιστασής και του Λαού.

Ο Μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός μαζί με 29 Προέδρους Οργανισμών Πνευματικών Ιδρυμάτων και Σωματείων, που αντιπροσώπευαν το σύνολο του ελληνικού λαού, με κοινή επιστολή τους την οποία παρέδωσαν στον Πρέσβη του Γ' Ράιχ Γκύντερ Άλτενμπουργκ στην Ελλάδα του ζήτησαν την προστασία των Ελλήνων Εβραίων. Ενέργεια μοναδική στην κατεχόμενη Ευρώπη.

Στη Ζάκυνθο, ο Γερμανός Διοικητής ζήτησε από τον Δήμαρχο Καρέρ να παραδώσει τον κατάλογο των Εβραίων του νησιού. Την επόμενη μέρα τον Γερμανό Διοικητή επισκέφτηκαν ο Μητροπολίτης Χρυσόστομος και ο Δήμαρχος Καρέρ για να του παραδώσουν τον κατάλογο, ο οποίος περιείχε δύο μόνο ονόματα, του Μητροπολίτη και του Δημάρχου. Το αποτέλεσμα: διασώθηκαν και οι 270 Εβραίοι της Ζακύνθου.

Είναι αδύνατον κάθε φορά που στη μνήμη μου έρχεται αυτή η ιστορία να μην συγκινούμασι. Και το ίδιο συγκινείται κάθε άνθρωπος καλής θέλησης, ανεξαρτήτως θρησκείας ή κοινωνικής θέσης.

Ακόμη μία σελίδα γράφτηκε στην Ιστορία του ελληνικού λαού με πράξεις πρωισμού και ανθρωπιάς.

Οι Εβραίοι δεν ξέχνουν ποτέ τους σωτήρες τους. Στο Ισραήλ υπάρχει το ΓΙΑΝΤ ΒΑΣΕΜ, ιδρυμα που έχει βραβεύσει όπους έχουν συμβάλει στη διάσωση Εβραίων από όλο τον κόσμο ανακηρύσσοντάς τους "ΔΙΚΑΙΟΥΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ". Ανάμεσα σε αυτούς και πάρα πολλοί Έλληνες, περιλαμβανομένων του Μητροπολίτη Χρυσόστομου και του Δημάρχου Καρέρ.

Η διατήρηση της Μνήμης του Ολοκαυτώματος δεν στοχεύει στην καλλιέργεια μίσους, ούτε αποσκοπεί στην πρόκληση συναισθημάτων λύπης και συμπάθειας. Είναι το καλλίτερο μνημόσυνο για τα αιθώα θύματα. Είναι η απάντηση αλλά και η ασπίδα προστασίας για το μέλλον για όλους τους ανθρώπους.

Θα κλείσω την ομιλία μου με ένα απόσπασμα από το άρθρο του κ. Γεώργιου Ζώκαρη που δημοσιεύτηκε στο σημερινό φύλλο της τοπικής εφημερίδας "ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ" με τίτλο "Η ναζιστική θηριωδία και το Ολοκαύτωμα ενός λαού":

"Μαρτυρία είναι τα βουνά των αντικειμένων που άρπαξαν από τους μελλοθάνατους. Γυαλιά, χρυσές μασέλες δαχτυλίδια και βαρύτιμα κοσμήματα, παιδικά παιχνίδια, τόπια υφάσματος από τα μαλλιά των εκτελεσθέντων και σπασθέντων από τους καιδόμενους στα κρεματόρια. Τα μάτια μας θάλασσες! ένας κόμπος κρατούσε το λόγο. Σιωπή και περισυλλογή".

Γράφει ο κ. Ζώκαρης "Θι ανιφερθώ σε εικόνες, μέπα από τις οποίες παραστατικά διαλωγραφίζεται η απορία στα πρόσωπα των θυμάτων και η βαναυσύτητα στα πρόσωπα των εκτελεστών που νεκρώνει το αίσθημα του ανθρωπισμού. Ένα εξάχρονο πονεμένο αγόρι που είχε χάσει τους γονείς του, όταν είδε, σε όμιλο γυναικών που δύευε προς τους θαλάμους, τη μητέρα του, με στεντόρεια φωνή άρχισε να φωνάζει. Μανούλια ... Η τρίτη επικληση έμεινε στο ματωμένο στόμα του. Τα ρομπότ του ναζισμού σκότωνουν και την αιθωάτητα".

Αιωνία μνήμη όλων των θυμάτων του Ναζισμού.

Η ιδα γενιά στη μνήμη των θυμάτων. Σπημιότερο από την εκδήλωση στο Βόλο.

Eurobank
Cards

Σημ Τελεσαν

Gold Eurobank MasterCard

Μία ανεκτίμητη ουλλογή ολοκληρώνεται!

Τρεις κάρτες MasterCard, μία επιλογή: Eurobank

210-95 55 555

ΣΗΜΕΡΑ, 63 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ...

► Συνέχεια από τη σελίδα 2

του, στρατόπεδα Άουσβιτς, Νταχάου, Τρεμπλίνκα, Μαουτχάουζεν, Μαϊντάνεκ... δεκάδες αποτρόπαιες φριχτές μηχανές θανάτου, διαλογή, εσύ ζεις, εσύ πεθαίνεις στα δηλητηριώδη αέρια, και φούρνοι και καυνής και στάχτη, τόνοι στάχτη και λίπος, τόνοι λίπος και μαλλιά, τόνοι μαλλιά.

ΚΙ ΟΣΟΙ ΖΟΥΜΕ δεν είμαστε άνθρωποι παρά αριθμοί. Τα πάντα που χαρακτηρίζουν τον άνθρωπο ως πρόσωπο, όπως το όνομα, η ελευθερία κίνησης και δράσης, η πρωτικότητα σιθήνουν. Καταναγκαστική δουλειά, σκληρή μεταχειριστή, βασανιστήρια, θανατώσεις, πείνα και πάντα ο κίνδυνος της διαλογής. Πειραματόζωα κρατούμενοι, όπως κι εγώ παιδί μου, σφαδάζουμε κάτω από το νυστέρι για να προσαχθεί η σε εισαγωγικά επιστήμη του Χίτλερ. Λοιμώδεις αρρώστιες, τύφος, φυματίωση... και θάνατος... θάνατος παντού».

Τ' ΑΚΟΥΓΑ ΟΛΑ ΑΤΤΑ με ορθάνοιχτα από την απορία και τον τρόμο μάτια. Πού μπορούν να φθάσουν τα αρρωστημένα ανθρώπινα μυαλά; Πόσο μπορεί να κουρελιαστεί η αξιοπρέπεια των ανθρώπων; Πόσο πόνο μπορεί να αντέξει το σώμα και η ψυχή;

ΚΑΙ ΗΡΘΕ ΚΑΠΟΤΕ Ο ΚΑΙΡΟΣ και ο κουρνιαχτός του πολέμου κατακάθισε. Κι άρχισε το θλιβερό προσκλητήριο. Και τότε ο κόσμος όλος έμεινε εμβρόνητος μπροστά στον φανταστικό αριθμό αυτών που δεν φώναζαν παρών και που δεν βρέθηκαν ανάμεσα στους συνιανθρώπους τους για να γεντούν κι αυτοί τη λευτερία. Ο απολογισμός γνωστός 6.000.000 Εβραίοι από τους οποίους 67.000 Ελληνες και ανάμεσά τους 12.000 παιδιά. Σε πολλές πόλεις, όπου άλλοτε ανθύσαν εύρωστες εβραϊκές κοινότητες απέμειναν μόνον μονάδες. Ζωντανοί νεκροί γύρισαν μετά από ένα δύσκολο ταξίδι, στον τόπο τους οι Εβραίοι, γύρισαν να βρουν τους δικούς τους, τα σπίτια τους, τις περιουσίες τους. Δεν βρήκαν παρά μόνο ερείπια. Από τον καθένα έλειπε ένα ή και περισσότερα πρόσωπα και σε πολλές περιπτώσεις ολόκληρη οικογένεια. Ψυχικά ράκη προσπάθησαν να ξεφύγουν, όσο ήταν δυνατόν, από τον τρομερό εφιάλτη, που πέρασαν και με τον καιρό έστησαν πάλι το σπιτικό τους, ξανάφτιαξαν τη δουλειά τους, ανασυγκρότησαν τις κοινότητές τους κι έκτισαν τις συναγωγές τους για να μνημονεύουν τους νεκρούς τους και να λατρεύουν τον Θεό τους.

ΣΗΜΕΡΑ, 63 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ, λίγα μόνο παιδιά του τότε ζουν. Αυτοί είναι οι ζωντανές ακόμα αποδείξεις. Σ' αυτούς σήμερα, νοιώθω την ανάγκη να στραφώ και θα θελα ν' ανοίξω μια μεγάλη αγκαλιά να τους χωρέσει όλους. Πηγαίνετε στα στρατόπεδα για ένα προσκύνημα, και θα με θυμηθείτε, πως όταν γυρίστε, κι εσείς θα νοιώσετε αυτήν την ανάγκη. Θα αγαπήσετε όλους αυτούς, που πήγαν στην ίδια κόλαση και γύρισαν. Θα καταλάβετε πόσο ήρωες είναι. Γιατί είναι όντως ηρωικό να επιβιώσεις με το τόσο βάρος της μνήμης και να είσαι φυσιολογικός. Και να δουλεύεις, να παντρεύοσαι, να μεγαλώνεις παιδιά. Κι όλα να δείχνουν καλά. Κι ας ήπιες μια μέρα που διψούσες τα ούρα σου κι ας έκλεψες το φωμί απ' τον ετοιμοθάνατο διελανό σου κι ας έφθασες στον πάτο κι ας ένοιωσες μηδενικό. Πράγματι αυτό κι αν είναι ηρωικό.

Σ ΕΒΑΣΤΟΙ ΚΙ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΙ ΕΠΙΖΗΣΑΝΤΕΣ Όμηροι των στρατοπέδων, σας αγαπάμε που υπάρχετε.

ΟΣ ΑΠΟΓΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ που έζησαν σ' αυτήν την άγρια χρονική εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου την εποχή της Ναζιστικής Θηριωδίας, μεγάλωσα απ' τη μια ακούγοντας όλα αυτά τα τρομερά κι από την άλλη άκουγα με την ψυχή μου να γεμίζει γλύκα, για τους αντάρτες, που βοήθησαν αρκετές οικογένειές μας να ανεβούν στα βουνά για να σωθούν, για κάποιους επώνυμους, που με διάφορους τρόπους βοήθησαν, αλλά και για κάποιους ανώνυμους που άνοιξαν τις πόρτες των σπιτιών τους κι τις αγκαλιές τους και έσωσαν τους δικούς μας από σίγουρο θάνατο βάζοντας και τις δικές τους ζωές σε κίνδυνο. Στην καρδιά και στο νου μου πατέρα, θα βρίσκονται εξίσου χαραγμένες και οι υπέροχες αυτές πράξεις των ανθρώπων αυτών και μαζί με την απέραντη ευγνωμοσύνη που νιώθω θα τα μεταβιβάσω στα παιδιά μου και στα παιδιά των παιδιών μου ως το καλύτερο μάθημα ανθρωπιάς. Πώς όμως πατέρα να δικαιολογήσω, τι άλλοθι να βρω για τα εκατομμύρια ανθρώπους που παρέμειναν αδρανείς ενόσω άλλα εκατομμύρια θανατώνταν συστηματικά; Γιατί; Γιατί πατέρα, τις τους κάναμε εμείς οι Εβραίοι;

ΑΤΤΟ ΘΑ ΤΟ ΑΝΑΚΑΛΛΥΠΤΑ ΜΟΝΗ ΜΟΥ καθώς μεγάλωνα κι έφαχνα και μελετούσα την Ιστορία. Το Άουσβιτς δεν ήταν παρά βιομηχανοποιημένο ανάτυπο γενοκτο-

νίες, όπως τα πογκρόμ της Ισπανίας, της Ρωσίας, της Πολωνίας και της Β. Αφρικής. Και είναι αλήθεια, είμαστε φορτικοί. Εμείς οι Εβραίοι αιώνες τώρα ενοχλούμε τον κόσμο. Είναι στη φύση μας. Ο Αβραάμ με τον ένα του Θεό. Ο Μωυσής με τις δέκα του εντολές και ο Ἰησούς Χριστός με το μάγουλό του έτοιμο πάντα για το δεύτερο ράπισμα. Μετά ο Φρόντ, ο Μαρξ, ο Λίνσταϊν όλοι τους υπήρξαν επαναστάτες, εχθροί του κατεστημένου. Γιατί κανένα κατεστημένο δεν μπορούσε να τους ικανοποιήσει αφού ήταν οι αποδιοπούταιοι του. Έτσι αναζήτησαν την ανακατάταξη, αναγκάστηκαν να προνούν για το μέλλον και θέλησαν την αλλαγή για ν' αλλάξουν το πεπρωμένο τους. Τούτη στάθηκε η μοίρα των προγόνων μας. Και γ' αυτό μισήθηκαν από τους υπαδούς του οποιοδήποτε κατεστημένου. Ο αντισημίτης της δεξιάς καταλογίζει στους Εβραίους ότι κάναν την επανάσταση των μπολσεβίκων. Ο αντισημίτης της αριστεράς καταλογίζει στους Εβραίους ότι είναι ιδιοκτήτες του Μανχάταν. Κι αν είναι αλήθεια ότι υπήρχαν πολλοί Εβραίοι το 1917 κι αν είναι αλήθεια ότι υπάρχουν πολλοί Εβραίοι κεφαλαιοκράτες, ευκολονόητη αιτία. Η Θρησκεία, η κουλτούρα, οι επαναστατικές ιδέες απ' τη μία και τα χρήματα απ' την άλλη είναι οι μόνες αξίες που τις παίρνεις μαζί σου, όπου κι αν πας. Οι μόνες προσιτές πατρίδες γι' αυτούς που δεν έχουν πατρίδα.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΟ Μ.Χ. ΑΙΩΝΑ, απ' τον καιρό της Ρωμαϊκής εκτόπισης, παντού μα παντού μας καταράστηκαν, μας αναθεμάτισαν, μας πρόδωσαν, μας στιγμάτισαν, μας αλλαξοπίστησαν με τη βία, μας έκαψαν.

Η ΓΕΝΙΑ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ Η ΠΙΟ ΟΡΦΑΝΗΜΕΝΗ. Είναι η γενιά, που ακόμα έχει αδελφούς, πατέραδες, θείους, παππούδες ζωντανές αποδείξεις της τρομερής αυτής γενοκτονίας, που ανθρώπινος νους δε χωράει. Γιατί δεν πήραν οι Γερμανοί μόνο έξι εκατομμύρια Εβραίους και τους έριξαν στους φούρνους. Πήραν και μερικές χιλιάδες ακόμα που ισχυρίζονται πως τους άφησαν ζωντανούς. Μα φεύδονται. Τους σκότωσαν κι αυτούς. Τους χτίσανε στην πέτρα. Κι αν ξέφυγε κανένα παιδί, είναι γιατί δεν είχε τη συνειδηση του φόβου. Αν πάτε στο Ισραήλ, θα βρείτε ακόμα ψυχιατρεία για τους «διασωθέντες». Είναι εκείνοι που δεν άντεξαν στα πέτρινά τους περιβλήματα.

ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ, σαν πάτε στο Ισραήλ, ανεβείτε στο «Ορος της Μνήμης»... Εκεί βρίσκεται το σεμνότερο μνημείο του κόσμου για το πιο ξεδιάντροπο έγκλημα του γερμανικού φασισμού μα και ολόκληρης της ανθρωπότητας. Εκεί επάνω, είναι το Μνημείο των Εξι Εκατομμυρίων Εβραίων, σχεδιασμένο από τον διάσημο αρχιτέκτονα Παλόμπο. Στην είσοδο του θα δείτε μια μεγάλη πέτρα σε σχήμα ανδρικής γρυθίας, που στάζει νερό. Είναι «η πέτρα που κλαίει».

—Πέρα κι από τον θρήνο ακόμα και της πέτρας, τελικά τι είναι η μνήμη, πατέρα;

—Φώτα πορείας για το μέλλον, παιδί μου.

[Κείμενο ομιλίας που εκφωνήθηκε στις 15.4.2007 κατά την τελετή Μνήμης των θυμάτων του Ολοκαυτώματος, στο εβραϊκό νεκροταφείο Αθηνών].

Γράμματα στα «Χρονικά»

Γραμματική της εβραϊκής γλώσσας τυπωμένη ελληνικά στη Μάλτα, το 1837

Ο κ. Γ. Ν. Αντωνακόπουλος - Καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας παρέχει την ενδιαφέρουσα προσθήκη στην «Ελληνική Εβραϊκή Βιβλιογραφία»:

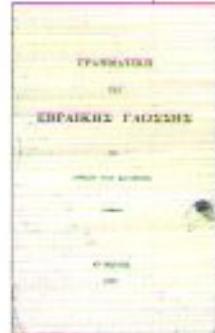
«Επιτρέψτε μου την μέσω των «Χρονικών» προσθήκη ενός λήμματος στην πολύ σημαντική Ελληνική Εβραϊκή Βιβλιογραφία, 1716-2005 των Σώζοντος Θωμοπούλου και Ραφαήλ Φρεζή (έκδοση του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος, Αθήνα 2006).

Πρόκειται για το βιβλίο *Γραμματική της Εβραϊκής Γλώσσης εις χρήσιν των Ελλήνων*, το οποίο εξεδόθη ανωνύμως στην Μάλτα το 1837 (φωτογραφία).

Τα πλήρη στοιχεία του βιβλίου, βάσει του εις χείρας μου αντιτύπου, έχουν ως εξής:

Γραμματική/της/Εβραϊκής Γλώσσης/εις/χρήσιν των Ελλήνων./Εν Μελίτῃ./1837./Σελ. VIII + (1-202) + 2 λευκές + (203-242) + 2 λευκές. Διαστ. 20X12 εκ.

Η έκδοση του εν λόγω βιβλίου στην Μάλτα δεν αποτελεί μεμονωμένη περίπτωση δεδουλένου ότι την ίδια περίπου εποχή τυπώθηκαν στην εν λόγω νήσου ακόμη τρία εβραϊκά περιεχομένου βιβλία: Η Ομιλία προς τους ιούς του Ισραήλ του Ευθ. Ζιγαβίηνος (1824), η Γνησιότης της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης του Θωμά Ορνέ (1828) καθώς και ο Βίος του νομοθέτου Μωϋσή του Λεοντίου Ασνάρ (1831) (βλ. Ελληνική Εβραϊκή Βιβλιογραφία, πελ. 12).

Βιβλίο

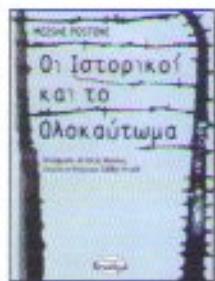
RAINER ALBERTZ:
Η ιστορία της θρησκείας του Ισραήλ κατά τους χρόνους της Παλαιάς Διαθήκης

(Αθήνα, Αρτος Συνέργη, 2005)

Πολυσελίδιο (900 σελίδες) μελέτημα ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τους Έλληνες αφού, όπως αναφέρει ο συγγραφέας στον πρόλογο της ελληνικής εκδόσεως «Τόσο το αρχαίο Ισραήλ όσο και η αρχαία Ελλάδα είναι, με τη μορφή που μας έχουν παραδοθεί από το Χριστιανισμό και το Ισλάμ, τα λίκνα του ευρωπαϊκού πολιτισμού» [...]

Συνεπώς, ο αρχαίος ελληνικός και ο αρχαίος ισραηλιτικός πολιτισμός, πάρα τις σημαντικές διαφορές τους, έχουν περισσότερα κοινά μεταξύ τους, απ' όπου φαίνονται με την πρώτη ματιά. Μακάρι αυτό το βιβλίο, το οποίο περιγράφει τον αγώνα για τη σύλληψη της αληθινής φύσης του Θεού στην ιστορία της θρησκείας του αρχαίου Ισραήλ, ο οποίος δεν μοιάζει καθόλου, ως προς το πάθος και τη ριζοσπαστικότητα, με την ανα-

ζήτηση της προέλευσης και του σκοπού του κόσμου και του ανθρώπου στην ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, να οδηγήσει τον Έλληνα αναγνώστη στην ανακάλυψη και άλλων υπόγειων σχέσεων ανάμεσα στους δύο αρχαίους πολιτισμούς. Η καλύτερη κατανόηση της πολυμερούς διαπλοκής της ισραηλιτικής και της ελληνικής κληρονομίας στον ευρωπαϊκό πολιτισμό μπορεί επίσης να υποβοηθήσει στη διευκρίνιση των αξιών που συνδέουν τους λαούς της Ευρώπης, και με τις οποίες μπορεί να συμβάλλει η ενωμένη Ευρώπη στην ευδόκιμη συνύπαρξη των μεγάλων πολιτισμών του κόσμου».

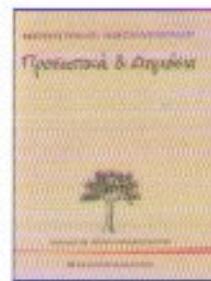
MOISHE POSTONE:
Οι Ιστορικοί και το Ολοκαύτωμα

(Ιωάννινα, Εκδόσεις Ιωνάφη, 2006)

Μετάφραση στα ελληνικά της μελέτης των Postone και Santner δύο που εξετάζεται ο σύγχρονος αντισημιτισμός μέσα από το γεγονός της εξολόθρευσης των Εβραίων από τους Ναζί.

Με βάση την άποψη του Habermar ότι «Το Αουσβίτς έχει αλλάξει, μέσα στην ιστορία, τη βάση του συνεχούς των συνθηκών της ζωής», ο αντισημιτισμός τοποθετείται στα πλαίσια του καπιταλισμού, του μαρξισμού κ.λπ.

Η ελληνική έκδοση περιέχει επίμετρο του Σάββα Μιχαήλ, με θέμα «Άουσβίτς και Ιστορικός Χρόνος».

ΦΩΤΕΙΝΗ ΤΟΜΑΗ - ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ:
Προσωπικά και Δημόσια

(Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2005)

Περιέχει συλλογή άρθρων και ραδιοφωνικών εκπομπών της συγγραφέως πάνω σε διάφορα θέματα της διεθνούς και της ελληνικής ζωής, με αναφορές σε πρόσωπα και καταστάσεις που έχουν δημοργήσει γεγονότα. Περιέχει πολλά σχετικά με εβραϊκά ζητήματα και κυρίως με το Ολοκαύτωμα. Αναφέρονται χαρακτηριστικά τα Κεφάλαια «Αμηχανία της Τουρκίας για τον χρυσό των Ναζί», «Αντίο Σαμπετάϊ», «Τι ση-

μαίνει σήμερα το Ολοκαύτωμα», «Το τείχος (των δακρύων) που δακρύζει», και άλλα ενδιαφέροντα.

KΩΣΤΑ ΚΡΙΤΣΙΝΗ:
Η Φραγκοσυριανή και ο Δούκας της Άσπρης Θάλασσας...

(Σάρος, 2005)

Ιστορικό μυθιστόρημα στο οποίο ζωντανεύει η ζωή της Συριανής κοινωνίας κατά τον 16ο αιώνα στην περίοδο μεταξύ Φραγκοκρατίας και Οθωμανικής κυριαρχίας. Μέσα απ' αυτό παρουσιάζονται οι Συριανές προσωπικότητες της εποχής και μεταξύ αυτών ο Εβραιός Ιωσήφ Νασί, ο οποίος επι Σουλτάνου Σουλεϊμάν είχε επιδιώξει να παραχωρηθεί γεωγραφικός χώρος ώστε να ιδρυθεί Ιουδαϊκή Πολιτεία στην οποία θα κατέφευγαν οι διωκόμενοι τότε Εβραίοι. (Σχετικό είναι το Κεφάλαιο Κ' με τίτλο «Ο πρώτος Σιωνιστής»).

Λάβαμε επίσης: * Παναγιώτη Βλαχόπουλου: Ανθρώπινες Ενέργειες - Αθήνα 2007. Σκέψεις πάνω σε σύγχρονα προβλήματα.

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece

36, Voulis str., 105 57 Athens , Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852
e-mail: hhkis@ath.forthnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of Issue 208, vol. 30

March - April 2007

Issue dedicated to the Holocaust

Countless books have been published on the Holocaust, both in Greece and worldwide. Projects have been carried out on all branches of scientific knowledge, thousands of anniversary speeches have been delivered. For one reason: Human intellect has explored on a multiple level the unreasonable and unjustified massive crime of the Nazis against 6 million Jews only because of their religion.

Naturally, every time we come in contact with the events of the Holocaust, there is tension in the air, our memory is hurt, our heart is grieving. Everything that happened is still so vivid; those who survived the tragedy are among us, bearing the shameful number tattooed on the arm of camp prisoners. In the meantime, the memoirs and testimonies become more and more frequent. (We must point out that now, over half a century later, the tragic victims of the Holocaust, slowly decide to narrate themselves, in a simple language, all the atrocities they saw, faced, suffered). No doubt life has its own rights. Yet, no one can live with blanks in their memory. Everything that happened and that is happening, put together, make the rules of living conditions of every era. The past teaches the present, so that the present may shape the future.

At the same time, the Holocaust teaches where the authoritarian theories of racism, bigotry and anti-Semitism can lead.

At a time when behaviors and theories that offend humanity begin to reappear even faintly and limitedly, the memorial ceremonies for the Holocaust are not only a way to pay our respects to the victims, but are also warning bells towards all directions.

The current issue of the magazine includes many of the texts delivered in this year's anniversary of the Holocaust, in January 2007, during the events of the National Memorial Day of Greek Jewish Martyrs and Heroes of the Holocaust.

The speeches published in this issue come from the ceremonies of the Jewish Communities of Athens, Thessaloniki, Larissa and Volos, and express the contribution of the Greek spirit in the struggle to honor and protect the dignity of human mankind. These texts are added to many other remarkable texts that have been published during the years after the Holocaust.

✓ In this issue we also publish letters to the editor and presentation of books.

Front cover: The Monument of the Unknown Soldier in Athens, where a wreath laying ceremony took place in the memory of the victims of the Holocaust.

Translated from Greek by: Rebecca S. Camhi

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βούλης 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 210 - 32.44.315-8

E-mail: hhkis@ath.forthnet.gr

Internet site: <http://www.kis.gr>

Κωδικός εντύπου: 3502

Τα ενυπόγραφα μέρη της εκφράζουν
τις απόψεις των συγγραφέων τους.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Μιχαήλ Κίρκος, Υερόλιμνος 25 Αθήνα, τηλ. 210 - 72 38 431
Διανέμεται Δωρεάν